त्रिवेणी

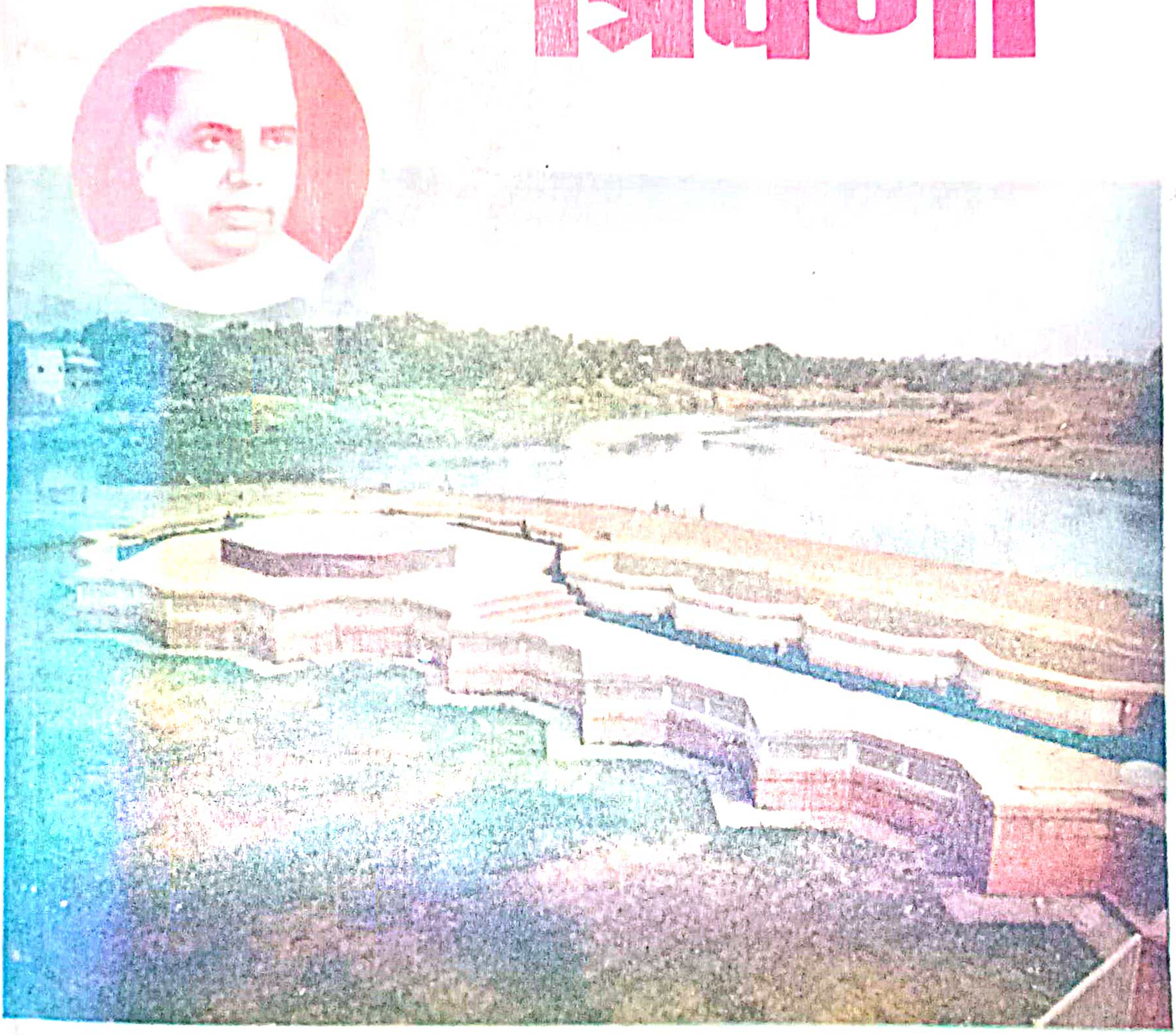

महिला महाविद्यालय, उंब्रज

१९९६-९७

प्राचार्य व प्राध्यापकवर्ग

प्राचार्यांच्या समवेत संपादक मंडळ

प्राचार्यांच्या समवेत कार्यालयीन सेवकवर्ग

निरोप समारंभ
प्रा.एल.पी. जाधव यांचा सेवानिवृत्ती निमित्त प्रमुख पाहुण्यांच्या हस्ते सत्कार

सत्कार समारंभ
मा.श्री.द.श्री.जाधव यांचा प्रमुख पाहुणे मा.प्राचार्य ई.जी.निकम यांच्या हस्ते सत्कार

मा.प्राचार्य राम जाधव
प्रमुख पाहुण्यांचे हार घालून स्वागत करतात.

'स्वावलंबी शिक्षण हेच आमचे ब्रीद'- कर्मवीर

रयत शिक्षण संस्थेचे,

महिला महाविद्यालय, उंब्रज

फोन : ६४२३५

त्रिवेणी
१९९६-९७

- संपादक मंडळ -

अध्यक्ष : प्राचार्य आर.एम.जाधव

प्रमुख संपादक : प्रा.बी.डी.पाटील

विभागीय संपादक :
प्रा.बी.पी.पाटील
प्रा.एम.एस.मुजावर
प्रा.एम.एच.फाटक
प्रा.सी.ई.पाटील
प्रा.अे.जे.पाटील
प्रा.कु.यु.डी.जाधव

चित्रण व मुद्रण :
अजय ऑफसेट, ११३, गुरुवार पेठ कराड. फोन नं. ३३२४

रयत शिक्षण संस्थेचे,

महिला महाविद्यालय, उंब्रज

❄ स्थानिक सल्लागार समिती ❄

१) मा. चेअरमन, रयत शिक्षण संस्था, सातारा	चेअरमन
२) मा. सचिव, रयत शिक्षण संस्था, सातारा	सभासद
३) माननीय दत्तात्रय श्रीपतराव जाधव	सभासद
४) माननीय शिवाजीराव शंकरराव कुरकुटे	सभासद
५) माननीय मारूती गणपती जाधव	सभासद
६) प्रा. बाळकृष्ण पांडुरंग पाटील (प्राध्यापक प्रतिनिधी)	सभासद
७) प्रा. नेताजी राजाराम सूर्यवंशी (प्राध्यापक प्रतिनिधी)	सभासद
८) प्रा. मारुती फाटक (प्राध्यापक प्रतिनिधी)	सभासद
९) श्री. आनंदराव तुकाराम इंगवले, (शिक्षकेत्तर सेवक प्रतिनिधी)	सभासद
१०) मा. प्राचार्य, महिला महाविद्यालय, उंब्रज	सेक्रेटरी

✡ ✡ ✡ ✡

संपादकीय............

सन १९९६- ९७ चा 'त्रिवेणी' वार्षिकांक आपणापुढे सादर करताना आम्हांला मनस्वी आनंद होत आहे. वार्षिक नियतकालिकामध्ये महाविद्यालयातील विविध अशा उपक्रमांचे प्रतिबिंब पडलेले असते. व त्या प्रतिबिंबाचे आरासपानी सौंदर्य न्याहळण्यासाठी विद्यार्थिनींची उत्सुकता शिगेला पोहचत असते. कारण त्यामध्ये आपल्या भावविचारांचे, कलागुणांचे व नैपुण्याचे दर्शन घडते ना ! म्हणूनच वार्षिकांक महत्वपूर्ण वाटत असतो .

या वर्षीच संत ज्ञानेश्वर संजीवन समाधी सप्तशताब्दीच्या वर्षाची सांगता झाली . मराठी भाषेचा सार्थ अभिमान प्रकट करणाऱ्या ज्ञानेश्वरांचे अलौलिक व्यक्तिमत्व मराठी रसिक कधीच विसरू शकणार नाही त्यांच्या पवित्र स्मृतीला विनम्र अभिमान केल्या शिवाय मनाला समाधानच मिळू शकत नाही .

आज कर्मवीर भाऊराव पाटील यांच्या शैक्षणिक कार्याची गंगा खेडोपाड्यात अगदी झोपडीपर्यंत जाऊन पोचली आहे. त्यांच्या कार्याची महती दिवसेंदिवस वाढत आहे. म. फुले. राजर्षी शाहू महाराज यांच्या स्त्री शिक्षणाचा वसा कर्मवीरांनी हयातभर चालविला. म्हणूनच स्वतंत्र महिला महाविद्यालयाचे अस्तित्व आज आपणास पहावयास मिळतेजून १९८९- पासून उंब्रज परिसरातील जनतेच्या सहकार्याने आमचे महिला महाविद्यालय दिमाखाने वाटचाल करीत आहे. ग्रामीण आणि डोंगराळ भागातील विद्यार्थिनींची हेळसांड होऊ नये., त्यांना उच्च शिक्षणाचे दार खुले व्हावे या भूमिकेनुकेच या महाविद्यालयाची उभारणी झाली, ती अत्यंत कौतुकास्पद वाटते. हे महाविद्यालय सुरु होऊन ८ वर्षे पूर्ण होत आहेत. या कालावधीमध्ये आमच्या महाविद्यालयाने यशस्वी वाटचाल केली आहे.

या महाविद्यालयातील विद्यार्थिनींनी गतवर्षी परीक्षांच्या निकालात स्पृहणीय यश संपादन केले आहे. त्यासाठी आमचे प्राचार्य आणि प्राध्यापक नेहमीच काळजी घेत आले आहेत. महाविद्यालयाचे विद्यापीठ परीक्षांचे निकालही चांगल्या प्रकारचे आहेत. शिवाजी विद्यापीठाने घेतलेल्या परीक्षांचे निकाल पुढील प्रमाणे आहेत.

मार्च - एप्रिल १९९६ बी. ए. भाग - १	९८ %
मार्च - एप्रिल १९९६ बी. ए. भाग - २	८५ %
मार्च - एप्रिल १९९६ बी. ए. भाग - २	५५ %

बी. ए. भाग - १ च्या वर्गांत कु. वैशाली रामचंद्र यादव ही विद्यार्थिनी प्रथम आली. बी. ए. भाग - २ च्या वर्गात कु. वैशाली भोसले ही विद्यार्थिनी प्रथम आली. आणि बी. ए. भाग - ३ च्या वर्गांत कु. जयश्री मोकाशी ही विद्यार्थिनी प्रथम आली. या यशस्वी विद्यार्थिनींचे हार्दिक अभिनंदन. त्यांच्या यशाचा आम्हांला अभिमान वाटतो.

आमच्या महाविद्यालयामध्ये सांस्कृतिक मंडळ, कर्मवीर विद्याप्रबोधिनी, राष्ट्रीय सेवा योजना, स्पर्धापरीक्षा, सहलविभाग व जिमखाना मंडळ अशी विविध मंडळे असून ती कार्यरत आहेत. 'राष्ट्रीय सेवायोजनेमध्ये १०० विद्यार्थिनी सहभागी झाल्या आहेत. या वर्षीचे 'विशेष श्रमसंस्कार शिबीर' मौजे वडोली- भिकेश्वर ता. कराड या गावात घेण्यात आले. यामध्ये ५० मुलींनी भाग घेतला होता. अनेक प्रकारच्या समाज सेवेच्या कार्यामध्ये मुलींनी अतिशय चांगल्या प्रकारे उत्साह दाखवून महाविद्यालयाच्या लौकिकात भर टाकली आहे. मुलींनी केलेल्या कार्याचे कौतुक खरोखरच वाखाणण्याजोगे होते. प्रकल्प अधिककारी म्हणून प्रा. मारुफ मुजावर यांनी चांगले काम केले.

महाविद्यालय म्हटले की तेथे ग्रंथालय असणे अतिशय गरजेचे असते. आमच्या महाविद्यालयाचे ग्रंथालय मुलींच्या गरजा पूर्ण करण्याइतके समृध्द आहे. यामध्ये मराठी, इंग्रजी व हिंदी या भाषेतील अनेक संदर्भ ग्रंथ उपलब्ध आहेत शिवाय तत्त्वज्ञानपर ग्रंथ, ऐतिहासिक, धार्मिक तसेच संशोधनपर ग्रंथ असून देखील कथा-कादंबऱ्या- नाटके, चरित्र व आत्मचरित्रे काव्य अशी ललित वाङ्:मयाची विपुल पुस्तके आहेत दैनिक साप्ताहिके, पाक्षिक, मासिके व दिवाळी अंकही ग्रंथालयात असतात. पुस्तक पेढीच्या Book Bank योजनेतून विद्यार्थिनींना पुस्तकांचा पूर्ण संच दिला जातो. ग्रंथपाल श्री. एस. आर. गोडसे यांनी ही योजना चांगल्या प्रकारे राबविली आहे.

आमच्या महाविद्यालयाचा प्राध्यापकवर्ग अभ्यासू अनुभवी तसाच विषयतज्ञ म्हणून ओळखला जातो या वर्षी प्रा. एम. जे. शिवदास, प्रा. रामगोसावी प्रा. आर. ए. पाटील यांनी हिंदी, अर्थशास्त्र व भूगोल विषयांत एम. फील. पदवी संपादन केली. प्रा. शिवदास यांना पुणे विद्यापीठाची तर प्रा. गोसावी व आर. ए. पाटील यांना शिवाजी विद्यापीठांची पदवी मिळाली . पीएच. डी. साठी हे तिघेही जरूर प्रयत्न करतील असा आशावाद बाळगायला काहीच हरकत नाही .

यावर्षी आमच्या महाविद्यालयातून इंग्रजीचे व्यासंगी प्राध्यापक एल.पी. जाधव जे जुलैमध्ये सेवानिवृत्त झाले. व प्रा. सौ. एस. आर. माने यांची बदली महिला महाविद्यालय, सातारा येथे झाली. या दोघांना भावपूर्ण निरोप स. गा. म. कॉलेजचे प्राचार्य ई. जी. निकम यांच्या उपस्थितीमध्ये देण्यात आला. यावेळी उंब्रजचे समाजकार्यकर्ते, शिक्षण प्रेमी व थोर साहित्यिक 'परवड' कादंबरीकार श्री. दत्ता आबा यांची रयत शिक्षण संस्थेच्या सल्लागार समितीवर नियुक्ती केली. याबद्दल त्यांचाही सत्कार घेण्यात आला. मा. प्राचार्य सुरेश पोवार यांनी स्वेच्छा निवृत्ती घेतली तेव्हा त्यांना भावपूर्ण निरोप देण्यात आला. त्यांच्या जागी. प्रभारी प्राचार्य म्हणून स. गा. म. कॉलेजमधील प्रा. आर. एम. जाधव यांची संस्थेने मार्च ९६ मध्ये नियुक्ती केली पाचवड महाविद्यालयातून प्रा. वाडते आर. पी. व दहिवडी कॉलेजमधून प्रा. कु. यु. डी. जाधव हे दोघे बदलून आमच्या महाविद्यालयात जुलै मध्ये आलेत. या नवागतांचे मनापासून स्वागत.

मा. प्राचार्य आर. एम. जाधव यांचे कुशल प्रशासन आम्हांला मोलाचे ठरले आहे. ते इतिहासाचे अभ्यासक व विद्यार्थीप्रिय प्राध्यापक म्हणून प्रसिध्द आहेत. आम्हांला त्यांचे वेळोवेळी मौलिक मार्गदर्शन लाभले आणि कार्यालयाची शोभाही वाढविली याबद्दल मी त्यांना मन:पूर्वक धन्यवाद देतो.

'त्रिवेणी' अंकासाठी बरेचसे साहित्य विद्यार्थिनींच्याकडून आले परंतु पृष्ठसंख्येच्या मर्यादेमुळे आम्ही सर्वच साहित्य प्रकाशित करू शकत नाही. निवडक साहित्याचा आस्वाद आपण रसिकपणे निश्चितच घ्याल अशी आशा वाटते.

या अंकाच्या संपादनामध्ये माझे विभागीय संपादक, प्राध्यापक वर्ग मा. प्राचार्य आणि कार्यालयीन सेवकवर्ग यांचे बहुमोल सहकार्य लाभले आहे. त्यांचा मी ऋणी आहे. तसेच त्रिवेणीचा अंक नीटनेटका सुबक व आकर्षक करण्याचे काम अजय ऑफसेट प्रिंटर्स, कराड चे मालक श्री बाळासाहेब आणि त्यांचे सहकारी यांनी केले त्यांचे हार्दिक आभार.

शेवटी मी वाचकांना एवढेच म्हणू इच्छितो.

"हृदगताच्या सुमनांचा घ्यावा सुगंध
होवो मन आपुले आस्वादाने धुंद"

प्रा. भगवान पाटील
प्रमुख संपादक

❁ आमचा सेवक वर्ग ❁

प्राध्यापक वर्ग -

इतिहास -
१) प्राचार्य राम जाधव
२) प्रा. एन. आर. सूर्यवंशी
३) प्रा. ए. जे. पाटील

मराठी -
१) प्रा. बी. डी. पाटील
२) प्रा. बी. पी. पाटील

हिंदी -
१) प्रा. एम. एम. मुजावर
२) प्रा. एम. जे. शिवदास

समाजशास्त्र -
१) प्रा. आर. एम. यादव
२) प्रा. आर. पी. वाडते

इंग्रजी -
१) प्रा. कु. यु. डी. जाधव

अर्थशास्त्र-
१) प्रा. आर . एन. गोसावी.

भूगोल
१) प्रा. आर. ए. पाटील

मानसशास्त्र
१) प्रा. सी. ई. पाटील

शारीरीक शिक्षण
१) प्रा. एम. एच. फाटक

लोकप्रशासन
१) प्रा. व्ही. बी. पाटील

ग्रंथालय विभाग
१) प्रा. एस. आर. गोडसे

कार्यालयीन सेवक वर्ग -
१) श्री. ए. टी. इंगवले - ऑफिस सुपरिंटेंडेंट
२) श्री. व्ही. बी. घेटे- सीनियर क्लार्क
३) श्री. एम. एच. साळुंखे- ज्युनि. क्लार्क
४) श्री. आर. बी कांबळे - ग्रंथालय परिचर
५) श्री. के. के. निकम - ग्रंथालय परिचर
६) श्री. बी. एम. सुतार - शिपाई
७) श्री. सी. आर. खटावकर - शिपाई
८) श्री. एस. के. डोंगरे - शिपाई

त्रिवेणी वार्षिक अंक दि. प्रेस ॲण्ड रजिस्ट्रेशन ऑफ बुक्सॲक्ट नियम ८, फॉर्म ४ प्रमाणे

१)	प्रकाशन स्थळ	महिला महाविद्यालय , उंब्रज
२)	प्रकाशन काळ	वार्षिक
३)	प्रकाशकाचे नाव	प्र. प्राचार्य आर. एम. जाधव
	राष्टीयत्व	भारतीय
	पत्ता	महिला महाविद्यालय उंब्रज , जि. सातारा.
४)	संपादक	प्रा. बी. डी. पाटील
	राष्ट्रीयत्व	भारतीय
	पत्ता	महिला महाविद्यालय उंब्रज, जि. सातारा.
५)	मुद्रकाचे नांव	अजय ऑफसेट, कराड.
	राष्ट्रीयत्व	भारतीय
	पत्ता	११३, गुरुवार पेठ, कराड. फोन नं. ३३२४.
६)	मालकी	महिला महाविद्यालय उंब्रज. जि. सातारा.

या अंकात प्रसिध्द झालेल्या लेखातील मतांशी संपादक मंडळ सहमत असेलच असे नाही.

- आमची प्रेरणा -

प्रभारी प्राचार्य आर .एम. जाधव

तीळगूळ समारंभ व सावित्रीबाई फुले जयंती

प्रा. बी. पी. पाटील - तीळगूळ समारंभाचे महत्व सांगताना

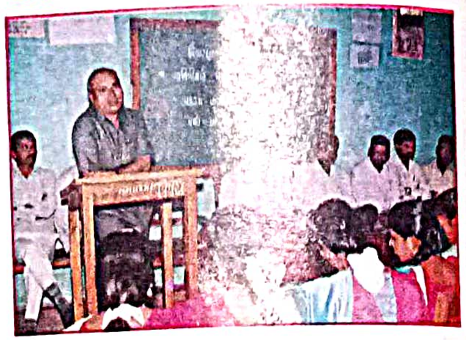

प्रा. बी. डी. पाटील- क्रांतिज्योती सावित्रीबाई फुले जयंती वर व्याख्यान देताना

प्राचार्य राम जाधव विद्यार्थिनींना तीळगूळ देऊन गोड बोलताना

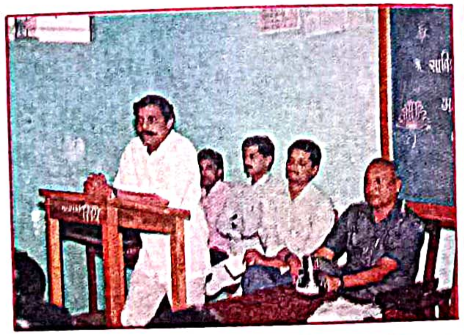

प्राचार्य राम जाधव - यांचे अध्यक्षीय भाषण

समारंभाचा आनंदमय आस्वाद घेणारा श्रोतृवर्ग

हार्दिक अभिनंदन

प्रा. एम. जे. शिवदास - हिंदी विषयात एम्. फील.

प्रा. राम नारायण गोसावी अर्थशास्त्र विषयात एम्. फील

प्रा. आर ए. पाटील भूगोल विषयात एम फील्

कु. एस. आर. मुल्ला वक्तृत्व स्पर्धेत सहभाग

निसर्गाच्या सान्निध्यात

राजश्री कदम वक्तृत्व स्पर्धेत सहभाग

राष्ट्रीय सेवा योजना विशेष शिबीर वडोली-भि... (शिबिर)

प्रा.पी.आर.आर्डे
व्याख्यान देताना

व्याख्यानाचा आस्वाद घेताना
विद्यार्थिनी

'साथी हात बढाना'
श्रमदान करताना विद्यार्थिनी

प्राचार्य राम जाधव - समारोप प्रसंगी
पाहुण्यांचा सत्कार करताना

प्रकल्पाधिकारी प्रा.मारुफ मुजावर -
शिबीरामध्ये आभार प्रदर्शन करताना

वनेश्वर मेथील पारिसरात
प्राध्यापक व विद्यार्थिनी

मराठी विभाग

त्रिवेणी

१९९६-९७

ते ज्ञान पैं गा बरवे । जरी मनीं
आथि आणावे।
तरी संता या भजावे ।सर्व स्वेशी ॥

(ज्ञानेश्वरी अध्याय ४-१६५)

संत ज्ञानेश्वर

❄

विभागीय संपादक
प्रा. बाळकृष्ण पाटील

अनुक्रमणिका

गद्य विभाग

अ. क्रं.		
१)	सावित्रीबाई फुले आणि स्त्रीशिक्षण	कु. सुजाता वाडकर
२)	कर्मवीर भाऊराव पाटील	कु. सविता देशमाने
३)	व्यसन	कु. वासंती शिंदे
४)	आरोग्यापुढील आव्हाने हमखास आहेत काय?	कु. प्रतिभा आमणे
५)	बदलती स्त्री- काळाची गरज	कु. प्रतिमा शिंदे
६)	पर्यावरणाचा प्रदूषक - मानव	कु. सविता मुळ्ये
७)	प्रदूषण नियंत्रण	कु. सुरेखा यादव
८)	शुभ कार्य की व्यवहार?	कु. योगिता निकम
९)	स्त्री जन्मा तुझी कहाणी	कु. वैशाली भस्मे
१०)	खेडी - एक सर्वेक्षण	कु. राजश्री कदम
११)	स्त्रीया असताना सुरक्षित कशाला?	कु. वर्षाराणी निकम, कु. सुजाता वाडकर
१२)	प्रवासवर्णन	कु. अनिता पाटील

पद्यविभाग

१)	चल मुसाफिर	कु. विद्या जाधव
२)	माझा सूर्य	कु. शुभांगी जाधव
३)	कशासाठी ?	कु. शुभांगी साळुंखे
४)	मुलगी	कु. वैशाली शिंदे
५)	मन वसंतोत्सव	कु. शिवबाला महामुनी
६)	शिक्षा	कु. वैशाली भोसले
७)	आयुष्यातील वसंत	कु. प्रतिभा आमणे
८)	मन	कु. मनीषा शेळके
९)	जीवन	कु. स्वाती शिंदे
१०)	दुष्काळ	कु. सुवर्णा पवार
११)	स्त्रीशिक्षण	कु. अर्चना जाधव
१२)	उत्तर पारखल	कु. वर्षाराणी निकम
१३)	कविता	कु. वनिता चौगुले
१४)	जगावे परकुल वाग	कु. योगिता निकम
१५)	मायबाप	कु. पार्वती मोकाशी
१६)	आयुष्य	कु. वैशाली पुजारी
१७)	स्वप्नांची गाणी	कु. गौरी मोकाशी
१८)	जग जगावे आपुले जीवन	कु. सुजाता पालेकर
१९)	दैवाची सवाली माय	कु. रुपाली शिंगारे

सावित्रीबाई फुले- आणि स्त्रीशिक्षण

कु. सुजाता वाडकर
(बी.ए. भाग- १)

" If health is lost something is lost but education is stopped everything is lost".

अज्ञान, मनानुसरितकता आणि ब्राम्हण समजुती यांच्या विळख्यातून स्त्रियांची आणि शुद्रांची सुटका शिक्षणानेच होईल असे सावित्रिबाईंना वाटले म्हणूनच त्या म्हणतात-

"विद्येविना गेले । वाया गेले पशु॥
स्वस्थ नका बसू । विद्या घेण्या ॥"

अशा या सावित्रीबाईंचा जन्म ३ जानेवारी १८३१ मध्ये नायगाव येथे झाला. सहा सात वर्षाच्या लहान सावित्रीच्या हातात प्रथम पुस्तक आले व शिरवळ येथे एका प्रसादाच्या कागद. १८४० मध्ये सावित्रीबाईंचे लग्न जोतिराव यांच्या बरोबर झाले. अगदी थोड्या दिवसात त्या लिहायला व वाचायला शिकल्या. सावित्रीबाईंनी मुलींच्या शाळेसाठी त्यांनी १ जानेवारी १८४८ मध्ये बुधवार पेठ, पुणे येथे पहिली शाळा काढली. भिडेवाड्यातील या शाळेत एकूण सहा मुली होत्या. त्यात चार ब्राह्मण, एक मराठा व एक धनगर. मुली जायला लावणाऱ्या, शेणखत दगडधोंडे मारा सहन करणाऱ्या अल्पवयात लग्न लावून देणाऱ्या धर्मविरुद्ध त्यांनी बंडाला सुरुवात केली. त्यासाठी सासर माहेर सोडावे लागले. अनेक धर्ममार्तंड लोकांनी त्यांच्या अंगावर माती, चिखल, शिव्यांचा मारा तसेच शेणाचे गोळे मारले, तरी त्यांनी स्त्री शिक्षण थांबविले नाही.

"Education is the third eye of man"

"जर एक पुरुष शिकला तर तो एकटाच साक्षर होतो, परंतु एक स्त्री जर शिकली तर सर्व कुटुंब साक्षर होते." आणि सावित्रीबाईंनी "हरी माझे विधवा माझे घर" समजून कार्य केलेले आहे. त्यामुळे एका काशीबाई ब्राह्मण कुटुंबातील कुमारिका काशीबाईंच्या पोटी जन्मलेल्या बाळाला यशवंताला स्वतः मुलगा मानून त्याला डॉक्टर बनविले.

"एकमेका देऊ साथ" करू या कार्य, त्याचा पसारा समाजाचे ऋण सावित्रीबाईंच्या या कार्यामुळे आज आपण मुली शिक्षणाचा अनुभव घेत आहोत. त्यामुळे भीमकी स्त्रीयांच्या होणाऱ्या गोष्टी यांच्या मागच्या प्रश्न व सामाजिक मानून आजच्या भारताच्या विकासात हातभार लावला तर किती बरे. जिजा वांगमयात व अनेक त्यांनी या मागच्या मुली आपल्या कर्तृत्वावर पुरुषांना आपले कर्तृत्व दाखवत आहेत. एवढेच नव्हे तर अनेक भाऊ-बापाच्या हुद्यावर काम-शिक्षा घालीत आहेत. आज स्त्री ही "फुल आणि मूल" या चौकटीत अडकलेली नाही. ती स्वतंत्रपणे विचार करून आपला मार्ग शोधत आहे. पण स्त्रीने पुरुषाच्या बरोबरीने पुरुषांना दाखवून दिले. १८५२ मध्ये एका इंग्रज अधिकाऱ्याने सावित्रीबाईंचा गौरव करताना म्हटले "फुले जोतिरावांचा हात! त्यांना सावित्रीची साथ".

सावित्रीबाई फुले या पहिल्या भारतीय शिक्षिका होत्या. त्यांनी अनेक कविता रचल्या. त्यांच्या कविता संग्रहाला "काव्य फुले" हे नाव दिले आहे. सावित्रीच्या हृदयात वेळोवेळी जे काव्य फुले ते लिहून ती शब्दफुले त्यांनी काव्याच्या माध्यमात गुंफून ठेवली. सावित्रीबाईंच्या शब्दातून त्यांची सहृदयता आहे. "सुबोध रत्नाकर" या काव्य संग्रहातून अनेक लोकांना त्यांच्या कार्याचा एक महत्त्वाचा भाग अनेक प्रकारचा बोध केला आहे.

स्त्रियांचा आणि शुद्रांचा उद्धार करून त्यांनी ज्ञान दानाचे मोठे ऐतिहासिक कार्य केले. अनाथ मुलांचा सांभाळ विधवांचा उद्धार, माता- भगिनी,

सत्य आणि समता ही माणुसकीची वागणूक त्यांनी आचरणात आणली. जुन्या माणुसकीची जागा आणण्यासाठी जोतिराव सावित्रीनं अनेक हाल सोसले अपमान गिळले, संकटे झेलली, एकदा ज्योतिराव सावित्रीला म्हणाले,

"तुझ्या मदती मुळेच मी हे सारे करून शकलो. तू या ज्योतिबाची ज्योत आहेस" त्यावर सावित्रीबाई म्हणाली-

"नको अपमान । नको नको मान।
सोडी मी तू पण । तो सुखी॥

इतक्या सावित्रीबाई थोर मनाच्या होत्या. इ.स. १८८८ मध्ये जुलै महिन्यात ज्योतिरावांना अर्धांग वायूचा झटका आला. यानंतर तारीख २८ नोव्हेंबर १८९० ला ज्योतिरावांनी प्राण सोडला.

ता. १० मार्च १८९७ रोजी एक सेवाभावी थोर माता काळाच्या पडद्या आड गेली सारे लोक हळहळले कारण सावीत्रीबाई एक थोर शिक्षिका, दाई, आई, आणि परिचारिका या साऱ्या भूमिका वटविणारी ही माउली होती.

पण आज स्त्रियांनी सावित्रीबाईच्या कार्यात सहभागी झाले पाहिजे तसेच स्त्री शिक्षण या सावित्रीबाईंनी सुरु केलेल्या कार्यात आपण सर्वजन काम करूया. खरचं सावित्रीबाईंनी म्हटल्याप्रमाणे "शिक्षण हे सर्वांगीण उन्नतीचे प्रवेशव्दार आहे" हे सर्व स्त्रियांना पटलेले आहे.

□□□

हे माहित असावे

१) थंडीच्या दिवसात तुम्हांला तुमचे पाय गरम ठेवायचे असतील तर डोक्यावर टोपी घाला कारण शरीरातील उष्णतेपैकी ८०% उष्णता डोक्यातून बाहेर पडते.

२) माणसाच्या शरीराचा एक भाग असा आहे की त्याला रक्त पुरवठा अजिबात लागत नाही डोळ्याच्या बुबळांचा पृष्ठभाग प्राण वायूचा पुरवठा मिळवतो.

३) प्रभात काळच्या सूर्यापेक्षा मावळता सूर्य जास्त तांबडा दिसतो कारण सकाळपेक्षा संध्याकाळच्या वेळी हवेत जास्त धूळ उडलेली असते.

४) अतिसूक्ष्म भूंकपाची नोंद करणारी यंत्रे दरवर्षी ५ लाख भूंकपाची नोंद जगात करतात त्यापैकी १लाख भूंकप थोडे फार जाणवतात. आणि फक्त १००० भूंकप कोणते ना कोणते नुकसान करतात.

५) कमीत कमी कार्यशक्ती वापरून ती फारशी वाया जाऊ न देता प्रकाश निर्माण करण्याचे काम फक्त काजवाच करू शकतो.

६) जर अत्यंत संवदनशील तराजू तयार केला व त्यांच्या दोन पारडया पैकी एक पारडे, अंधारात ठेवले आणि दुसऱ्या पारडयावर प्रकाश टाकला तर प्रकाश टाकलेले पारडे हळूहळू खाली येते कारण प्रकाशाला वजन असते पृथ्वीवर जो सूर्यप्रकाश पडतो त्याच्या वजनाचा दाब २.५९ चौ. किलो मिटरला ०.९० किलो ग्रॅम पडतो.

संग्राहक
कु.पुजारी वैशाली शंकर
(एफ.वाय.बी.ए.)

पदमभूषण
कर्मवीर भाऊराव पाटील

कु. सविता देशमाने
(बी.ए.भाग- २)

'शुभं करोती कल्याणम्, आरोग्यम् धनसंपदा' असे म्हणताच आपले हात ज्याप्रमाणे अचानकपणे जोडले जातात त्याप्रमाणे कर्मवीरांचे नाव काढताच आपले हात आपोआप जोडले जातात फुलांची आठवण त्यांच्या वासावरून होते, पक्ष्यांची आठवण त्यांच्या आवाजावरून होते, खाद्य पदार्थाची आठवण त्यांच्या रुचीवरून होते. त्याचेप्रमाणे थोरे महात्म्यांची आठवण त्यांच्या कार्यावरून व कर्तृत्वावरून होते. यात त्यांच्या स्मृतीचे अमरत्व साठविलेले असते.

महापुरुषांची जीवनचरीत्रे म्हणजे राष्ट्राचा इतिहास असतो. इतिहास हा सामुदायिक असला तरीसुद्धा काही महात्मे स्वतःच्या चरीत्राने या इतिहासाला आदर्शाचं वळण देतात. राष्ट्राचा इतिहास हा केवळ राजकीय घडामोडींचा विचार नसतो. राष्ट्र विकसित होत असते ते राजकीय सामाजिक सांस्कृतिक प्रेरणावर त्यांच्या आधारावर काही व्यक्तींच्या व्यक्तिगत जीवनाचे आधार मिळाल्या शिवाय राष्ट्राची उन्नती होत नसते. आणि अशा अनेक व्यक्तीच्या व्यक्तीगत जीवनाचे आधार या महाराष्ट्राला आजवर लाभलेले आहेत. या महात्म्यांनी स्वतःच्या वैयक्तिक आयुष्याचा त्याग करून इतरांची आयुष्ये घडविली मग त्यामध्ये महात्मा फुले असतील. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर असतील नाही तर कर्मवीर भाऊराव पाटील असतील. संत बहिणाबाईनी एका अंभगात म्हटले आहे.

'ज्ञानदेवे रचिला पाया।
तुका झालासे कळस॥

म्हणजे भक्तिमार्गाचा पाया ज्ञानदेवांनी रचला व त्यावर तुकारामांनी कळस चढविला. अगदी त्याप्रमाणे मी असं म्हणेन की समाज शिक्षणाचा व समाज सुधारणेचा पाया महात्मा फुल्यांनी घातला समाज आणि त्यांच्याच पावलावर पाऊल ठेवून आण्णांनी त्यावर कळस चढविला. म्हणूनच मी आण्णांना थोर समाज क्रांतिकारक मानते.

आण्णांना समाजातल्या अनिष्ठ रुढी, प्रथा परंपरा माहीत होत्या. लोकांची मनं वळवून, मुलांना मार देवून ऐकायला लावणं ही प्रकृतीदि्ध प्रवृत्ती त्यांना समावून सांगणं ही संस्कृती आणि आण्णा अशाच एका संस्कृतीचे उपासक होते. म्हणूनच त्यांनी समाज शिक्षणावर भर दिला अस्पृश्यता वगैरे सारखे धर्म ते मानीत नव्हते. सूर्य उगवतो, तो सर्वांसाठी,, नदी वाहते, ती सर्वांसाठी, मग हे भेद का? लहानपणी त्यांनी आपल्या एका हरीजन सोबत्याला ज्ञानदेव घोलप याला घरी जेवू घातले प्रसंगी त्यांना आईचा मार देखील खावा लागला, व पुढेही आपल्या एका हरीजन विद्यार्थ्यांच्या लग्नप्रसंगी आण्णा व त्यांचे काही विद्यार्थी जेवले. तेव्हा समाजाने अनेक वादंग माजवले. तेव्हा आण्णा ठामपणे म्हणाले, "यात मी काही वावगं केलेलं नाही. माझ्या विद्यार्थ्यांनीही काही वावगे केलेले नाही." म्हणजे आण्णा पोलादी होते. या माणसाने स्वतःच्या अगर संस्थेच्या निव्वळ लाभासाठी आपल्या तत्वाशी काही तडतोड केली नाही. 'स्वावलंबी शिक्षण' हे तर आण्णाचे ब्रीद होते. माधुकरी मागून शिक्षण घेण्यापेक्षा कष्ट करून शिकणे असे आण्णांचे मत होते. त्याचवेळी त्यांनी "Fight and get educated" हे तत्व आमलात आणले. आण्णाचे आयुष्य निष्कलंक होते. त्यामुळे ते धर्माने अल्पसंख्याकातले असले, जैन धर्मीय असले तरी सुध्दा इथला बहूजन समाज त्यांच्या पाठीशी उभा राहिला. म्हणजे आण्णांनी सुद्धा त्यांच्यासाठी

काही केलच पाहीजे. असे म्हटले जाते की ' जे दिसत नाही रवीला ते दिसतं कवीला, जे दिसत नाही कवीला ते दिसतं टीकाकाराला अन् जे दिसत नाही टिकाकाराला ते दिसतं. समाजाला म्हणजे आण्णांच कार्य समाजाला दिसलं म्हणूनच अनेकांनी मदतीचा हात पुढे केला. या हाताचंही कर्मवीरांनी सार्थक केलं. परंतु मदत स्वीकारताना मुद्धा त्यांनी मनाची तत्वे व तोल ढासळू दिला नाही. एका श्रीमंताकडून मिळालेले एक हजार रूपये त्यांना महत्वाचे तर होतेच परंतु एक हजार गरीबांकडून मिळालेला एक एक रुपया त्यांना अधिक महत्वाचा होता कारण त्याबरोबर त्यांना एक हजार गरीबांचे दुवे मिळणार होते.

" कष्टाविन फळ ना मिळते।
तुज कळले परि ना वळले॥

आण्णांनी श्रमाला प्रतिष्ठा प्राप्त होण्यासाठी आपले आयुष्य खर्ची घातले, त्यांनी सुरु केलेल्या 'कमवा आणि शिका' या योजनेतून जे विद्यार्थी शिकले ते खरोखरच यशस्वी जीवनाचा आनंद घेताना दिसतात. ज्यावेळी माणसाला कष्ट करण्याची सवय लागते त्यावेळी तो काहीतरी अर्जन करीत असतो आजच्या या स्पर्धेच्या युगात-

'थांबला तो संपला त्याचा कार्यभाग बुडाला' अशी स्थिती आहे. हे विसरून चालणार नाही.

नव्या संस्कृतीच्या उद्यावरोवर उध्वस्त झालेल्या सुविधामध्ये आपणाला आपला रास्त अधिकार मिळवायाचा असेल तर आपण शिकलंच पाहिजे. याचं भान ब्राम्हणेतरांन येवू लागलं आणि ब्राम्हणेतराचे नेतृत्व आण्णांनी स्वीकारलं. बहुसंख्य समाज अज्ञानी आहे. अज्ञानात गुरफटला आहे. परंपरेत रममाण झाला आहे. परंतत्र्यात लुटला जात आहे. हे आण्णांनी पाहिले आणि यांना जर जागं करायचं असेल; उभं करायचं असेल तर शिक्षणाची आवश्यकता आहे. आण्णांनी ओळखलं की लोक पारतंत्र्यात असताना मुद्धा लोक परकीय सत्तेविरुध्द लढण्याऐवजी आप आपमात भांडत आहेत. त्यांच कारण त्यांच्याजवळ ज्ञानाचा अभाव आहे. आणि त्यांना ज्ञान दिलं पाहिजे ही काळाची गरज ओळखून आण्णा शिक्षण क्षेत्राकडे वळले. केवळ उदरनिर्वाहाचं साधन म्हणून आण्णा शिक्षणक्षेत्राकडे वळले असं काही टिकाकार म्हणतात पण त्यांन केवळ उदरनिर्वाहच करायचा असता तर 'कूपरशी' मतभेद करण्याचं त्यांना काहीही कारणं नव्हतं. त्यांच्या मनामध्ये कनवाळा होता. म्हणूनच ते शिक्षणक्षेत्राकडे वळले.

आण्णा फारसे शिकलेले नव्हते. रुढ अर्थानं शिक्षण तज्ञही नव्हते शिक्षणाच्या पाठीमागच्या तात्विक भूमिकेचा त्यांनी अभ्यास केला. नव्हता. पण समोरचा जो समाज आहे त्याला शिक्षण आवश्यक आहे. एवढेच सूत्र त्यांना माहीत होतं. म्हणूनच आण्णांनी जेव्हा शैक्षणिक कार्याला सुरुवात केली. तेव्हा अगोदर प्राथमिक शाळा काढल्या कॉलेजस् काढली नाहीत कारण आण्णांचा जो बहुजन समाज होता. तो प्राथमिक समाजालाच मूकला होता. माध्यमिक आणि उच्च माध्यमिक हा नंतरचा टप्पा होता. पहिल्याच्या अस्तीत्वावर तो अधारलेला होता. म्हणजे आण्णांनी 'सर्वस्पर्शीत्व' हे तत्व आपल्या शैक्षणीक कार्याचं मूलतत्व मानल. कर्मवीराच्या शैक्षणिक तसेच सामाजिक क्षेत्रातील ही कामगीरी पाहून म्हणावेसे वाटते "Great man neuer make a show of their good deeds:.

अमेरीकन तत्वज्ञ ग्लिन क्लार्क म्हणतो की जी माणसे योगायोगाने आपले वाडवडील होतात त्यांच्या संबंधी आपल्याला नितांत आदर वाटतो अशा ऐतिहासिक व्यक्तीतच आपलं आयुष्य घडवण असतात. हे तरूण पिढीने ध्यानात ठेवले पाहिजे सध्याच्या परीस्थिीनं तर नविपिढी वाट चुकू पहात आहे. त्यांना हिरो हवे असतील तर ते त्यांना इतिहासात उदंड भेटतील. कर्मवीर आण्णा तर शिक्षण घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांचा समाजाचा खराखुरा आदर्श मानायला हरकत नाही. या महात्म्यांनी कृतीतून इतिहासावर एक आगळा वेगळा ठसा उमटविला त्यामुळे इतिहास त्यांना कधीही विरू शकत नाही.

"वृक्ष लावणारे निघोनिया जाती,
तळी विसावली सान-थोर".
शेवटी म्हणवोस वाटते
धन्य त्या सुपुत्रांची । धन्य त्या महात्म्यांची ॥

□□□

जखम

कु. वासंती शिंदे
(बी.ए. भाग- २)

येशू ख्रिस्ताला खरोखरं जखमा झाल्या होत्या. जखमांनी व्याकुळलेली काया घेऊन जगाची करूणा भाकणारे ख्रिस्ताचे व्यक्तीत्व नव्हते. सामर्थ्य व आकाश पिऊन कृतज्ञतेच्या जखमा, जणू रत्नहार मानून मानवी हृदयाच्या वाटेवर ताकदीने चालणाऱ्या योध्याचे ते व्यक्तित्व होते. येशू हसला की लोक संमोहित होत. त्यांच्या हास्याचे गुलाब फुलायचे जखमांचे खतपाणी पचवून नव्हे, नव्हे सामावून नक्षत्रातून सुचिन्हे प्रगटल्यावर म्हणे येशूचा जन्म झाला. पण येशू जन्मला मानवी दुःखाची एक अनामिक नक्षत्रलिपी हृदयात घेऊनच.

जखमा शरीराला होतात. भावनांना होतात, नि जिवाला होता. बाबा आमटे यांनी महारोग्यांचे पुनरुत्थान केले. नि जिवाला झालेल्या जखमेतून एक महात्मा फुले फुलताना मी पाहिला आहे जिवाला जखम झाली म्हणून तुकाराम अभंग झाला.

अशी जखम होणे किती भाग्याचे ! जखम होणे भाग्याचे ! कारण निसर्ग जखमातून असली माणसं तयार करीत असतो. ते निसर्गाचे स्वप्न असते. पण ते स्वप्न इतर साऱ्यांना त्यांचा स्वप्न भंग करणारे असते. असा फक्त माणूसच असतो खरंच, काव्यचंद्राला रशिया नि अमेरिकेन नेत्यांनी केवढी जखम केली. मात्र चंद्राला झालेल्या जखमेतून काव्य आटले नाही, पण ज्ञान आकारले. जखमेचे शरीर विज्ञान, मानसविज्ञान व आत्मविज्ञान असे एक विलक्षण विज्ञान आहे. निसर्ग, जखम भरावी म्हणून तळमळीने प्रयत्न करतो. शरीरातल्या पेशींचे पुनरायोजन करतो. भावनांचे संतुलन करतो. निसर्गाचा तो एक अनादि धर्म आहे. मीरेच्या शरीराला मोरपंखी कृष्णाचा झालेला स्पर्श, तिने प्राशिलेल्या विषाचे रुपांतर अमृतात करतो. सूफी स्त्रीसंत कृष्णाला आळवितात. हृदयाला जखम करून घेतात. मग त्यातून जीवनाचे संगीत अभिव्यक्त होते. थेंबाथेंबांनी गळावे नि उरावे जखमे पुरते; असे म्हणतात. कवी जखम जपतो. जखमेचा सूर हा जपावा लागतो. तरच जीवनात संगीत निर्माण होते. संगीताची नाडी ओळखण्यासाठी वेदनेचे रक्त धमन्यातून वाहावे लागते.

□□□

"आपल्या पुढील आदर्श ढासळत आहेत काय"?

कु. प्रतिमा आमणे
(बी.ए.भाग- २)

आज सगळीकडे अशी ओरड ऐकू येते की, तरूणापुढे योग्य आदर्श नाहीत, त्यामुळे तरूण पिढी ही दिशाहीन झाली आहे.

अर्थात प्रथम दर्शनी हा आक्षेप योग्य आहे असे वाटते. परंतु पूर्ण विचारांअंती या आक्षेपाचा फोलपणा आढळून येतो. मुलतः आदर्श ही कल्पना व्यक्तीसापेक्ष, स्थळ सापेक्ष, काल सापेक्ष आहे. प्रत्येक व्यक्तीची आदर्शाची कल्पना वेगळी असू शकते. कोणाचा आदर्श "कपिल देव" असेल तर कोणाचा आदर्श 'नेल्सन मंडेला असतील.

परंतु मध्ययुगीन भारतीय समाजाचे आदर्श आजच्या युगातील आदर्शाच्या कल्पनेपेक्षा भिन्न आढळतात.

'आदर्श' या कल्पनेचा संकुचित अर्थ घेतल्यास फक्त" आदर्श व्यक्तीमत्वे" असाच घ्यावा लागेल. परंतु व्यापक अर्थाने ही संकल्पना घेतल्यास हिमालयाची भव्यता, सागराची विशालता, वृक्षांची क्षमाशिलता, ही आदर्श आहेत त्याचप्रमाणे गीता, कुराण बायबल, इ. धर्म ग्रंथ कित्येक शतके धार्मिक लोकांचे 'आदर्श' आहेत.

'आदर्श' हे नेहमी आदर्शच असतात, ते ढासळत नसतात, व जे ढासळतात, ते आदर्श होऊ शकत नाहीत.

शिवाजी महाराजांचे जीवन-चरित्र, झाशीच्या राणीची देशभक्ती, मीराबाईची कृष्णभक्तीही अढळ आहे. आपल्या पुढील आदर्श ढासळत नसून त्या आदर्शापासून बोध घेण्याची आपल्यातील प्रवृत्ती ढासळत आहे. आपल्याकडे "शिवाजी जन्माला यावा परंतु शेजाऱ्याच्या घरात' ही मनोवृत्ती वाढत चालली आहे. त्याचप्रमाणे यशस्वी जीवनाच्या पैसा व सत्ता या दोनच कसोट्या मानल्या गेल्या आहेत.

औद्योगिक क्रांतीनंतर पैसा प्रधान अर्थव्यवस्थेचा उदय झाला व मानवी संबंधात भावनेपेक्षा पैशाला महत्व प्राप्त झाले. यामुळे पैसा मिळविणे' हाच आजच्या युगातील आदर्श ठरला आहे. यामुळेच 'आदर्श' व्यक्तीमत्वे अभावनेच आढळून येत आहेत. व आदर्श ढासळत आहेत. असे प्रतिपादन केले जात आहे.

परंतु परिस्थिती पूर्णतः निराशामय आहे असे मला वाटत आहे. वृक्षमित्र मोहन धारिया, पर्यावरण वादी मेधा पाटकर, गरीबांच्या कैवारी मदर टेरेसा, क्रिकेट मध्ये जागतिक विक्रम करणारा सुनिल गावसकर, कपिल देव, अहिंसेला पाठ देणारे दलाई लामा आपले आदर्श का होऊ शकणार नाहीत

त्याचप्रमाणे व्यक्ती देहाने जरी या जगात नसली तरी विचाराने, कर्तृत्वाने जिवंत असते. "मरावे परी कीर्ती रुपी उरावे" या उक्ती प्रमाणे प्रेमासाठी 'ताजमहाल बांधणारा शहाजहान, गुरु दक्षिणा म्हणून अंगठा देणारा एकलव्य, अंगचे कवच कुंडल दान करणारा कर्ण, शुन्यातून राज्य निर्माण करणारे छत्रपती, दीन-दुबळ्यांना आपले म्हणणारे संत तुकाराम, स्त्रिया व दलितांसाठी आयुष्य वेचणारे महात्मा जोतिबा फुले, स्वातंत्र्यासाठी हसत फासावर जाणारे भगतसिंग, राजगुरु, ज्ञानाची गंगा झोपडी पर्यंत नेणारे कर्मवीर आपले आदर्श का असू नयेत!

फक्त या लोकांप्रमाणे कष्ट सोसण्याची मानसिक इच्छाशक्ती हवी.

□□□

"बदलती स्त्री - काळाची गरज

कु. प्रतिमा शिंदे
(बी.ए.भाग- ३)

काल परत्वे स्त्रिला स्वतःमध्ये बदल करावे लागले पोशाखात, विचारात, वाटचालीची दिशा या गोष्टींचा आपणास यात विचार करावा लागेल. ती काल कशी होती? आज कशी आहे? आणि उद्या कशी असेल त्याबद्दल मी माझे मत व्यक्त करीत आहे.

कालची स्त्री नैराश्याच्या धुक्यात हरवलेली दुःखाने होरपळलेली, वेगवेगळ्या आपत्तीने ग्रासलेली अन्यायामुळे खचणारी, वेदनेने विव्हळणारी. ललाटी होता तिच्या सदैव अपमान, अन्याय, अस्वस्थता पाचवीला पुजलेली, चुरगळलेल्या फुलांप्रमाणे तिचं जीवन होतं. तिच्याकडे भोगवस्तू म्हणून पाहिले जाई 'चूल व मूल' हेच तिचं कार्यक्षेत्र, लाजरी, बुजरी, असंच तिचं व्यक्तिमत्व होतं पोशाखाचा विचार केला तर नऊवारी साडीतील डोक्यावर पदर असलेली स्त्री डोळ्यासमोर उभी राहते. जीवनात आपण काय मिळवलं व काय गमवलं, फक्त दुःख सहन करीत रडत जीवन तिनं घालवलं हे सर्व त्या काळी का घडलं तर दोन शत्रू तिच्या जवळ होते. एक अंधश्रध्दा, दुसरी निरक्षरता.

आजची स्त्री ही अडथळ्याची शर्यत खेळत असताना दिसते, आजच्या स्पर्धायुगातली स्त्री ही पुरुषाच्या बरोबरीने जात असताना दिसते. त्याच्या बरोबर जात असताना अनेक धोकादायक वळण असतातपण ठायीठायी अडथळा आणणाऱ्या, दमछाक होणाऱ्या मार्गावरुन चालत असताना अशा अनेक जीवघेण्या परीक्षा तिला द्याव्या लागत आहेत. निराशा, लाचारी, अनास्था, असाह्यता व मत्तांधता यापासून दूर राहायचं तिनं ठरवलं आहे.

जगामध्ये ती शिक्षण, कला, उद्योग, साहित्य, शेती, संशोधन, वैद्यकीय ज्ञान, समाज, सुधारणा या सर्व क्षेत्रात अघाडीचे पाऊल टाकू लागली आहे. ध्येयाप्रत धडपडण्यासाठी पुढे जाण्यासाठी शिक्षणाचा मंत्र तिला सापडत आहे. चिरकाल टिकणाऱ्या आनंदासाठी ती सतत प्रयत्न करीत आहे, जगण्याचा नवा अर्थ तिला समजला आहे. ती आता जिद्दी, धडपडी, दुसऱ्यावर विसंबून न राहता स्वस्थ न बसता, संधीसाठी आतूर होवून सिध्दीसाठी प्रेरक आहे. जीवनाच्या या नागमोडी रस्त्यावरून जात असताना अनुभव गाठीशी बांधून मिळणाऱ्या संधीच्या हातात हात घालून वाटचाल करीत आहे. ती बहुरंगांनी फुलण्याची, कीर्तिगंध पसरण्यासाठी गगनाला गवसणी, घालण्याचा प्रयत्न करीत आहे. नऊवारी साडीतील ही स्त्री आता ड्रेस घालू लागली आहे. आपणात काही कमी नाही ही भावना तिच्या मनात उफाळून येत असल्याने ती बिनधास्त स्वतंत्रपणे समाजात वावरताना दिसत आहे. आपणाजवळ जिद्द असेल, मनात उमेद असले, प्रयत्नाची पराकाष्ठा असेल तर ध्येयपूर्ती निश्चत होईल. हे निर्विवाद सत्य तिनं जाणलं आहे.

उद्याची स्त्री ही स्थिर संतुलित गंभीर व निर्भय मनाची तसेच प्रयत्नाची शिकस्त करणारी, दुर्दम्य आशावादी असणारी, जबरदस्त आत्मविश्वासाची असू शकेल. द्यायची आहे तिला उदात्त जीवनाला गती; गतीसाठी उचलायचं आहे तिला तिचे पाऊल, साध्य करायची आहे तिला तिचीच प्रगती जागवायची आहे व जपवायची आहे. स्त्रीच्या कर्तव्याची उंची वृध्दींस पावलेली असेल. चिरकाळच्या अनेक विरोधी रुढी, परंपरा, हिंस्त्र जबड्यातून ती मुक्त झालेली असेल, सर्व क्षेत्राच्या दालनात तिच्या विजयश्रीचा वाटा असू शकेल. उद्याची स्त्री ही मनाशी मनाचे नाते जोडणारी, अनुभवाचे बाळ हृदयी ठरणारी, नैराश्याला लुप्त करणारी, आशांचा नंदादीप लावून जीवन उजळणारी असेल.

□□□

पर्यावरणाचा प्रदूषक- मानव

कु. सुरेखा लक्ष्मण यादव
(बी.ए.भाग- १)

मानवाच्या व्यक्तिगत व सामूहिक जीवनासाठी व विकासासाठी आवश्यक असणाऱ्या सभोवतालच्या परिस्थितीला पर्यावरण असे म्हणतात. पर्यावरणाची निर्मिती नैसर्गिक व मानवी घटकांनी मिळून होत असते. नैसर्गिक पर्यावरणात सूक्ष्मजीव, वनस्पती व प्राणी आणि अजैविक - स्थान, हवामान, जमीन, पाणी, खडक, खनिजे इ. घटकांचा समावेश होत असतो. मानवी पर्यावरणात सांस्कृतिक, आर्थिक, धार्मिक व राजकीय इ. मानवी क्रियांचा समावेश होतो.

मानवाच्या जीवनामध्ये पर्यावरणाला अत्यंत साधारण महत्व आहे. कारण कोणत्याही ठिकाणच्या मानवाची आर्थिक प्रगती ही नैसर्गिक पर्यावरणाच्या अनुकूलतेवर व तेथील मानवाच्या सांस्कृतिक प्रगतीवर अवलंबून असते. अगदी नवाश्म युगापासून सध्याच्या अवकाश युगापर्यंत मानव आणि निसर्ग यांचा संबंध आपण जर विचारात घेतला तर मानवाने वैज्ञानिक प्रगतीद्वारे आपल्या व्यवसाया मध्ये एकसारखी प्रगती केलेली दिसून येते अशी प्रगती साधीत असताना आपणास असे म्हणता येईल की मानवाला आर्थिक प्रगतीबरोबर पर्यावरणाच्या अमूल्य ठेव्याचे महत्त्व अद्यापही समजलेले दिसत नाही त्यामुळेच कदाचित कालांतराने मानव हाच मानवाच्या जीवनातील शत्रू आहे. कारण मानवाच्या निसर्गातील वाढत्या हस्तक्षेपामुळे निसर्गाचा समतोल बिघडत चाललेला दिसून येतो. उदाहरणच सांगायचे म्हटले तर जमिनीतून अन्नधान्य मिळते त्यावर वनस्पती व प्राण्यांची गुजरान होते. त्यांच्या टाकाऊ पदार्थांपासून जमिनीची उत्पादन क्षमता टिकून राहते व पुन्हा अन्नधान्य मोठ्या प्रमाणात मिळून हे चक्र चालू राहते. परंतु अलिकडे असे टाकाऊ पदार्थ नद्या व समुद्रामध्ये टाकले जातात त्यामुळे एकीकडे जमिनीतून उत्पादन घटते व निसर्ग चक्र बिघडलेले दिसते. दुसरीकडे पाण्याच्या प्रदुषणासारखी गंभीर समस्या तयार होवून सागरी वनस्पती व प्राणी जीवन धोक्यात आलेले दिसते. म्हणून पर्यावरणाला पृथ्वीचा कण्याची उपमा दिली तर वावगे ठरु नये.

१९ व्या शतकाच्या सुरुवाती पर्यंत प्राथमिक स्वरुपात असणाऱ्या मानवाने २१ व्या शतकाच्या उत्तरार्धानंतर औद्योगिक शेती, वाहतूक व दळवणळण आणि खाणकाम क्षेत्रात अमर्याद प्रगती केलेली आहे. तसेच शहरीकरणाचे वाढते प्रमाण याचा विपरीत दृश्य परिणाम म्हणून २१ व्या शतकात प्रवेश करीत असताना हवा प्रदूषण, ध्वनी प्रदूषण, जलप्रदूषणा सारखे गंभीर प्रश्न वर्तमान परिस्थितीने आपणास भेट रूपाने देवू केले आहेत.

प्रामुख्याने हवेचे प्रदूषण उद्योगधंद्यातून, मोटारीतून बाहेर पडणारे विषारी वायू कार्बनचे कण, धूळ, किर्णोत्सर्गी मुलद्रव्ये व अणूचाचण्यांमुळे होत असते. शहरातून व उद्योगधंद्यातून बाहेर पडणारे सांडपाणी, तेलवाहू जहाजांची सफाई व अपघात, किटक नाशकांचा वाढता वापर यामुळे नद्या व समुद्राचे प्रदुषण आलेले दिसून येते. शहरीकरण, जंगलतोड, औद्योगिकरण, चुकीचे शेतीतंत्र यामुळे जमिनीवरील केरकचऱ्याचे, रासायनिक पदार्थांचे, किटक नाशकांचे व क्षारांचे प्रमाण वाढलेले दिसते. तसेच विविध वाहनांची वाढती संख्या, वाढती लोकसंख्या, विमानांचे आवाज व अवजड उद्योग धंद्याचा विकास यामुळे ध्वनीप्रदूषण आलेले दिसून येते.

परिणामी जमिनीवरील व पाण्यातील

प्राणवायूचे प्रमाण घटते, हवेतील कार्बन डायऑक्साइडचे प्रमाण वाढते, पावसाच्या पाण्याची आम्लता, हवेचे तापमान, धूर व धूळीचे प्रमाण वाढते पाण्यातील पारा व शिश्याच्या सूक्ष्म कणाचे प्रमाण वाढते आहे तसेच जमिनीची क्षारता एकसारखी वाढत आहे.

याचा वनस्पती व प्राणी जीवनावर विपरीत परिणाम होतो. वनस्पतींची वाढ खुंटण्या बरोबर सागरी जीवसृष्टी धोक्यात आली आहे मासेमारी व्यवसाय धोक्यात आला आहे. मानवी जीवनात गॅस्ट्रो, कॉलरा, कावीळ विषमज्वर इत्यादी साथीच्या रोगांचा फैलाव होवून हजारो लोक मृत्युमुखी पडत आहेत तसेच अलीकडील काळात फ्ल्यु, दमा, ब्रॉंकाटिस्, क्षय हृदयविकार श्वासनलीकेचे व फुप्फुसाचे कर्करोग यासारखे गंभीर रोग राक्षसी रुपात संपूर्ण जगासमोर उभे आहेत.

अशा या वैज्ञानिक आणि औद्योगिक युगामध्ये पर्यावरण प्रदूषण ही मानव निर्मित समस्या दुर्लक्षून चालणार नाही. अन्यथा या सजीव सृष्टीचा अंत दूर नाही! ही बाब आपण गांभीर्याने विचारात घेतली पाहिजे. जशी निसर्गाने उपलब्ध करून दिलेल्या साधन संपत्तीचा वापर करून आपली आर्थिक प्रगती करण्याचा आपणास अधिकार आहे तसेच त्याचे संरक्षण करण्याची आपली जबाबदारी आहे याची जाण आपण सर्वांनी ठेवून नैसर्गिक साधन संपत्तीचा वापर करावा यासाठी वेगवेगळ्या स्तरावर प्रयत्न करणे, गरजेचे आहे यामध्ये प्रामुख्याने वृक्षारोपन, भूसंवर्धन, उद्योधंद्याचे विकेंद्रीकरण, उद्योगधंद्यामध्ये इंधन म्हणून जलविद्युत व नैसर्गिक वायुंचा शुध्द शक्ती साधनांचा वापर, टाकाऊ पदार्थांची योग्य विल्हेवाट , कीटक नाशकांचा व रासायनिक खतांचा योग्य वापर व कायदेशीर निर्बंध व दंड शिक्षा इ. उपाय योजनाद्वारे काही प्रमाणात पर्यावरणाचे संरक्षण केले जावू शकेल. मात्र लोकांच्यामध्ये जनजागृती निर्माण करून लोकांना प्रदूषणाचे तोटे व पर्यावरणाचे महत्त्व पटवून देवूनच पर्यावरणाचे संतूलन राखता येईल शेवटी निसर्गाने मानवास प्रगतीसाठी दिलेला अमूल्य ठेवा जतन करण्याचे काम तुमचे आमचे सर्वांचे आहे. हाच यावरील उत्तम उपाय आहे.

❑❑❑

विचार धन

१) जो शीलवान आणि ज्ञानी आहे, जो सत्यवादी आहे, आपले कर्तव्य जाणणारा आहे अशांची संगत धरावी.

२) नदी वाहून गेल्यावर पाय न भिजवता पलीकडे जाऊ, या मूर्खपणाच्या आशेवर थांबून न बसता पाण्यात उत्पन्न प्रवाह तोडून पलीकडे चला.

३) दयाहीन धर्म, विद्याहीन गुरु, क्रोमुखी भार्या व स्नेहशून्य बंधुजन यांचा त्याग करणेच योग्य होय.

४) व्यसन हे कोणत्याही बुध्दीमान माणसाला अधःपतनाच्या खोल दरीत बुडवू शकते.

५) जाईचा मांडव स्वतःच्या घरापुरता घातला तरी चालतो, पण मायेचा मांडव शेजाऱ्याच्या घरापर्यंत घालण्यास विसरू नये.

६) श्रध्दा ही सामर्थ्यवान असते. कशावर तरी श्रध्दा असल्याशिवाय माणूस जिवंत असूच शकत नाही.

संग्राहक
पालेकर सुजाता बाजीराव
बी. ए. भाग २

एड्सचे नियंत्रण

कु. रुबिना मुल्ला
(बी.ए.भाग- २

मानव आणि निसर्ग यांच्यामध्ये नेहमीच एक प्रकारचे युद्ध सुरु आहे. प्रत्येक वेळी मानव निसर्गावर मात करण्याचा प्रयत्न करतो तर प्रत्येक वेळी निसर्ग एक नवी समस्या मानवासामोर उभी करतो. वैद्यकीय क्षेत्रात तर याची प्रचिती जास्तच येते. उदाहरणे द्यायची झाली तर प्लेग, देवी यासारख्या संसर्गजन्य रोगामुळे शेकडो लोक मृत्युमुखी पडून गांवे ओसाड पडत असत. त्यानंतर गोवर, डांग्या खोकला यामुळेही हजारो बळी जात. कर्करोगावर शस्त्रक्रिया व इतर औषधांच्या सहाय्याने बऱ्याच प्रमाणात मानव यशस्वी होत असतानाच निसर्गाने या शतकाला सर्वात प्राणघातक व हा हा म्हणता लाखो व्यक्तींना गारद करणाऱ्या एका नवीन रोगाची समस्या मानवापुढे उभी केली. या रोगाचे नाव आहे 'एड्स' (ॲक्वायर्ड इम्युनो डेफिसियन्सी सिंड्रोम) म्हणजे शरीराची रोग प्रतिकारक शक्ती कमी करणारा रोग!

एड्सची सुरुवात भारतात गेल्या पाच-सहा वर्षापासून झाली असली तरी जगात या भयावह रोगाची चाहूल सुमारे बारा वर्षापूर्वी लागली. आज तर 'एड्स' ही एखाद्या देशाची किंवा विशिष्ट समाजाची समस्या राहिली नसून ती सगळ्या जगाला भेडसावणारी एक समस्या बनली आहे.

एड्सची लागण झाल्याचे लक्षात येणे, योग्य निदान होऊन माहिती कळविणे; यात काटेकोरपणा शक्य नसल्यामुळे जागतिक आरोग्य संघटनेमार्फत जमवण्यात आलेल्या देशोदेशींच्या एड्सविषयक माहितीत तितकीशी अचुकता आणि परिपूर्णता गृहित धरता येणार नाही. तरीही काही आकडे कल्पना आणून देतील. जानेवारी १९९१ पर्यंत जगात एकूण ३,२३,००० एड्सग्रस्त नोंदविले गेले होते. प्रत्यक्षात एड्सग्रस्तांचा आकडा ५ लाख असावा आणि सुमारे ५० लाख ते १ कोटी लोकांना एड्सचा संसर्ग झाला असावा असा जागतिक आरोग्य संघटनेचा अंदाज आहे.

एड्सची सामान्य माणसाशी झालेली प्रथम भेट :

एड्स म्हणजे ॲक्वायर्ड इम्युनो डेफसियंसी सिंड्रोम : एका विशिष्ट विषाणूमुळे शरीराची रोग प्रतिबंधक यंत्रणा निकामी होऊन अखेरीस कोणत्यातरी इतर रोगामुळे यात मृत्यू होतो.

वेश्या व चारित्र्यहीनांचा रोग : वेश्या म्हणजेच आधीच आपल्या समाजाला तिरस्कृत व्यक्ती ती ज्या रोगाने मेली तो रोगही चारित्र्यहीन माणसांचा होणारा रोग. लैंगिक संबंधात नैतिक बंधन न पाळणाऱ्या लोकांचा हा एक घाणेरडा रोग.

दूषित रक्तामार्फत झालेले एड्सचे आगमन : ज्या व्यक्तिंचा रक्तगट आर.एच. निगेटिव्ह प्रकारचा असतो त्यांना काही प्रसंगी 'ॲण्टी आर. एच. डी इम्युनोग्लोब्युलीन' हा रक्तगट द्यावा लागतो. या रक्ताच्या घटकाच्या नमुन्यामध्ये एड्सच्या विषाणूविरूध्द तयार होणारी प्रतिकार प्रथिने आढळल्या नंतर त्याच्या विक्रीवर बंदी घालण्यात आली. तामिळनाडू आणि केरळमध्ये अनुक्रमे १०० आणि ६५ स्त्रियांना हे दूषित रक्तघटक दिले गेल्याचे आढळले आहे.

एड्सच्या विषाणूंशी संपर्क आल्यावर त्याला प्रतिक्रिया म्हणून रक्तात जी प्रतिपिंडे म्हणजेच प्रतिकार प्रथिने तयार होतात ती शोधून काढण्यासाठी 'एलायझा' नावाची चाचणी करावी लागते. भारतातील वैद्यकीय क्षेत्रातील एक अग्रणी संस्था एड्सच्या चाचणीसाठी लागणारी उपकरणे सर्व साधारण पणे 'जागतिक आरोग्य संघटनेमार्फत' खरेदी करणे. १९८८ च्या फेब्रुवारीमध्ये त्या संस्थेने 'बेट' बेहरींग डायग्नॉस्टीक्स' या कंपनीकडून सवलतीच्या दरात काही उपकरणे खरेदी केली.

रक्तव्यापारातले धोके : रक्तदाते व रक्तपेढ्या : भारतात नोव्हेंबर १९८९ पर्यंत एड्सचा प्रसार होण्यामध्ये समाजातील एक विशिष्ट गटाला जबाबदार धरण्यात येत होते. सर्वसाधारणपणे एड्सच्या संदर्भात अधिक जोखमीचा गट (हाय रिस्क ग्रुप) म्हणजे वेश्या, वेश्यागमन करणारे किंवा समलिंगी संबंध ठेवणारे पुरुष, मादक द्रव्ये शिरेतून घेणारे स्त्री-पुरुष किंवा एड्सग्रस्त गर्भवती स्त्रियांच्या पोटी जन्मणारी मुले असे मानले जाते. परंतु रक्तसंक्रमणातून (ब्लड ट्रॅन्सफ्युजन) एड्सचा फैलाव होण्याचा धोका १९८९ च्या नोव्हेंबरपासून प्रकर्षाने पुढे आला. एड्सची लागण झालेले रक्तदाते म्हणजे काही रक्तपेढ्यांना पर्वणीच असते. कारण रक्ताचा दर बराच कमी करून अशा रक्तदात्याकडून रक्त विकत घेता येते.

काही व्यावसायिक रक्तदात्यांच्या म्हणण्यानुसार त्यांना एड्सची लागण झाल्याचे ठाऊक असूनही काही रक्तपेढ्या त्यांचे दिवसाला ३०० घनसेंटीमीटर रक्त काढून घ्यायला कचरत नव्हत्या. रक्तदान करताना रक्तातले हिमोग्लोबीन चे प्रमाण शेकडा १२.५ ग्रॅम इतके तरी असावे लागते.

पहिले वहिले एड्सने ग्रस्त रुग्ण : सॅन फ्रॅन्सिस्को शहर म्हणजे समलिंगी संबंध ठेवणाऱ्या (होमोसेक्शुअल्स) अमेरिकनांची राजधानी म्हणूनच ओळखले जाते. त्या शहरात १९८० मध्ये एड्सची लागण झाल्याचे दिसून आले त्यानंतर दीड वर्षात शिकागो शहरातही या रोगाचे अस्तित्व आढळले. परंतु अशा प्रकारचे रुग्ण हे नेमके एड्स ह्या रोगाचेचे रुग्ण आहेत हे ओळखायला १९८१ साल उजाडावे लागले. अमेरिकेबाहेरील इतर देशातही त्यानंतर एड्सचे रुग्ण सापडायला काहीशी उशिरा सुरुवात झाली.

पश्चिम युरोपात १९८१ आणि १९८२ मध्ये एड्सच्या रुग्णांची प्रथमनोंद झाली आहे. ट्रिनिदादमध्ये १९८३ मध्ये पहिले एड्सचे रुग्ण आढळले परंतु १९८२ च्या डिसेंबरमध्ये विषुववृत्तीय आफ्रिकेत एड्सचे पहिले सहा रुग्ण आढळले १९८२ मध्ये जपान आणि १९८४ मध्ये सौदी अरेबियात केलेल्या संशोधनात एड्सची लागण अमेरिकेतून आयात केलेल्या रक्तघटकांमुळे झाल्याचे सिद्ध झाले आहे.

१ डिसेंबर १९८८ हा दिवस जागतिक आरोग्य संघटनेमार्फत पहिला 'जागतिक एड्स दिन' म्हणून जाहीर करण्यात आला.

एड्स म्हणजे काय?

एड्स म्हणजे नेमके काय? इंग्रजी भाषेत ॲक्वायर्ड इम्यूनो डेफिसियंसी सिन्ड्रोम' म्हणतात त्या शब्दाची आद्याक्षरे घेऊन ए-आय.डी.सी. किंवा 'एड्स' हे नांव तयार झाले.

ए- ॲक्वायर्ड- जन्मजात नसलेली पण नंतर प्राप्त झालेली. आय.डी. इम्युनो डेफिसियंसी - रोग प्रतिकार यंत्रणेतील उणीव किंवा कमतरता.

सिंड्रोम - एकाच मूळ रोगामुळे जे आजार किंवा लक्षणे आढळून येतात असा आजार आणि लक्षणांचा समुच्चय.

थोडक्यात काही विशिष्ट कारणांमुळे शरीराच्या रोगप्रतिकार यंत्रणेत उणीव निर्माण झाल्यामुळे एकाच वेळी एका किंवा अनेक आजाराच्या ज्या अवस्था व लक्षणे दिसून येतात अशा आजार व लक्षणांचा समुच्चय म्हणजे ॲक्वायर्ड इम्यून डेफिसियन्सी सिंड्रोम किंवा एड्स.

ह्यूमन इम्युनो डेफिशियन्सी व्हायरस (माणसाची रोग प्रतिकार शक्ती कमी करणारा विषाणू) म्हणजे एच.आय.व्ही. या विषाणूमुळे एड्स होतो.

शरीरातील रोगप्रतिबंधक यंत्रणा : वातावरणातून आपल्या शरीरावर जीवाणू-विषाणू, बुरशी आदिजीव वगैरे अनेक सूक्ष्मजीवांना सतत मारा होत असतो.

यांच्यापासून शरीराचे संरक्षण करण्यासाठी शरीरात दोन प्रकारच्या खास सुरक्षा यंत्रणा असतात.

१) जन्मजात प्रतिकारशक्ती(इनेट इम्यूनिटी)आणि

२) उपार्जित किंवा मिळवलेली प्रतिकारशक्ती (ॲक्वायर्ड इम्यूनिटी)

कोणत्याही समाजामध्ये काही समाजविघातक कारवाया करणारे समाजकंटक असतात. त्यात भुरटे चोर, सराईत गुन्हेगार, दरोडेखोर, खुनी वगैरे सर्वांचा समावेश असतो.

एड्स शरीरात कसा पसरतो:

संसर्गापासून अखेरपर्यंत रोगाचा विकासक्रम :-

एड्सचा विषाणू लैंगिक संबंधातून किंवा रक्तसंक्रमणातून शरीरात शिरला की या रोगाचा प्राथमिक संसर्गाचा काळ सुरु होतो.

लैंगिक संबंधातून संसर्ग झाला असेल तर प्राथमिक लक्षणे एक-दोन वर्षानंतर सुरुवात होते विषाणूचा प्रतिकार करण्यासाठी रक्तात तयार होणारी 'ॲण्टी - पी- २४' प्रतिकार प्रथिने सापडायला तर त्याहून अधिक काळ लागतो.

रक्तसंक्रमणातून एड्सचा संसर्ग झाला असेल तर रक्तात प्रथम विषाणूची प्रथिने आढळतात. दोन आठवड्याच्या आतच रक्तात ' ॲण्टी - पी- २४'ही प्रतिकार प्रथिने सुद्धा सापडतात.

एड्सची लक्षणे व रोगनिदान चाचण्या : एड्समध्ये अनेक वेगवेगळे आजार आणि लक्षणे एकवटलेली असतात. यातली अनेक लक्षणे आपल्याला इतर साध्या आजारातही दिसून येतात. उदा. सर्दी, खोकला, ताप, येणे जुलाब होणे, गिळताना त्रास होणे, लिफग्रंथींना थोडी सूज येणे, भूक मंदावणे, थकवा वाटणे वगैरे.

एड्सची सर्वसाधारण लक्षणे :

१) सतत ताप येणे. व रात्री घामाने चिंब होणे कधी थंडी भरून आल्यासारखे वाटणे.

२) कोणतेही कारण नसताना पराकोटीचा थकवा जाणवणे आणि तो काही आठवडे टिकून राहणे.

३) अनेक कारणांमुळे बऱ्याचदा आपलीभूक मंदावते आणि त्यामुळे काही. दिवसात थोडेसे वजन कमी होते. एरवी साधारणपणे काही दिवसातच भूक पूर्ववत होते. परंतु असे न होता भूक मंदावणे वाढतच जाते आणि त्यामुळे दोन महिन्याच्या आत शरीराचे वजन १०% पेक्षा अधिक प्रमाणात घटते.

४) शरीराच्या पृष्ठभागाजवळ असणाऱ्या काही लिंफग्रंथी मात्र हाताने दाबून पाहिल्यास चाचपडता येतात. उदा. मानेच्या मागच्या आणि पुढच्या बाजूला कानामागे गळ्याकडून सांध्याकडे जाणारी आडवी हाडे असतात (कॉलर बोन्स) त्यामुळे काखेत, कोपरात हात वाकतो. त्या ठिकाणी जांघेत गुडघ्यामागे वगैरे .

५) तोंडात घशाच्या आतल्या बाजूला जिभेवर पांढरा दह्यासारखा थर जमणे, त्यामुळे गिळताना त्रास होणे

६) आठवड्याहून अधिक काळ जुलाव चालू राहणे.

७) अनेक आठवडे खोकला टिकून राहणे व त्यामुळे धाप लागणे.

८) कातडीवर पूरळ उठणे किंवा वेगवेगळ्या आकाराचे तपकिरी, निळे, जांभळे चट्टे उठणे, गळणे किंवा गाठी येणे. इ.

९) मज्जासंस्थेत विघाड झाल्यासारखी काही लक्षणे दिसणे. उदा. डोकेदुखी, मान अटकने, संवेदना न जाणवणे, कमालीचा थकवा, नैराश्य आभास होणे, मानसिक समतोल ढळणे, व्यक्तिमत्वात बदल होणे वगैरे.

एड्सचा संसर्ग कशामुळे होत नाही : दूषित रक्त किंवा रक्तघटक घेतल्याने एड्सची लागण होते असे दिसून आल्यावर त्याबावत तसेच रक्तदान करण्यासही लोक घाबरतात. लक्षात ठेवण्यासारखी सर्वात महत्वाची गोष्ट म्हणजे रक्तदान केल्यामुळे एड्सची लागण होत नाही. एड्स हा रोग त्यामानाने अगदी अलीकडचा आहे. त्यामुळे त्याच्या संसर्गाविषयी खात्रीलायक माहिती बऱ्याच जणांना उपलब्ध नसते अन्न, हवा, पाणी, स्पर्श आणि कीटक या मार्गाने एड्सचा फैलाव होत नसतो हे निश्चितपणे सिद्ध झाले आहे. एड्सची लागण झालेल्या व्यक्तीबरोबर एकाच खोलीत राहिल्याने, एकच संडास, बाथरूम,

वापरल्याने, त्या व्यक्तीने वापरलेल्या कपबशा, भांडीकुंडी, अन्न, टॉवेल किंवा इतर वस्तू (वस्तरा, दात घासण्याचा ब्रश वगळून) वापरल्याने एड्सची लागण होत नाही. एड्सग्रस्त रोग्यांबरोबर खेळल्याने एकत्र बसल्याने, स्पर्शाने या रोगाचा संसर्ग होत नाही. आपल्या आसपास एड्सग्रस्त असणारी व्यक्ती खोकल्याने, शिंकल्याने आपल्याला तो संसर्ग होत नाही.

एड्स टाळण्यासाठी घ्यायची खबरदारी : स्वतःच्या प्रकृती स्वास्थ्याची योग्य ती देखभाल करण्यासाठी नेहमी सतर्क राहणे आणि योग्य वेळी वैद्यकीय सल्ला घेणे. यासारखा दुसरा सोपा मार्ग नाही.

स्वतःला एड्सची लागण होऊ नये म्हणून काही बाबतीत आधीपासूनच योग्य ती काळजी घेणे आवश्यक आहे.

उदाहरणार्थ :

१) एकनिष्ठ कामजीवन असावे.

२) रक्तदान करताना किंवा इतरवेळी स्वतः बरोबर आपली स्वतंत्र सुई घेऊन जावी.

३) जेव्हा रक्त घेण्याची गरज असते त्यावेळी अधिकृत परवाना असणाऱ्या रक्तपेढीतूनच रक्त घ्यावे

४) रक्त घेण्यापूर्वी त्या रक्ताची एड्सविषयक चाचणी घेऊन सुरक्षिततेचा निर्वाळा मिळाला असेल तरच ते घ्यावे.

एड्स हा २१ व्या शतकातील एक घातक विकार आहे. एड्सचा संसर्ग असणाऱ्या व्यक्तीपासून सबंध समाजाला कितपत धोका असतो? लैंगिक सबंधामार्फत आणि रक्तामार्फत एड्सचे विषाणू एका व्यक्तीकडून इतर व्यक्तिकडे संक्रमित होत असतात त्यामुळे या दोन बाबी वगळता सर्वसाधारण समाजाला इतर रोगांप्रमाणे एड्सपासून धोका नसतो. परंतु कुणाही सज्ञान माणसांमधले लैंगिक संबंध कसे आहेत यावर पहारा ठेवणे ही काही समाजाच्या किंवा शासनाच्या अखत्यारीमधील गोष्ट नव्हे व शक्यही नव्हे. त्यामुळे व्यक्तीला विश्वासात घेतल्याशिवाय समाजात एड्सच्या फैलावाला आळा घालणे अशक्य आहे.

□□□

आत्महत्या

घरच्या त्रासाला कंटाळून आमच्या शेजारच्या साखर मावशीने आज पहाटे ४.३० वा. उकळत्या चहात उडी टाकून आत्महत्या केली. मी. दुधाने साखर मावशींना वाचविण्याचा खूप प्रयत्न केला. पण स्वतःच जखमी झाले.

इन्स्पेक्टर चमचे दूर्घटना स्थळी तुरंत पोहचले. पूर्ण चौकशी झाल्यानंतर इन्स्पेक्टर चमचा यांनी कपशी व चहा गाळणीला अटक केली. कोर्टातील न्यायानुसार चहा गाळणीला सोडून दिले. पाणी, कपबशीला, खाली पडून फुटेपर्यंत कपाटात राहण्याची शिक्षा ठोठावली.

चहा गाळणीने मि. दुधांना तावडतोब हॉस्पीटलमध्ये दाखल केले. डॉ. मिसेस कॉफी यांनी मि. दुधाला खूप उपचार केले पण मि. दूध वाचू शकले नाहीत. त्यामुळे चहा पिणारे चहा पिवून शोक व्यक्त करत आहेत.

कु. सुवर्णा पवार
बी. ए. भाग १

शुभकार्य की व्यवहार?

कु. [illegible]
(बी.ए. भाग ३.)

हे सारे शुभ कार्यापैकी एक शुभकार्य ते म्हणजे विवाह. नुसता विवाह नाही तर शुभ विवाह. या शुभ विवाहाच्या निमित्ताने दोन जीव एकरूप होतात. दोन मनं एकत्र येतात. या शुभ विवाहाच्या निमित्ताने दोन जीवामध्ये असणारे अंतर बाजूला सारून जवळ येतात आणि आपल्या भावी जीवनाची स्वप्ने साकार करण्याच्या कामाला लागतात. परंतु आज आम्हाला या शुभ विवाहाला किती लाजीरवाणे स्वरूप प्राप्त झालय ते पहायला मिळाले की मन उद्विग्न होते. असे वाटते हे शुभ कार्य आहे कि अशुभकार्य? वधु वरांचे माता-पिता एकमेकांशी कशी चर्चा करत असतात. त्यांच्या बैठकीला जे व्यवहारी स्वरूप प्राप्त झालेले असते ते पाहून चिंता वाटते. एखादा पिता गरीब असेल (आत्मिक गुणाने नव्हे तर भौतिक गुणाने) त्यांना हे शुभकार्य करणे म्हणजेच मृत्युला सामोरे जाण्याइतके कठीण वाटत असते.

या शुभकार्याला आजच्या समाजाने कसे व्यवहाराचे स्वरूप प्राप्त केलेले आहे. बाजारात जसा जनावरांचा लिलाव किंवा भाजी पाल्याचा लिलाव होतो, त्याप्रमाणे आज वराचे माता-पिता आपल्या मुला-मुलींचा लिलाव बोलत असतात. फरक एवढाच जनावरं, भाजीपाला यांच्या लिलावाला खूप समाज एकत्र असतो इथं फक्त वधु-वराकडची प्रतिष्ठित दहा-वीस मंडळी असते. एखादी गाय किंवा म्हैस जास्त दुध देणारी असेल तर तिचा भाव वाढत असतो. त्याप्रमाणे एखादा मुलगा डॉक्टर, वकील, इंजिनिअर असला की त्याचा भाव वाढलेला असतो. त्यांचे माता-पिता केवढ्या अभिमानाने सांगतात अहो! माझ्या मुलाला डॉक्टर होण्यास किती खर्च केलाय माहित आहे का? जणू वधूच्या माता-पित्यावर उपकारच केले. मुलगा सरकारी खात्यात असेल तर विचारूच नका. त्यांच्या आकांक्षा आकाशाला जाऊन भिडलेल्या असतात.

या शुभविवाहाच्या निमित्ताने दोन परिवारांचे प्रेमाचा नाजूक संबंध जोडला पाहिजे पण "इथे प्रेम राहिले बाजूला, प्रेमाची जागा घेत पैसा असतो. वराकडची मंडळी स्वार्थीपणे, लालसेने पछाडलेले असतात. मुलीच्या 'बापाची हिम्मत नसताना विवाह कर्जबाजारी होऊन त्यांच्या इच्छा पुर्ण करतो. मुक्त मनाने देखील मूकपणे गोष्टी करी पडतात. हे महाशय नेहमीच लक्षात ठेवतात. आणि बायकोला लग्नानंतरही त्रास देतात, 'तुझ्या बापाने हे दिले नाही ते दिले नाही. त्याचप्रमाणे मुलीच्या मनातही काही तरी भावना येतात. माझ्याकडील या सर्व मंडळींनी माझ्या आई-वडिलांना बेचैन करून त्यांच्याकडून सर्व काही लुटले आहे. माझ्या वडिलांना कसे कर्जबाजारी व्हावे लागले? याचाच परिणाम म्हणजे प्रेमा ऐवजी राग व द्वेष जागा होतो. संसाराची गाडी सुरळीत चालण्याऐवजी धक्के खात चाललेली असते.

या शुभकार्याला आनंदमय मंगल प्रसंगी माता-पित्याच्या डोळ्यातून अश्रू गळत असतात. हे अश्रू मात्र या प्रतिष्ठित मानल्या गेलेल्या समाजाला कधीच दिसत नाही. जर एखाद्याला दिसले तर असे वाटते, मुलगी लहानाची मोठी करायची आणि दुसऱ्याच्या स्वाधीन करताना गंगा-यमुना आई-वडिलांच्या डोळ्यातून वाहत असतात. पण ते अश्रू असतात कर्जाच्या ओझ्याचे. कारण हे कर्ज फिटेपर्यंत दुसरी मुलगी हाताला येत आहे. त्यांचे जीवन संपूर्ण कर्जातच जाते. कारण आपल्या मुलीला सुख आराम मिळाला पाहिजे तिने काबाड कष्ट करू नये म्हणून. पण हे माता पिता कधी विचार करीत नाहीत की आपण रात्रंदिवस मेहनत करतो आपल्या मुलीला का कष्ट नको? कारण त्यांची एवढी समजायला का बरं नसावं? जर मुलासाठी एवढा खर्च करायचा होता तर एखाद्या गरीब मुलाला आपली मुलगी देऊन नवरदेव होणार त्या गरीब मुलाच्या कुटुंबाला लागले असते, तो सुद्धा थोडा परिस्थितीत वर आला असता.

गरीब - श्रीमंत, उच्च - नीच हा भेदभाव निर्माण होतो. हा भेदभाव संपुष्टात आणून उच्च मोठ्या हा माध्यमाने करून सर्वांना जाता येईल या गोष्टी समाजासमोर मांडून या मानव समाजात परिवर्तन करण्याचे महान कार्य हे आजच्या नवीन पिढीनी पाऊल प्रथम उचलले पाहिजे, तरच हा भेदभाव समाजातील नष्ट होईल हा भेदभाव.

[illegible] [illegible] समाजाला विचारायचे आहे की काहीच नाही का? महात्मा ज्योतिबा फुले [illegible] दिले?

[illegible] [illegible] आजच्या पिढीने [illegible] [illegible] नाही तर [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] समाजामध्ये [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] प्रदान केला आहे, [illegible] [illegible] [illegible] करायचा आहे.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible].

❑❑❑

गांधीजींची विचारधारा

- महात्मा गांधी यांची विचारधारा हा देशाला लाभलेला अतिशय मौल्यवान वारसा होय गांधीजींनी आपले जीवनाशी निगडीत धर्म, अर्थकारण, राजकारण, समाजकारण अशा विविध पैलूवर अतिशय मूलगामी व मार्मिक विचार केला आणि तो निस्वार्थ मार्गाने जगापुढे मांडला.
  सत्य, प्रेम, त्याग, सहनशक्ती धैर्य हे गुण पुरूषांपेक्षा स्त्रियांमध्ये अधिक नाहीत असे कोण म्हणेल? स्त्री शिवाय पुरूष संभवच नाही. अहिंसा हा जर मानवाचा स्वभावधर्म असेल, तर भविष्यकाळ हा स्त्रियांच्या हातात आहे.
- ज्या जातीत वा देशात स्त्री जातीला मान दिला जात नाही त्या जातीला व त्या देशाला सुसंस्कृत म्हणता येणार नाही.
- जसजसा स्त्रियांमध्ये शिक्षणाचा प्रसार होईल, तसतसा त्या स्त्रियांच्या अधिक परिणाम त्यांना भोगावा लागत आहे. शिक्षणाबद्दल त्यांना स्वाभाविकच तेजस्वी वाटेल.
- स्त्री म्हणजे अहिंसा आणि स्वार्थत्याग यांची जिवंत मूर्ती होय स्त्री शिवाय अहिंसा सुरक्षित ठरणे अशक्य आहे.
- त्याग, सहनशीलता आणि धैर्य या तीन गुणांत स्त्रिया पुरूषांपेक्षा कितीतरी पटीनी श्रेष्ठ असतात आईवडीलांजवळ आपल्या सर्व मुलांना समान वागणूक मिळण्याचा हक्क देता येईल अशी जर कोणाची संगती असेल, तर ती म्हणजे त्यांचे शील या चारित्र्य आणि शिक्षणाच्या बाबी.
- ईश्वर म्हणजे प्रकाश - अंधार नव्हे, ईश्वर म्हणजे प्रेम द्वेष नव्हे, ईश्वर म्हणजे सत्य - असत्य नव्हे ईश्वर हाच सर्वश्रेष्ठ आहे बाकी सारी भ्रामक मूर्ती व पदार्थ आहेत.
- हृदयाचे शिक्षण हेच खरे शिक्षण होय. हृदयात शुद्ध प्रेम प्रकट झाले तर बाकी सर्व आपोआप प्राप्त होईल.

(पुढील भाग पान नं. [illegible] वर आहे)

स्त्री जन्मा तुझी कहाणी

कु. वैशाली भस्मे
(बी.ए.भाग- २)

"स्त्री जन्मा तुझी कहाणी
हृदयी अमृत नयनी पाणी".

अशा स्त्री जीवनाचा बारकाईने आढावा घेऊन उमजते की एखाद्या खळखळत वाहणाऱ्या निर्झराचे रुपांतर धीर गंभीर संत वाहणाऱ्या कृष्णामाईत होत असते. अल्लड वाल्याच्या सीमारेषेवर येऊन ठेचलेल्या बालिकेला तारुण्याची चाहूल लागते आणि तिचे सारे आयुष्य बदलून जाते. स्त्रीच्या आयुष्यात खूप वादळे उठतात यामुळे वादळांना पार करून तिला आपल्या संसाराची नाव पैलतीरी न्यावी लागते. आदर्श गृहिणीचे पद सांभाळताना तिला अनेक संकटांना तोंड द्यावे लागते. काही वेळेस स्त्री जीवनाचा प्रवाह, वाट सोडून देखील जाऊ लागतो. अशा वेळेस तिने आपल्यावरील दोष, उणीवा काय आहेत, हे जाणून घेऊन त्या दूर करण्याचा प्रयत्न केला पाहिजे मान हा एक आजन्म विद्यार्थीच असतो. आपला अनुभव शिक्षण आणि प्रशिक्षण यांचा योग्य संगम साधून स्त्रीने हाती घेतलेले एखादे कार्य पार पाडले पाहिजे. कारण जिच्या हाती पाळण्याची दोरी असते तिच्या हाती साऱ्या समाजाचे आणि राष्ट्राचेही भविष्य घडवत असते. तिच्यातील व्यक्तिमत्वात खोलवर कुठेतरी माया ममतेचा ओलावा ऋजुता दडलेली असते. आणि वेळप्रसंगी हे दडलेले गुण स्त्रीला अतिशय उपयोगी पडतात.

अदिमानवाच्या काळापासून आपले किती पूर्वज या काळाच्या पोटात गडप झाले आहेत. त्यांच्या वर्तनाचे पडसाद हजारो वर्षांनी देखील आपल्या वर्तनात उमटावेत का? हा विचार प्रत्येक प्रगल्भ स्त्रीने केला पाहिजे. विसाव्या शतकात कोणीही बाळबोध वळणाची अपेक्षा कोणत्याच स्त्रीकडून करणार नाही यासाठी स्त्रीनेही मधुरतेबरोबर शारीरिक आरोग्या बाबत जागरूकता दाखवावी. म्हणजे स्त्रीचे व्यक्तिमत्व अधिक खुलते. पुरूष स्त्रीला नेहमीच कमी लेखतात तिला आपल्या पायाची दासी मानतात, हा विचार स्त्रीने कधीही मनात आणू नये कारण ईश्वराने निर्माण केलेल्या या विश्वात कोणाकडेच कोणाचे दास्यत्व बहाल केलेले नाही. डोळ्याला अंधश्रध्देचे झापड लावून जगणारी स्त्री ही खऱ्या अर्थाने मुक्त ठरत नाही आणि तिच्या जीवनातही मुक्ती मिळत नाही समाजाच्या दृष्टीकोनातून तिचे आयुष्य पुरुषाच्या आधाराखेरीज अधांतरी राहते; तसेच, पुरूषाच्या जीवनाला पूर्णत्व प्राप्त होण्यासाठी स्त्रीचा सहवास, तिचे प्रेम मिळावे लागते.

इतिहासाची पाने चाळून पहा 'अबला' ही पदवी आपल्याला टिकविणे किती हास्यापद आहे हे भारतीय विरांगनांनी सिद्ध करून दाखविले आहेत. चाँदबिबी, झाशीची राणी, अहिल्याबाई यांचे चरित्र त्यांच्या मानसिक ताकदीचे प्रतिक आहे पुरूषानाही मागे टाकणारे धैर्य, शौर्य त्यांच्या वर्तनातून प्रकट झालेले आहे.

आजच्या आधुनिक स्त्रीला संसार आणि नोकरी ही दुहेरी जबाबदारी पाहणे हे काम अतिशय अवघड झालेले आहे. म्हणून एखाद्या स्त्रीने त्यात गल्लत करणे किंवा हार मानणे गैर ठरले. आपले व्यक्तिमत्वच घडवत असताना प्रत्येक स्त्री अनेक बाजूंनी आपल्याला सुरक्षित बनविण्याचा प्रयत्न करते आर्थिक भावनिक, नोकरी विषयक, भविष्य विषयक अशा विविध पातळीवर प्रत्येक स्त्रीला सुरक्षितता हवी असते. ही सुरक्षितता सतत लाभेलच असे नाही यासाठी तिने सतत दुसऱ्यावर अवलंबून राहू नये

कारण तिच्या व्यक्तिमत्वाला खोली येण्यासाठी त्याला नवे पैलू पाजण्यासाठी तिला आयुष्यात समजावे लागत आहे. येणाऱ्या काही संकटांशी धैर्याने सामोरे जायला हवे, त्यापायी दडपून गांगरून जाणारी स्त्री आयुष्यात यशस्वी होणे थोडे अवघडच असते व्यक्तिमत्वाचे संतुलन त्यामुळे गमावले जाण्याची शक्यता असते. आपल्या भोवतालचे वातावरण नेहमीच आपल्याला अनुकूल असेल असे नाही. त्यासाठी आपल्या ज्ञानाच्या, आपल्या अनुभवाच्या कक्षा रुंदावणे त्यासाठी हा त्यावरील एक तोडगा असतो प्रत्येकाच्या हातून दोषरहित शिल्प घडणे शक्य नसते हे खरे परंतु त्यासाठी प्रयत्नच न करणे इष्ट ठरेल का?

परमेश्वराने स्त्री आणि पुरूषाच्या देहधर्माची रचनाच किती भिन्न केली? मातृत्व ही स्त्रीच्या कर्तृत्वाची लक्ष्मण रेषा बनते . कारण पुरूष पिता होतो आणि आपला भार केवळ माताच वाहते स्त्रीलाच आपले चारित्र्य नाजूक काचपात्राप्रमाणे जपावे लागते. बहुधा तिच्या या कमकुवत पणामुळेच ती संसारात नेहमीच पतीहून स्वत:ला कमी लेखत; पुरूषी अहंकाराला जपते. पतीला कीर्ती, मान, प्रतिष्ठा मिळण्यास प्रत्येक पत्नीने सक्रीय हातभार लावणे गरजेचे आहे. कारण पती पत्नीतील ध्येयाचा आणि सुखाच्या शिखराकडे जाण्याचा रस्ता एकच असतो परंतु जेव्हा या प्रकारच्या ध्येयपूर्तीसाठी ती आपल्या सृजशीलतेचा गळा घोटते. तेव्हा मात्र ती गांधारीच वाटते. जरी निसर्गाच्या मर्यादा आणि बंधनापलीकडे आपण जावू शकत नसलो तरीही तिच्यातील सुप्त गुणांच्या अविष्काराला पूर्ण नाव दिले पाहिजे. जसे कळीचे उमलणे आणि बहरणे नैसर्गिक असते. तेवढेच स्त्रीचे व्यक्तिमत्व फुलणेही स्वाभाविक असते.

'रामायणातील' सीतेपासून तो थेट गडकऱ्याच्या सिंधुपर्यंतचा काल लक्षात घ्या, पती हाच परमेश्वर मानून भारतीय संस्कृतीत वावरणाऱ्या या स्त्रिया होत! परंतु काळा बरोबर आपली पावले टाकणारी स्त्री हीच खरी सुधारक बनू शकते. आपल्या सर्व कुटुंबियांची काळजी घेवून त्यांच्या वर मायेची पाखर घालणे हे स्त्रीचे कर्तव्य असते मात्र तिने आपल्या जीवनातील छोट्या छोट्या आनंदाला मुकले जावू नये . एक भार्या किंवा माता होण्याच्या आधी ती एक हाडामासाची माणूस असते. व कुटुंबियांच्या बाबतीत कर्तव्ये पार पाडत असताना तिने व्यक्ती स्वातंत्र्यावर किती आणि का बंधने लावावीत याचा विचार तिने स्वत:च केला पाहिजे. कोणत्याही स्त्रीच्या आयुष्याचा विचार केला तर बालपण सोडून ती सातत्याने कोणत्या तरी दबावाखाली किंवा दडपणाखाली वावरते असे वाटते. पालक, कुटुंबिय, समाज धर्म या सर्वांनी घालून दिलेल्या वर्तनाच्या नियमांच्या चौकटीचे जू पुरूषाहून तिच्या मानेवर अधिक प्रमाणात असते.

स्त्रीच्या आयुष्यात अनेक प्रसंग, अनेक घटना उलथापालथ करणाऱ्या असतात. तिच्या मानसिक आरोग्याला सुरुंग लावून तिचे मन ग्रासून टाकू पाहतात. म्हणूनच स्त्रीने मनाचा कणखरपणा उभारी सहनशीलता याची कास सोडू नये. काळाची पावले ओळखून तिने वागण्यास शिकावे.

आपल्या जीवनात येणाऱ्या संकटाची तमा न बाळगता स्त्रीने त्यावर मात करून जीवनाची वाटचाल करणे योग्य आहे. आपल्या कर्तृत्वाचा मोर पिसारा उभारून सर्वांना मोहून टाकण्याची किमया आजच्या स्त्रीने करून दाखवावी असे मला वाटते.

❑❑❑

झोंबी - एक परीक्षण

कु. राजश्री कदम
(बी.ए. भाग- १)

आनंद यादव हे पुणे विद्यापीठात मराठी विभाग प्रमुख म्हणून होते. नवकथेनंतरच्या मराठी कथेला वेगळे परिमाण प्राप्त करून देणारा समर्थ कथालेखक व कादंबरीकार म्हणून जसे प्रसिद्ध होते तसेच ग्रामीण साहित्याच्या चळवळीचे एक प्रवर्तक म्हणून आनंद यादव यांचा नावलौकीक आहे 'हिरवे जग', मळ्याची माती, हे ग्रामीण कविता संग्रह त्यांनी लिहिले झोंबी, नांगरणी, घरभिंती या तीन आत्मचरित्रात्मक कादंबऱ्या लिहिल्या आहेत.

'झोंबी' ही खरोखरच प्रेरणा दायी कादंबरी आहे. प्रतिकूल परिस्थितीत शिक्षण घेण्याची त्यांची जिद्द 'झोंबी' या कादंबरीतून स्पष्ट होते. 'झोंबी' ही कादंबरी वाचल्यानंतर त्याचा परिणाम व प्रभाव वाचकांवर पडल्यावाचून राहत नाही. विद्यार्थ्यांमध्ये एक प्रकारची शिक्षण घेण्याची जिद्द निर्माण होते आनंद यादव यांनी त्यांच्या जीवनात शिक्षण हा कसा अविभाज्या घटक होतो हे यातून स्पष्ट केले आहे शिक्षणासाठी त्यांना मीती यातना सहन कराव्या लागल्या, घरामध्ये वडिलांचा विरोध त्यातच आर्थिक परिस्थिती अत्यंत बिकट अशा परिस्थितीत त्यांची शिक्षण घेण्याची जिद्द खरोखरच विद्यार्थ्यांच्या मनाला भिडणारीच आहे. त्यांनी शिक्षण घेण्यासाठी दाखवलेली जिद्द व आनंदाला शिक्षण न घेवू देण्याची वडिलांची जिद्द अमा संघर्ष प्रकर्षाने जाणवतो यातूनही त्यांनी शिक्षणासाठी कशी अनुकूल परिस्थिती केली याचे प्रतिबिंब त्यांच्या 'झोंबी' या कादंबरीतून प्रत्ययाला येते.

आनंद यादव यांच्या वडिलांना वाटत होते की आपल्या मुलाने शिक्षण सोडून शेतामध्ये काम करावे. परंतु शिक्षण पूर्ण करणे हेच आनंदाचे ध्येय होते. शाळा सोडत नाही म्हणून त्यांनी वडिलांचा मोठ्या प्रमाणावर मार खाल्ला परंतु ते आपल्या ध्येयापासून अजिबात ढळले नाहीत. शिक्षणासाठी वडिलाचा विरोध असल्यामुळे त्यांनी आपले कागल हे गाव सोडले व तेथून ते कोल्हापूरला गेले. तेथे आपण काही तर काम करून आपले शिक्षण पूर्ण करू. या विचाराने ते कोल्हापूरला चालत आले परंतु तेथे काहीच काम मिळाले नाही. तेथे भूक लागल्यावर जवळ पासच्या रानात जाऊन उस व हरभरा खात संध्याकाळी टाऊन हॉलच्या रोडवरील कचरा पेटीतील केळाच्या साली नळाखाली धुऊन खात व पोटातील भूक शमवित. कागलला परत येण्याचा विचार मनात येत नव्हता . कारण कागल हाच शिक्षणातील मूळ अडथळा होता. कागलमधील घराशेजारचे तात्या आनंदाला नेण्यासाठी आले. तेव्हा त्यांनी पुढील शिक्षण तुला मी देतो. असे वचन दिले त्यावेळी ते कागलला गेले. त्यांनतर वडिलांनी त्यांना शिक्षणासाठी विरोध केला नाही. परंतु शिक्षणासाठी लागणारा पैसा मात्र वडिलांकडून मिळत नव्हता एकदा एस.एस.सी. फॉर्म साठी लागणारे पैसे वडिलांनी न देता त्यांनी भुईमूगाचे अर्धा पोते शेंगा विकून ते पैसे देवाला जाण्यासाठी खर्च केले. त्यांना मुलाच्या फॉर्मपेक्षा देव महत्वाचा वाटत होता. यातून त्याच्या वडिलांची मनोवृत्ती कळून येते. संस्कृतचे शिक्षक धर्माधिकारी यांनी आनंदाला मदत केली. त्यांनी पैसे दिले. त्यानंतर आनंदने फॉर्म भरला. मित्राच्या पुस्तकावर त्याने अभ्यास करून एस.एस.सी. परीक्षेत चांगले यश संपादन केले. त्यानंतर मात्र कष्ट, उपासमार ओढाताण, अज्ञान, जुलूम यांच्या बाहेर त्यांची उडी गेली. क्षितीज विस्तीर्ण दिसू लागले होते त्यावेळी आनंदाला मोकळ्या हवेत आल्यासारखे वाटत होते. ज्यावेळी वडिलांनी त्यांना शिक्षणाम विरोध केला. त्यावेळी त्यांनी शिक्षण सोडले असते. तर त्यानांही इतर दरिद्री लोकाप्रमाणे दारिद्र्याच्या खाईतच जीवन कंठावे लागले असते. त्यांना वैचारिक, बौध्दिक प्रगती करता आली. नसती. आनंद यादव यांच्या 'झोंबी' या कादंबरीतून हाच आत्मबोध होतो की. शिक्षण हा एक जीवनातील महत्वपूर्ण घटक आहे त्याचबरोबर शिक्षणाने केवळ ज्ञानच मिळवता येत नाही. तर मनुष्य शिक्षणानेचं संस्कृतशील बनू शकतो हा महत्वाचा बोध ही यातून आपणास होऊ शकतो

आनंद यादव यांच्या 'झोंबी' या आत्म चरित्रात्मक कादंबरीला साहित्य अकादमीचा पुरस्कार मिळाला आहे. त्याच्या 'झोंबी' मधून व्यक्तिचित्राचा

उठावदार पणा दिसून येतो. आनंद याचे वडील म्हणजे रतनू आणि आनंद यादव, रतनू आणि आनंदाची आई. याच्यांतील संघर्ष काळजाला भिडणारा आहे.

शिक्षणासाठी आनंद यादवांना किती हालअपेष्टा सहन कराव्या लागतात. उपासमारीतून दिवस कंठावे लागतात. किती झोंबी करावी लागते. याचे उत्कृष्ट चित्रण वाचकाचे अंत:करण हेलावून सोडते. लेखकाच्या निवेदनातील प्रांजळपणा, भाषाशैलीतील नाविन्य, प्रसंगाची योग्य प्रकारे मांडणी इत्यादी वाङ्‌मयीन वैशिष्टये या कादंबरीतून दिसून येतात. म्हणूनच 'झोंबीला' साहित्य अकादमीचा पुरस्कार मिळाला आणि आनंद यादवांच्या या साहित्यकृतीला मौलिकता लाभली. ❑❑❑

(पान नं. २२ वरून)

- ❑ राष्ट्रातील प्रत्येक घर ही शाळा आहे. आणि घरातील मातापिता हे शिक्षक आहेत.
  शिक्षण हे साध्य नव्हे; ते एक साधन आहे. ज्या शिक्षणाने आपण चारित्र्यवान बनू तेच खरे शिक्षण मानता येईल.
- ❑ विद्यार्थ्यांचे चारित्र्यसंवर्धन हे शाळेचे मुख्य ध्येय तर त्यांच्यामध्ये नैतिक बुध्दी दृढ करणे हे शाळेचे प्रमुख उद्दिष्ट असले पाहिजे.
- ❑ जीवन हे खरोखरच वाचण्यालायक असे पुस्तक आहे.
- ❑ माणसे जेव्हा सत्यात सौंदर्य पाहू लागतील तेव्हाच खरी कला जन्माला येईल.
  सौंदर्य ही आंतरिक वस्तू असल्याने त्याचे दर्शन होणे शक्य नाही.
- ❑ बाह्य वस्तूची अभिलाषा धरण्यापेक्षा आंतरिक सौंदर्य पहावयास आपण शिकले पाहिजे.
- ❑ कितीही काम असले तरी जेवणासाठी जसा आपण वेळ काढतो तसाच व्यायामासाठीही काढला पाहिजे
- ❑ शारीरिक व मानसिक शुध्दता ज्या प्रमाणात असेल त्याच प्रमाणात शारीरिक व मानसिक आरोग्य असते.
- ❑ कला आणि साहित्य असे असले पाहिजे की जे सर्वसामान्य जनतेशी बोलू शकेल.
- ❑ पती हा जर देव असेल तर पत्नी ही देवता आहे. ती दासी नाही तर समान हक्क असलेली सखी व सहचरी आहे. ते दोघे परस्परांचे गुरु आहेत.
- ❑ कलेच्या साहाय्याने सत्याचे दर्शन घडते असे मला वाटत नाही. सत्य नेहमीच कलेने अपांग नटलेले असते.

कु. सविता कदम
बी.ए. भाग १

पर्याय असताना एनरॉन कशाला?

कु. वर्षाराणी निकम
कु. सुजाता घाडगे
(बी. ए. भाग- २)

महाराष्ट्रातील वीज ही आजच्या काळात कमी पडायला लागल्यामुळे पर्याय म्हणून एनरॉन प्रकल्प भारतात किंवा महाराष्ट्रात आला. आजच्या युगात आपले अस्तित्व टिकून ठेवण्यासाठी प्रत्येक माणूस हा प्रयत्न करत आहे. पण या सर्व गोष्टींचे मूळ आहे ते म्हणजे वीज वीज आणि वीज! कारण प्रत्येक उद्योग म्हटले तर त्या उद्योगासाठी आवश्यक आहे ती वीज.

सध्या आपल्या महाराष्ट्रात पाणी व कोळसा वापरून वीज निर्माण केली जाते. परंतु ही वीज महाराष्ट्रात पुरत नसल्यामुळे आज एक पर्याय म्हणून एनरॉन प्रकल्पाची नियुक्ती केली आहे. महाराष्ट्रात कारखाने आहेत परंतु ही वीजेवर चालणारी साधने आपल्याला आठवड्यातून एक दिवस बंद ठेवावे लागते त्याचा तोटा कोण सहन करणार? हा प्रश्न निर्माण झाला. तसेच अनेक वस्तूंच्या साधनाचा उपयोग होत नाही. पाणी ज्याप्रमाणे मानवाचे जीवन आहे. त्याप्रमाणे वीज ही उद्योगाची जननी आहे. वीजेचा वापर हा शेतीक्षेत्रात, घरात उद्योग धंद्यात होतो. त्यामुळे एनरॉन प्रकल्प उभारण्यात आला.

महाराष्ट्रात एनरॉन सोडून सर्व वीजेचे प्रयत्न चालू आहे. नव्या गरजांसाठी वीज उपलब्ध करण्याचा मार्ग म्हणजे उत्पादन वाढवणे हाच आहे काय? हा प्रश्न पर्यायचा विचार करताना सर्वात महत्त्वाचा आहे पर्यावरणीय हे कमी खर्चात आणि प्रदूषण न वाढवता शक्य आहे. १९७४ मध्ये जागतिक पातळीवर तेलाच्या किमती वाढल्यावर प्रगत देशांनी एकीकडे कार्यक्षम उपकरणांच्या ऊर्जा बचत करून व दुसरीकडे सूर्य, वारा या चिरस्थायी ऊर्जा स्त्रोताबाबतसंशोधन वाढवून नवा मार्ग स्वीकारल्याचे दिसते.

शेतीतील वीजेचा वापर:

वीजेच्या अकार्यक्षम वापराचे एक क्षेत्र म्हणजे शेती क्षेत्र. मीटरऐवजी पंपाच्या अश्वशक्तीनुसार वीजदर आकारणी केल्यामुळे वीजमंडळाच्या उत्पन्नात घट आणि वीजेची उधळमाधळ अधिक; अशी परिस्थिती झाली आहे. बड्या बागायतदारांना १ पैसे युनिट तर छोट्या शेतकऱ्याला १ रुपया युनिट! इतक्या स्वस्त वीजेमुळे पंपांची कार्यक्षमता आणि वीजेची बचत हा मुद्दाच विचारात घेतला जात नाही. या क्षेत्रातील आजची कार्यक्षमता फक्त ३५ टक्के आहे. रुपये १००० ते २००० खर्च करून या पंपात काही सुधारणा केल्यास २५ ते ३० टक्के बचत करता येईल. मात्र त्यासाठी मीटर पद्धती चालू करणे व त्याबाबत दक्षता पाळणे आवश्यक आहे. यामुळे ५०० मे वॅ. वीज बचत करणे शक्य आहे.

घरगुती वीज वापर:

घरगुती वीज वापरामुळे बल्ब व बी निऑन ट्यूब फ्लोरोसंट लँपचा वापर केला तर मोठ्या प्रमाणात वीज बचत होईल. कॉम्पॅक्ट फ्लोरोसंट लँप वापरून साध्या बल्बच्या मानाने ७५% वीज बचत साधता येईल. फ्लोरोसंट लँपची किंमत सुमारे ३०० रु. असते व त्याचे आयुष्य साध्या बल्बच्या आठपट असते. या बदलामुळे सुमारे ६०० मे. वॅ. क्षमते एवढी वीज बचत करता येईल.

उद्योगातील वीज वापर :

इंदिरा गांधी इन्स्टिट्युट ऑफ डेव्हलपमेंट रिसर्च (मुंबई) या संस्थेने केलेल्या अभ्यासानुसार कारखान्यामध्ये विजेची बचत करण्यास मोठा वाव आहे. पंप, पंखे, कॉम्प्रेसर यासाठी वापरात असलेल्या मोटारी व रोहित्र यांच्या कार्यक्षमतेमध्ये सुधारणा परित्राचा यथायोग्य वापर इत्यादी मार्फत

२०% वीज बचत साधने शक्य आहे.

वीज पारेषण व वितरण : महाराष्ट्रामध्ये वीज पारेषणात सुमारे १५ टक्के वीज वाया जाते. जास्त कार्यक्षम रोहीत्र वापरणे, जास्त दाबाने वीज पाठवणे, आदी तांत्रिक सुधारणा करून वीजबचत शक्य आहे ऊर्जा लेखा परीक्षण मार्गे वीज वितरणातील दोष चोरी यावर आळा घालवणे शक्य होते.

शेती, घरगुती, औद्योगिक व पारेषण यामधील सुधारणांचा पुढील पाच वर्षांचा कार्यक्रम आखून त्यामध्ये ग्राहकाचे सहकार्य घेऊन तो पुरा होईल तेव्हा सुमारे २००० मे. वॅ. वीज निर्मीती क्षमता वाचेल आणि हे साधना येईल एनरॉनच्या खर्चांच्या सुमारे २५ टक्के किंवा त्याहूनही कमी खर्चात! नवीन वीजनिर्मीती साठी आवश्यकते प्रमाणे कोळशावर अधारित औष्णिक केंद्र वाढविणे शक्य आहे. कारण भारतामध्ये कोळशाचे साठे भरपूर आहेत हे पर्याय करून आपण वीजे उत्पादन वाढवू शकतो

त्याशिवाय वारा, लाटा, सूर्य या चिरंजीवी स्त्रोताचा वीज निर्मीती साठी वापर होऊ शकतो. हे आता सर्वमान्य आहे. तंत्र विज्ञाच्या प्रगतीबरोबर वेळ हंगाम लक्षात घेऊन कोळसा, तेल वायोगॅस यांच्या वापराशी सांगड घालून नियमित वीज निर्मीती करणारे अनेक पर्याय पुढे येत आहेत एनरॉनच्या घशात घातले जाणारे हजारो कोटी थांबवून ते जर या सर्व पर्यायी नियोजनाकडे वळवले तर आपण खऱ्या अर्थाने स्वयंनिर्भर चिरस्थायी यजन केंद्री विकास घडवू शकू. त्यासाठी एनरॉनला हद्दपार करण्याची गरज आहे.

या प्रकल्पाची कडी छाननी करून ऊर्जातज्ञ, अर्थतज्ञ पर्यावरण तज्ञ तसेच आंतरराष्ट्रीय तज्ञांनी सांगितले आहे की तो नाकारण्याच्या लायकीचा आहे. हा प्रकल्प इतका टाकाऊ आणि घातक आहे की सातत्याने बहुराष्ट्रीय कंपन्यांची व प्रगत राष्ट्रांची तळी उचलून धरणाऱ्या विश्व बँकेनेही तो नाकारला आहे. या प्रकल्पाला भारतातल्या जनतेचा आणि कष्टकऱ्यांचा विरोध तर पुनः पुन्हा व्यक्त होतो आहे. आमच्या देशात कोणी यावे? कसे यावे कोणते उत्पादन करायचे ते, आणि आम्हाला कसा विकास हवा आहे हे आम्हीच ठरवणार असे जनता ठणकावून सांगत आहे. विकासाच्या नावाने लुटीची कंत्राटे देण्याचे आणि मूठभर भ्रष्टाचाऱ्यांनी गोपनीय करार करून भारतीय जनतेचे भवितव्य गहाण टाकण्याचे दिवस आता संपले आहेत. नववसाहत वादाचे दिवस भरले आहेत. नव वसाहतवादाच्या नव्या भारतीय अर्थव्यवस्थेच्या शरीरात खोलवर शिरण्यापूर्वीच उखडून फेकल्या जातील हेच एनरॉन विरोधी संघर्षातून भारतातील जनता ठणकावून सांगत आहे. या संघर्षातून येथील जनता भवितव्य स्वतः घडवण्याचा दिशेने वाटचाल करत आहे. एका जनकेंद्री व निकोप विकासाच्या महान प्रकल्पाची ती स्वतः पायाभरणी करत आहे!

जीवनाचा चहा

"जीवनाच्या रिकाम्या भांड्यात स्नेहाचे पाणी घाला, त्यात मायेचा चहा, दयेचे वेलदोडे घालून यानी माधुर्याची साखर घाला. नंतर आदर्श वागणूकीची पावडर घालून त्यास ज्ञान संदेशाची उष्णता द्या हे उकळू द्या. त्यातील अहंकाराची वाफ निघून जाईल. राहील ते शुध्द व स्वच्छ चहा! तो मनाच्या गाळणीतून गाळा. त्यातील राग, मत्सर, मत्सर, निराशा हा गाळ काढून टाका त्यात प्रेमाचे दूध घाला. हा चहा मग आदर्शरूपी कीटलीचे सजलेल्या कपातून सौजन्याच्या बशीत ओता त्यावर शांतीची फुंकर घाला. मग या समधूर चहाची गोडी अवीटे अनुभवा हा सात्त्विक चहा तुमच्या जीवनातील दुःखाचा थकवा नाहीसा करील. सुख समाधानाच्या उत्साहाची तरतरी उठवील.

कु. वैशाली भोसले

"प्रेम वादळ"

कु. अमिता पाटील
(बी.ए.भाग- ३)

मी दिनेश, मला आमच्या कंपनीकडून एक बंगला राहण्यासाठी मिळाला आणि आम्ही आज त्या बंगल्यात शिफ्ट झालो. दिप्तीने सर्व साहित्य व्यवस्थीत लावून हॉलची सजावट केली. नंतर आम्ही टेरेसवर गेलो त्यावेळी जवळजवळ ५ वाजले असतील. तेथे आम्ही गप्पा मारत बसलो. आणि अचानक माझं लक्ष त्या दूरच्या रस्त्याकडे गेले त्यावेळी कॉलेज करून घरी परत जाणारी मुलं-मुली मला दिसली आणि मी माझ्या कॉलेज जीवनात हरवून गेलो.

माझे शिक्षण कराड येथे झाले आणि आमचं कॉलेज हे सकाळचे म्हणजे ७.३० ते १२ या वेळेत असल्यामुळे मला घरातून लवकरच निघावं लागायचं आणि अशा या पहाटे -पहाटेच्या वेळी घरातूनजायला खूपच आनंद वाटायचा कधी -कधी धुकं तर कधी कधी हिरवळीवर पडलेले ते दवबिंदू पाहून मन प्रफुल्लीत होत असे. रस्त्याच्या कडेला असणारी ती वेगवेगळी फुलझाडी पाहून तर असे वाटायचे की काय ही निसर्गाची अपूर्व देणगी!

मी बी.ए.च्या शेवटच्या वर्षाला अर्थशास्त्र विषय घेऊन शिकत होतो. तसे पाहायला गेले तर आमची परिस्थिती ही हालाखीचीच होती. परंतु माझे वडील हे थोडेसे डोळसपणे समाजाकडे पाहणारे आधुनिक विचारसरणीचे असल्यामुळे आम्हा भावंडांना ते शिकवत होते.

आमच्या वर्गात पहिल्या दोन महिन्यातच एक मुलगी आली. मी तिला कॉलेजमध्ये अगोदर केव्हाच पाहिलेली नव्हती. मी जेव्हा तिला प्रथम पाहिली तेव्हाच माझ्या मनातून एक विशिष्ट तार छेडली गेली होती. तिचं नाव दिप्ती होतं आणि तिचे ते वागणे, चालणे, बोलणे अगदीच वेगळे व आकर्षक होते. आणि तेच माझ्या कविमनाला अतिशय भुरळ घालायचं.

काही महिन्यानंतर दिप्ती माझ्याकडे अनपेक्षितपणे आली आणि मला म्हणाली, "हॅलो दिनेश, प्लिज- मला तुमच्या पेपर नंबर ५च्या अर्थशास्त्राच्या नोट्स देता का?" तसा मी बी.ए.च्या पहिल्या व दुसऱ्या वर्षीही अर्थशास्त्रात पहिला आल्यामुळे सर्वांना माहित होते की, माझ्या नोट्स या व्यवस्थीत व पूर्ण असतात. मला तिचे ते अनपेक्षितपणे नोट्स मागने आश्चर्यचेच वाटले परंतु मला त्यामुळे अव्दितीय आनंद झाला. मी लगेच तिला नोट्स दिल्या आणि त्यानंतर मग आमची ओळख व मैत्री वाढत गेली. मी तिच्यावर प्रेम करू लागलो होतो. परंतु ती मात्र मला फक्त चांगला मित्र समजत होती.

दिवाळीच्या सुट्टीनंतर आम्ही पुन्हा भेटलो. नंतर नववर्षाच्या शुभेच्छा देण्याच्या निमित्ताने मी तिला एक सुंदरस गुलाबाचं फुल देवून I love you दिप्ती बोलून गेलो. नंतर लगेचच संक्रांतीच्या वेळेसही तीळगूळ देवून मी तिला चक्क लग्नाची मागणी घातली. तसं म्हटलं तर तिलाही माझा स्वभाव आवडायचा परंतु ती मला म्हणाली हे कस शक्य आहे दिनेश? तुम्ही कोण कुठले? याची मला काहीच माहिती नाही. शिवाय माझे वडील हे गर्भश्रीमंत असल्यामुळे त्यांची अशी इच्छा आहे की, "आपला जावई हा मोठा उद्योगपतीच हवा." परंतु मी तिला म्हणालो की अगं दिप्ती नदी जशी सागराला मिळण्यासाठीच उगम पावते त्याप्रमाणे दिप्तीसाठी दिनेश आणि दिनेश- दिप्तीसाठीच जन्मली आहेत असंच मला वाटतंय.

त्यानंतर दिप्ती मला आठवडाभर दिसली नाही. मला वाटले की वडिलांच्याकडून लग्नाला संमती घेवूनच कॉलेजला येईल. तरीही मी तिच्या मैत्रिणीच्याकडे तिची चौकशी केली असता मला असे समजले की दिप्ती, कॉलेजमधून घरी निघाली असता तिचा वाटेत ॲक्सीडंट झाला. दिप्ती, त्या दिवशीच्या माझ्या त्या बोलण्यावर विचार करत चालली असताना पुढून भरधाव वेगाने येणाऱ्या कारला धडकली आणि तिचे या अपघातात डोळे गेले.

मी तिला पाहण्यासाठी हॉस्पीटलमध्ये गेलो आणि तिला भेटून पुन्हा डॉ. पाटील यांना भेटलो. त्यांनी मला सांगितले, "हे पहा मिस्टर दिनेश, त्यांना औषध उपचारावर दिसण्याचे चान्सेस खूपच कमी आहेत. मात्र जर कुणी नेत्रदान केलं तर त्यांना १००% दिसू लागेल.

मी घरी गेलो आणि घरी येवून खूप विचार केला. आपण दिप्तीवर प्रेम करतो म्हणतो मग आपणच जर तिला डोळे दिले तर? पण मग माझं काय? पण जर आभाळसुद्धा आपलाच्यात साठवलेले पाणी धरतीकडून कोणतीही अपेक्षा न करता तिच्यावर पाण्याचा वर्षाव करत असेल तिला फुलवण्यासाठी, सजवण्यासाठी, बहरण्यासाठी आणि मेणबत्तीसुध्दा स्वत: जळून जर दुसऱ्याला प्रकाश देत असेल तर मग आपणच असा त्याग का करू नये? आपले हे दिप्तीवरील प्रेम सुध्दा एक त्यागाचे प्रतिक का बनू नये? का मी स्वार्थी आहे? सुखात तर सर्वच सहभागी होत असतातत. परंतु खरे प्रेमी हे एकमेकांच्या दुःखात सुध्दा सहभागी होऊ शकतात. आणि तेच खरे प्रेम असू शकते. मी जर त्याग करू शकत नसतो तरी माझ्या त्या प्रेमात सुध्दा काही अर्थ उरनार नाही असा विचार करून मी नेत्रदान करण्याचा पक्का निर्धार करून हॉस्पीटलमध्ये गेलो. आणि डॉक्टरांना सांगितले "मी दिप्तीसाठी नेत्रदान करणार आहे." डॉ. पाटील यांना खूपच आश्चर्य वाटले. त्यांनी माझा पत्ता लिहून घेतला आणि मला नंतर कळवतो. असे सांगून मला माघारी पाठवले. नंतर त्यांनी लगेच दिप्तीच्या वडिलांना फोनवरून हा वृतांत सांगितला. तिचे वडील हे गर्भश्रीमंत जरी असले तरी प्रेमळ होते. त्यांनी विचार केला की माझं डोळं गेल्या वरवून माझ्या आई-वडीलांचा शाप मिळवण्यापेक्षा आणि दिनेश सारखा दुसरा हुशार, विनयशील, आणि प्रेमळ मुलगासुद्धा मिळणे शक्य नाही. त्यापेक्षा आपल्या मुलीवर ओघोघोपाचार चालूच ठेवू आणि दिनेशबरोबर तिचं लग्न लावून देवू म्हणजे त्या दोघांच्याही जीवनाला एक अर्थ प्राप्त होईल. म्हणून त्यांनी आम्हा दोघांचे लग्न लावून दिले.

आमचा संसार एकदम सुखाच्या चालला असतानाच आमच्या घरावर काळाने झडप घातली आणि आमच्या आईला आमच्यापासून खूपच दूर पुन्हा कधीही परत न येण्यासारख्या ठिकाणी नेले मात्र आमच्या प्रेमळ आईंनं मृत्यूपूर्वीच आपल्या सुनेसाठी नेत्रदान करीन म्हणून लिहून ठेवले होते आणि तिचेच डोळे आता दिप्तीला बसवले आहेत आणि दिप्ती आता व्यवस्थीत पाहू शकते.

येवढ्यात मला दिप्तीने हलवले आणि ती म्हणाली, "अहो किती वेळ झाला, चला आपण आता खाली जाऊया आपल्याला आज हॉटेलमध्ये जेवायला जायचयं ना?........

❑❑❑

फक्त एकदाच

जीवन हे जगायचं असतं
आयुष्य असेपर्यंत
आनंद उपभोगायचा असतो.
सुख असे पर्यंत
दुःखसरत नसतं
झुंज देईपर्यंत
जीवन हे असचं असतं
कुरुक्षेत्रासारखं,
इथं झुंजायचं असतं
पण ते जगायचं असतं
कारण ते एकदाच मिळतं
फक्त एकदाच.

इथे नसे कशाचा मेळ

जीवन सुखदुःखाचा खेळ
इथे नसे काशाचा मेळ
"मी" अन "माझा"
अहंभवा हा
जीवनात न संपेल
जीवन सुखदुःखाचा खेळ
इथे नसे कशाचा मेळ
कोणी कुणाचा नाही येथे
पण स्वार्थासाठी नाते जुळते
क्षणभंगूर हा मेळ
जीवन सुखदुःखाचा खेळ
इथे नसे कशाचा मेळ

कु. विंदा जाधव
बी.ए.भाग - १

वाघ्या मुरळी

आमी तुमच्यातलंच माणूस हाय
पर तुमीच आमासनी माणूस ठेवलं नाय
कपाळाला भंडारा तुमी आमच्या लावला
तुमीच वाघामुरळी नाव ठेवलं
सवताच्या नावासाठी खंडुरायाला सोडलंय
तेच मायबाप म्हणत जगणं नशिबी आलंय
दुखणं आमचं त्येला सांगत हाय
म्हाळसा आय आमचं काय ऐकत नाय
घाटी पदराला बांधून नाचतूया
वेंबीच्या देठापासून वाघ्या गातूया
देवासंगट आमी लगीन लावलया
त्येच्या संगट आमी संसार करतुया
जग्रंत साकडं खंडुबाला घालतुया बघा
आमच्यावाणी कुणाला वाघ्यामुरळी बनवू नका
पोटाच्या खळग्यासाठी हात पसरतोय
खंडुबा नुसता बघत बसतोय
बघण्याचा तुमचा आता डोळस बदलला
पयल्या सारखा दिस आता नाय राहिला.

कु. शुभांगी जाधव
बी.ए.भाग - १

कशासाठी

जीवनं होत क्षणभंगूर,
तर जीवनात आलास कशाला ?
तार छेडायची नव्हती,
तर सूर छेडलास कशाला ?
स्वप्नं फुलवायचं नव्हतं,
तर स्वप्नांचा गाव दावविलास कशाला ?
आठवणींना दडपून टाकायचं होतं,
तर त्या मनात आणल्यास कशाला ?
गुलाबाचं फुल दयायचं नव्हतं,
तर काट्याबाचून वागायला शिकविलंस कशाला ?
जीवन होता भातुकलीचा खेळ,
तर खेळलास कशाला ?
प्रेम करायचं नव्हतं,
तर प्रेमाचं सोंग घेतलसं कशाला ?

कु. शुभांगी साळुंखे
बी.ए.भाग -१

"मुलगी"

हे जगदात्या तू मुलगी कशाला बनवली ?
निरागस ती मायबापांनी लाडाने वाढवली
हे जगदात्या तू मुलगी कशाला बनवली ?
तिला शिक्षणाची शिदोरी नाही दिली
अन् थोडी मोठी होते न होते
तीच लगीन घाई केली.
लग्नात ती रडली अन् लोकांनी बधाई दिली
हे जगदात्या तू मुलगी कशाला बनवली ?
तिला आपल्या वडीलांच आंगण सोडून
तिच्यासमोर एक नवी दुनिया रे आली.
हे जगदात्या तू मुलगी कशाला बनवली ?
आईबापाची अन् कुळाची लाज राखली.
वडिलांच्या इज्जतिला नाही डाग लागू दिला.
कधी लागणार नाही याची तिने काळजी घेतली.
हे जगदात्या तू मुलगी कशाला बनवली ?
गाडी सजवून तिची पाठवणी केली
लेक मायेची राहता ती परक्याची झाली
परक्या घरास ती नाईलाजानं आपलं म्हणाली
हे जगदात्या तू मुलगी कशाला बनवली।

कु. वैशाली भिसे
बी.ए.भाग- २

किमया

दोन मनाचे थेंब
पहिले पाण्यात।
अंधाऱ्या रातीत
दिवसाचा प्रकाश।।
पहाटेचा वारा
देई इशारा
उगवता सूर्य
आला दारा।।
सांजेचा दिवा
करतो हेवा।
चंद्राचा प्रकाश
पाहतो दुवा।।
चांदण्या रातीत
चाहूल झाली।
शुक्राची चांदणी
पुढे आली।।
धुंदीत वारा
वाहत गेला।
धुलीकणांचा
घात केला।।
सारीच किमया
येगळी झाली।
मनास ती।
भुलवून गेली।।

कु. वैशाली भोसले
बी.ए.भाग- ३

नववर्षानिमित्त

नववर्षानिमित्त मी आज करते कामना।
राहू देत देश माझा
कुठल्या ही घोटाळ्यारहित।
नांदो शांती इथे
ना घडो दहशतवाद।
नववर्षानिमित्त
मी आज करते कामना।
कुठे ना घडो भूकंप
ना येओ पूर।
राहू देत माझी भावंडे
सुखी समाधानी आणि नेक
नववर्षानिमित्त
माझी एवढी एकच इच्छा
जे का रंजले गांजले
त्यांची घडो सेवा।
या सगळे एक होऊन
करु देशाची मनोभावे सेवा
जाओ नव वर्ष मंगलमय
तुम्हां सर्वांना।
हीच माझी शुभेच्छा।।

कु. शिवछाया महामुनी
बी.ए.भाग - २

आयुष्यातील वसंत

आयुष्यातील वसंत होऊन तूच फुलशिल का ?
जीवनातील मेघ बनून तूच बरसशील का ?
घडीभरच्या आयुष्यात खरा सोबती
तूच बनशील का ?
नाही व्यक्त केल्या भावना तर
तू समजुन घेशिल का ?
नाही बोलले तर तू उमजून घेशिल का ?
जगातील सर्व बंधने तूच तोडशिल का ?
नाही हे मला जमलेतर विसरून जाशील का ?

कु.प्रतिभा आमणे
बी.ए.भाग- २

मन

मनाची दारे बंद केल्यावर
आकाशाखाली उभे राहिले तर,
दार बंद मन,
पावला पावलावर
स्वतःच्या संघर्षाखाली
तडफडतांना दिसते.
क्षणभर मन विसावं
असं आकाश टेंगणं होऊन येईल का ?

कु.मनीषा शेजवळ
बी.ए.भाग- २

दुरावा

ताई गं, ताई गं जाऊ नको. आम्हाला सोडून
तू जाऊ नको.
झाले होते रे बंध रेशमाचे आज
जपले होते फार
तू सोडून निघालीस सांज वेळी
आज आम्हाला सोडून जाऊ नको.
त्रास दिला मी फार
तू सहन केलं ते सारं
कधी न रागावलीस तू
जाऊ नको--- तू आम्हाला सोडून जाऊ नको

जीवन

मला हे माहीत नव्हतं.
जीवन असं जगायचं असतं
आयुष्यातील स्मृतींना
मनात कधीच आणायचं नसतं
मानसन्मान नाही मिळाला तरी
नाराज मात्र व्हायचं नसतं
संकटे अनंत आली तरी
कधीच त्यांना घाबरायचं नसतं
विश्वासघात झाला तरी
दोषी कुणाला धरायचं नसतं
वाईट कुणी बोललं तरी
मनावर कधी घ्यायचं नसतं
रडत रडत जगण्यापेक्षा
आनंदात जगायचं असतं
आपलं दुःख इतरांना
कधी कधी सांगायचं नसतं
दुःखालाच सुख मानून
पुढे पुढे चालायचं असतं
जीवन असं जगायचं असतं

कु.स्वाती शिपटे
बी.ए.भाग - ३

आले पाहूणे चार
घेतला त्यांनी तुझा समाचार
नजरेत भरलीस छान
केलं आमच्यापासूनी त्यांनी लांब
तू जाऊ , नको----
वेळ संपूण गेली आलीस तू निरोप घ्यायला
तेव्हा निराशा झाली मनाची
डोळे आले भरून अश्रुंनी
दिला आशीर्वाद मन भरून सर्वां
दिल्या घरी सुखी रहा !
तरी ही मन म्हणतय ताई जाऊ नको---

कु.सुवर्णा पवार
बी.ए.भाग १

अनिश्चित

काय सांगू आणि काय नाही ?
कधी कधी मला याचा निर्णय घेता आला नाही ?
शपथ घेतली असती पण त्यावर विश्वासच नाही
निरर्थक शब्द पेरण्यातही मतलब नाही.
अमूवर जगवलेला जीव नेहमी गुंगीतच असेल
असे नाही.
अनेकांच्या शापाला कारण झाले एवढी दुष्टा
कमाई नाही.
इतके बोलले पण सांगायचे काय साधलेचे नाही
होय की नाही

कु.अर्चना जाधव
बी.ए.भाग- २

उचल पाऊल

चालून चालून खूप थकले
विश्रांती साठी खाली वाकले
क्षणात माझे मन बोलले
ध्येय तुझे ना तुला मिळाले
डळमळू देऊ नको श्वास
आयुष्यात कधी थांबू नकोस
जीवन होईल तुझे ओस
थांबणे हो नाशाचे खूप
उचल पाऊल सांगते म्हणून

कु. वर्षाराणी निकम
बी.ए.भाग- २

कविता

सुचतात कशा कल्पना कवितेत
रचतात कशा त्या कविता
मग्न होते या विचारात
म्हणतात कवी फार बुद्धीमान
त्याच्या जवळ कल्पनांची फार
देह पृथ्वीवर मन आकाशात
कसे करतात सवांरवर मात
आपण कवी व्हावे होते मनात
सुचली रचना क्षणात

कु. नमिता थोरात
बी.ए.भाग - ३

असावे घरकुल छान

असावे घरकुल अपुले छान
मिळावे देवाचे नित्य वरदान ||धृ||
अंगणी असावा वृंदावन
वेल मंडपी मनी सुगंधाचा
दारी असावा वृक्ष पारिजातकाचा
मोहर फुलावा संत जनांचा||१||
असावी संगमरवरी पुष्करणी
त्यात न्हावे निर्मळ पाणी
कारंज्याची उडावी कारंजी
अंगसंग बरसावी अनुपमानी||२||
गवाक्षातूनी कवडसा पसरावा
मनाला त्यातच देव दिसावा
देव्हारा माझ्या मनात असावा
देव हवयी माझ्या नित्य वसावा ||३||
मुले असावी फुलासारखी गोजिरी.
मनोगंध दरवळणे त्यांच्या उरी
अर्धांगिनी असावी शोभ बांधण्यापरी
जगन्नाथ आनंदी रहो या परोपरी||४||

कु.योगिता निकम
बी.ए.भाग - ३

मावळे

खोल गेली हृदयमाहोच मुळे
जात धर्मांची पकडली कावळे
राजवाड्यात दिसे रक्ताच्या
रक्षकांचे शस्त्र झाले पांगळे
आकाशांची शपथ ज्यांनी घेतली
बांधली त्यांनीच रक्ताचे नाळे
हाडामांसाचा इथे बाजार हा...
लढलेले पेन 'मंजूरी' जळे !
येमक्या अद्देय भाषा आमुच्या
रक्त नाही हे नसेही येमळे
या निरंभ्याला आता डेरा उरी
हा पुन्हा सारे शिपाई ....मावळे....

कु. पार्वती मोकाशी
बी.ए.भाग-३

आयुष्य

अंगणात एक जाईचं झाड पाहिलं
झाड पाहून मन मोहरून गेलं.
क्षणार्धात मन अस्वस्थ झालं
त्यातच जगण्याचं स्वर कळलं॥१॥
माहित असतं आयुष्य संपणार
त्याच दुःख किती वेळ करणार ?
माहित असतं वेवहूत येणार
त्यांची चिंता कशाला करणार॥२॥
आयुष्य हे सप्तरंगानी भरलेलं
त्याचा आस्वाद घ्याल तर खरं !
म्हणूनच जगावे वेली परी !
वास धावा फुलापरी ॥३॥
आयुष्य जगताना सर्वच जगतात
पण थोडेच अनंत काळ स्मृतीत रहतात
आयुष्याचा गाडा सर्वच ओढतात
पण काहीजण त्याची दोरी मध्येच तोडतात॥४॥
कोणी मर म्हणून मरत नसतं
तर कोणी जग म्हणून जगत नसतं
सृष्टीचा तर हा अटळ नियम असतो
जन्माला आलेल्या प्रत्येक जणास
एक ना एक दिवस जायचं असतं॥५॥

कु. वैशाली पुजारी
बी.ए भाग १

स्वप्नांची राणी

ताला तालात डोलत आली हो आली
माझ्या स्वप्नांची राणी मला भेटली
साज शृंगार केला हिने कुणासाठी
कान्हा नाही भेटला हिला नदीकाठी
माझ्या मनाची ओढ हिला लागली
माझ्या स्वप्नांची राणी मला भेटली
नाव गांव कशाला हो विचारता
पण रोखून नजरा हिला बघत.
स्वर्गाची अप्सरा मला वाटली हो
माझ्या स्वप्नांची राणी मला भेटली.

कु. गौरी गोकाशी
बी.ए.भाग - ३

असे असावे आपुले जीवन

रम्य उपवनी रोज सकाळी
पक्षी उडती बघते जेंव्हा
हळूच अतून पुट पुटते मन
असे असावे आपुले जीवन ॥धृ॥
निर्मळ निर्झर निर्मळ पाणी
खदखद हसते मला पाहूनी
असे असावे आपुले जीवन ॥१॥
सुंदर कोमल गुलाब कलिका
सुराने डोलती वाऱ्यासंगे
पाहूनी निजला गुणागुणते मन
असे असावे आपुले जीवन ॥२॥
क्षणा क्षणाने जीवन माझे
संपत येते संपूनी जाईल
रोज रोज मी नुसते म्हणते
असे असावे आपुले जीवन ॥३॥

कु. सुजाता पालेकर
बी.ए.भाग - २

द्यायची नव्हती साथ

द्यायची नव्हती मला साथ
तर कशाला मागीतलास मला हात
वेड का लावलेस मला
बांधला का मनोरथांचा बंगला
नव्हते मी तुझ्यासाठी कोणी
तरी का गायलीस माझ्यासाठी गाणी
पाहिले नाही तुजला
तेव्हा वेड लागते मजला,
असा म्हणणारा तू.....
तू केलास माझ्या प्रेमाचा लिलाव
त्याला या दुनियेत शुन्याचा नसे भाव
तुझ्यासाठी तोडल्या मी समाजाच्या शृंखला
पण तुझे खरे स्वरुप समजताच तू माझ्या
प्रेमाला मुकलास ॥

कु. रुपाली शिंगारे
बी.ए.भाग-१

हिंदी विभाग

त्रिवेणी
१९९६-९७

" रोशनी को कुचल रहे हैं लोग,
वक्त से पहले ढल रहे है, लोग।
ऊँचे कद और तंग दरवाजे,
कितना झुककर निकल रहे हैं,
लोग।
एक अंधी सुरंग के भीतर,
एक मुद्दत से चल रहे हैं लोग। "

जानकी प्रसाद शर्मा

विभागीय संपादक
प्रा. मारूफ मुजावर

अनुक्रमणिका

गद्य - विभाग

अ. नं.		
१)	लाला लजपतराय : एक राष्ट्र-चेता	कु. वैशाली मोहिते
२)	दीपावली : प्रकाश का त्यौहार	कु. सविता कदम
३)	यह फिल्मी हिन्दी है।	कु. मनिषा मांळुखे

पद्य - विभाग

१)	स्वार्थी दुनिया	कु. मनिषा निकम
२)	दुनिया की रीत	कु. वर्षाराणी निकम
३)	लडकी का A to Z परिचय	कु. मनिषा शेजवळ
४)	दास्तानें दिल	कु. अनिता पाटील
५)	ऐ मेरे प्यार !	कु. अर्चना जाधव
६)	अक्सर	कु. अर्चना जाधव
७)	आजादी	कु. स्वाती शिपटे
८)	दिल	कु. स्वाती शिपटे
९)	अलविदा	कु. गौरी मोकाशी
१०)	पोस्टर	कु. पार्वती मोकाशी

विविधा

१)	'सितारों से आगे' गुलशन नंदा (संकलन)	कु. शबाना मुल्ला
२)	शेर-शायरी (संकलन)	कु. शबाना मुल्ला
३)	शेर- शायरी (संकलन)	कु. पार्वती मोकाशी
४)	हँसी के हंगामे (संकलन)	कु. सुवर्णा पवार
५)	हँसी के हंगामे (संकलन)	कु. सविता कदम
६)	हँसी के हंगामे (संकलन)	कु. गौरी मोकाशी

लाला लजपतराय: एक राष्ट्र-चेता

कु. वैशाली मोहिते
(बी.ए. भाग- २)

लाला लजपतराय का जन्म २ जनवरी १८३५ को फिरोजपुर पंजाब में जब हुआ, उस समय देश पर अंग्रेजों का प्रभुत्व था। भारत की सभ्यता संस्कृति, धन धर्मसब जर्जर हो चुके थे। स्वाभिमान की चिंगारी क्षीण पड चुकी थी। वे उन व्यक्तियों में नहीं थे, जिन्हें जन्म के साथ ही सुविधाएँ बपौती में मिलती हैं अथवा जहाँ नेतृत्व के गुण रक्त में मिले होते है। उनके पिता एक साधारण अध्यापक थे। उनका महत्व इसलिये है, क्यों कि उन्होंने अपनी पृष्ठभूमि का स्वयं निर्माण किया और नींव के ऐसे पत्थर बने जिस पर स्वाधीन भारत का भव्य महल खडा हो सका। लालाजी ने लोगों को आजादी के कठिन युध्द का आवाहन देते हुए कहा था 'स्वतंत्रता मांगे नही मिलती। उसके लिये अग्निपथ पर बढना आवश्यक है. हमें उसके लिऐ संघर्ष करना होगा, खून बहाना होगा। 'और लालाजी ने लोगों को आजादी के सिर्फ मौखिक हुंकार ही नहीं भरी, वास्तव में अपना खून बहाया।

२८ जनवरी पंजाब केसरी लाला लजपतराय का जन्मदिवस है. परतंत्र भारत में राष्ट्रीय चेतना फुंकनेवाले आग्रणीय राष्ट्रीय नेताओ में एक लाला लजपतराय लाल,बाल और पाल की तिकडी को कौन नहीं जानता जिन्होंने उत्तर में पंजाब,पश्चिम में महाराष्ट्र और पूर्व में बंगाल से ऐसी देशभक्ती की लहराई कि समस्त देश उसमें आच्छादित हो गया। ये वे विभूतियाँ थी जिनके नाममात्र के स्मरण से सिर श्रध्दा से झुक जाते है। आज हम अपनी आजादी की स्वर्णजयंती मना रहे हैं। स्वतंत्रता के ५० वर्षों में हमने अपनी राष्ट्रीय चेतना और देशभक्ती की भावना को उतनी ही तेजी से स्वतंत्रता पूर्व के पचास वर्ष में हमने इसे हासील किया था।

लाला लजपतराय ऐसे ही राष्ट्रीय नेता थे जिन्होंने स्वाधीनता के बीज का भारत -भूमि पर अंकुरण और पल्लवन किया, देशभक्ति की मशाल जलायी और अपनी लेखनी एवं वाणी व्दारा कोटि - कोटि हृदयों को दी। लालाजी ने अपना देश स्वतंत्र होने के लिए अपना खून बहाया है। ३० अक्टूबर, १९२८ व्दारा नियुक्त सर साईमन की अध्यक्षता में अंग्रेजों व्दारा नियुक्त कमीशन लाहोर आया। भारत को उतरदायी शासन देनेवाले इस कमीशन में सभी सदस्य अंग्रेज थे, भारतीय प्रतिनिधी एक भी नहीं था। अंग्रजो के इस तिरस्कार पूर्ण व्यवहार को देखकर जनता मे आक्रोश की लहर दौड गई । सभी नेताओ ने एकमत से इसका बहिष्कार किया और काले झंडो से स्वागत करने का निश्चय किया। लाहोर में लालाजी के नेतृत्व में कमीशन का विरोध करने का निश्चय हुआ। कमिशन के प्रबल विरोध से सरकार बौखला गई और धारा १४४ लगा कर जलसा जुलूस पर पाबंदी लगा दी। लेकिन जनता के उत्साह का कोई अंत नहो था। भीड उमडती ही जा रही थी। और वातावरण 'साईमन वापस जाओ' के नारों से गूंज रहा था।

अचानक पुलिस ने निर्दोष निहत्थे लोगों पर लाठी चार्ज का आदेश दे दिया । लाठियो के प्रहार से जनता में भगदड मच गई, किंतु जुलुस डटा हुआ । लालाजी को लाठियों का विशेष निशाना बनाया गया। उनकी छाती पर लाठियों के प्रहार पडने लगे लेकिन वह वृध्द केसरी हिमालय की तरह अडिग, छाती फैलाये सब कुछ सहाता रहा। उनका

शरीर लहू-लुहान हो गया किंतु लालाजी डरे नहीं। उन्होंने कहा 'यह चोट विदेशी सरकार का अत्याचार नहीं, हमारी गुलामी का दंड है, इस अपमान का हमें बदला लेना होगा। बदला खून बहाना करना नहीं, स्वतंत्रता प्राप्त करना है। लालाजी के शरीर पर किया गया प्रत्येक प्रहार ब्रिटिश साम्राज्य के कफन पर अंतिम कील सिद्ध हुई। उनके शरीर की एक-एक चोट ने हजारों नौजवानों को देश की आजादी के लिए कटिबद्ध होना सिखाया। यह थी उस युग के नेताओं की शूरवीरता! हालांकि अंग्रेज साम्राज्य के उस लाठी प्रहार ने लालाजी का जीवन ले लिया, लेकिन वह तन कभी अपने अदम्य साहस के साथ झुके, पर उन निर्मम प्रहारों से भारतीय इतिहास में त्याग और कर्मठता की एक अमर मिसाल बन गया।

लालाजी ने आर्य समाज के साथ जुड़ कर उस सही अर्थ में आर्य जनता की प्रतिनिधि संस्था बनाया और यह तथ्य स्थापित करने में व सफलता प्राप्त की कि आर्य समाज ही हिन्दू-जनता को नई दिशा दे सकता है। लाहौर में प्रथम डी.ए.वी कॉलेज स्थापना करके धीरे-धीरे पूरे देश में उसकी शाखाएँ फैला दी। आज डी.ए.वी संस्थाओं का राष्ट्र के शिक्षा प्रसार में महत्वपूर्ण योगदान है। अपने जीवन के सर्वोत्तम २५ वर्ष के अलावा लालाजी ने अपनी सारी कमाई और निधि त्याग दी गई। सम्पूर्ण महात्मा कॉलेज को अर्पित कर दी। [illegible] के बदले न स्वयं कुछ लेना और न अपने परिवार वालों को कुछ लेने देना उनका [illegible] महान व्यक्तित्व की विशेषता ही हो सकती है। लालाजी ने आर्य समाज के माध्यम से बाल विवाह का विरोध, विधवा विवाह का समर्थन और हिन्दू समाज की कुरीतियों के उन्मूलन का सफल प्रयास किया। उन्होंने आर्य समाजी विद्यालयों तथा गुरुकुलों में बिना किसी भेदभाव के हरिजनों को पढ़ने का प्रबंध किया। पिछड़े वर्ग एवं हरिजनों की शिक्षा और उन्नति के लिए उनकी योजनाओं के लिए श्री. कृष्ण किशोर [illegible] १८९९ [illegible]। लालाजी सार्वजनिक जीवन में शुचिता एवं ईमानदारी का उच्च आदर्श थे। कठोर परिश्रम, ईमानदारी और मितव्ययता [illegible] के इस जन्मजात संस्कारों को लालाजी ने व्यवहारिक रूप दिया।

१७ नवम्बर १९२८ को उनका देहांत हो गया। वे किसी जाति-विशेष की विभूति न होकर सम्पूर्ण देश के थे और उन्हें अपनी भाषा और सभ्यता और संस्कृति से असीम लगाव था। ऐसे राष्ट्रपुरुष को देश की आजादी की स्वर्ण जयंती के अवसर पर श्रद्धा अर्पित करना हमारा कर्तव्य हो जाता है।

❑❑❑

४) परीक्षा भवन में एक विद्यार्थी चुपचाप बैठा देखकर,
एक अध्यापक ने पुछा -
"क्या प्रश्न बहुत कठिन है ?"
छात्र ने उत्तर दिया - "जी नहीं।"
अध्यापक ने फिर प्रश्न किया,
"तो फिर चुप क्यों बैठे हो ?"
छात्र बोल उठा - "सोच रहा हूँ कि किस प्रश्न का
उत्तर मेरी कौन सी जेब में है।

कु. गौरी बालकृष्ण [illegible]
बी.ए. भाग - ३

दीपावली: प्रकाश का त्योहार

कु. [illegible]
(बी.ए. [illegible])

दीपावली दीपमाला के प्रकाश का त्योहार। यह एक ऐसा पर्व है, जिसका नाम लेते ही हमारी कल्पना में हजारों दिए एक साथ जल उठते हैं, [illegible]। दीपावली का त्योहार कार्तिक मास के कृष्ण पक्ष की अमावस्या के दिन मनाया जाता है। दीपावली के दिन [illegible] को सजाते हैं। [illegible] वातावरण की शोभा बढ़ती है। [illegible] की तरह [illegible] और [illegible] है। यह त्योहार धूमधाम से मनाया जाता है। दीपावली के दूसरे दिन गोवर्धन की पूजा-अर्चा होती है।

दीपावली के साथ कई ऐतिहासिक घटनाएँ जुड़ी हैं। दीपावली के दिन श्री कृष्ण भगवान ने नरकासुर का वध किया था। इस [illegible] के अवसर पर ही समुद्र मंथन से लक्ष्मी प्रकट हुई थी। दीपावली के दिन ही नरसिंह ने हिरण्यकश्यप का वध कर [illegible] को बचाया था। दीपावली के दिन ही राजा राम अपना चौदह वर्ष का वनवास पूरा कर वापस अयोध्या लौटे थे। इसी दिन [illegible]। दीपक ज्ञान और भक्ति का प्रतीक है। ज्ञान से हमारी बुद्धि प्रकाशित होती है। ज्ञान से हम आत्मा और ईश्वर को पा सकते हैं। दीप प्रज्ज्वलन का मतलब है, हमारी अंदरूनी दुनिया में जो अज्ञान का अंधेरा है। उसे नष्ट करना ज्ञान पाकर हम अपनी मंजिल को पा सकते हैं और अपनी [illegible]।

[illegible]

दीपावली [illegible]

[illegible]

❑❑❑

यह फिल्मी हिंदी है

कु. अश्विना साळुंखे
(बी.ए.भाग- २)

हिन्दी फिल्मों का एक 'हीरो', 'मीता', की 'मीता' पर कसम खाता है, दुसरा बहन को 'भैण' बोलता है, तीसरा 'कोड' रुपए की बात करता है। नायिका को अपनी 'इजत' प्यारी होती है। और वह झुकने को 'त्यार' नहीं होती। गायक 'आराम' को 'अरम' गाते हैं, गायिका नाक के बल 'आऊगी' गाती है। पर्दे के बाहर अंग्रेजी झाड़नेवाले कलाकारों की फिल्मी हिंदी है यह।

बात जान बूझकर इटरव्यू में हिंदी में कन्नी काटने की नहीं है। बात है इटरव्यू में फर्राटे अंग्रेजी झाडते है। कि कई बार उनकी वल्दियत पर शंका होने लगती है। आजकल ऐसे नायक नायिकाएँ टीवी पर इस कदर अंग्रेजी मारते है कि मानो यह उनकी खानदानी भाषा हो। कॉलेज की बात तो छोडिए, स्कूल में भी अंग्रेजी में इक्कन रहे हों तो भी बडे विश्वास के साथ अंग्रेजी बोलते है। शबाना और जयाबच्चन तो हिंदी बोलने में अपना अपमान महसूस करती है। अपनी रोटीदायिनी भाषा को नीची निगाह से देखना इनकी फितरत है।

कोई नई बात नही है। कि फिल्मों में हिंदी में हिंदी की टांग तोडना। जब से फिल्मो ने बोलना शुरू किया है तभी से हिन्दी की खिल्ली उडाई जाती रही है। पारसी - मराठी रंगमंच का प्रभाव होने के कारण शुरू - शुरू में हिन्दी फिल्मो के संवाद बडे हास्यास्पद हुआ करते थे। मराठी के संवाद तो एक बार सह लिए जाते थे मगर जब कोई पारसी पात्र हिंदी बोलता तो थियेटर में हँसी के फव्वारे छूटने लगते। पारसी लोग "ड" को 'र' बोलते है। कल्पना किजिए, किसी फिल्म में गंभीर संवाद बोला जा रहा है। "मैंने खिडकी से देखा, दो लडके घोरे पर आए और दौरते-दौरते पहार पर चढ गए।" अब ऐसी संवाद अदायगी से किसको हँसी नहीं आएगी' स्टंट फिल्मो में महारानी नदिया अपने पुराने दिनों को याद करके अपनी ही हिंदी पर हँसती थी। वे 'मुझे छोड दो' की जगह 'मुझ छोर दो' कहा करती थी। वे खुलखुलाहट भरे दिन थे। अब तो वह बात नही है। फिर भी फिल्मों में एक अजीब तरह की हिन्दी बोली जा रही है।

फ्लॉप फिल्मों के महाराजाधिराज मिथुन चक्रवर्ती की फिल्मो मे उसकी हिंदी सुनकर मनहूसियत दूर हो जाती है। अमिताभ ब्रांड फिल्मों में [illegible] करने के कारण मिथुन की फिल्मों का मूल आधार भी बदला ही होता है। वह अपने 'पीता' की 'चीता' की कसम खाकर दुश्मन का 'खुन' पीने का ऐलान करता है। एक फ्लॉप (जाहिर है) फिल्म में वह बहनों से कहता है, "ये घुर घुर क्या देखती हो" मिठुन के संघर्ष भरे दिनों की उसकी नायिका रंजिता की हिंदी भी कमाल की है। उसे अपनी 'इजत' प्यारी होती है। और वह झुकने को तैयार नहीं होती है।

धर्मेंद्र की कमाई करोडो में होगी लेकिन आज भी 'क्रोड' कहता है। प्राण और अजित हिंदी फिल्मों में 'काम करते हुए आधी सदी से ज्यादा समय हो गया है, लेकिन वे आज भी 'प्रकाश' को परकाश बोलने में अपनी शान समझते है। सदाबहार जवान देवआनंद अपने बचपन की यादगार हिंदी में आज भी 'सैतालीस' को 'सैनतालीस' कहते हुए 'फख्र' महसूस करता है। राजेंद्र कुमार बहन को हमेशा 'भैण' कहते है। राखी ने अपनी कई [illegible] मे 'ये' को 'ए' बोला है।

अपने आप को गायक माननेवालो के ढेर में सबसे ऊँचाई पर खडे कुमार सानू के उच्चारण तो सैयत मे 'भी हँसी बिखेरता हैं। गला तो माशा अल्लाह बलगम से भरा है। उसके लिये 'जिगर' का सही उच्चारण 'जीगर' है। उसके कारण 'एक हसीन निगाह का, 'हार्सन' गाया है। 'दिलवाले दुल्हनियाँ ले जाएँगे' में उसने एक गाने में 'तुझे' को 'तूझे' गाया है। मजा तो तब आता है जब कोई गायिका उसका दिल 'चुरा' के चल देती है। अल्का याज्ञिक यो तो नाक से गाती है मगर अनुनासिक स्वर आते ही उसका जुकाम गायब हो जाता है। 'साजन' का 'देखा है पहली बार' में उसने अनुनासिक स्वर बडी सफाई से गुल किए है।'पलके बिछाऊँ' गाती है मगर जुकाम उसका स्थायी भाव है। इसीलीये वह 'प्रेमग्रंथ' को 'प्रेमग्रंथ' गाती है।

टी सीरीज मे कैद अनुराधा भी अनुनासिक स्वर भूल कर देवी के सामने 'चढाऊँगी, गाऊँगी, गाती है। अब देवी-देवता कोई गुलशन कुमार तो हैं नही जो गलत हिंदी भी हँसते -हँसते झेल जाए। नतीजा यह हुआ की देवी प्रसन्न नही हुई और अनुराधा को अपनी पहचान बनाए रखने के लिए अपने बेटे-बेटी का सहारा लेना पडा। अपने आपको जवां दिलो का संगीतकार कहलाने की गलतफहमी पालनेवाले संगीतकार बापी लाहिरी गायन के क्षेत्र में भी घुसपैठ किए हुए है। इनकी हिंदी भी इनके संगीत जैसी ही हास्यास्पद है। ये 'आराम' को 'अरम' गाते है। 'सलाम' को 'सलम' गाते॥ यकीन न हो तो 'बंबई से आया मेरा दोस्त' (आपकी खातिर) गाना सुन लिजिए। आजकल प्रायवेट अलबम के चक्कर में अंग्रेजी की टांग तोडते हुए सुने जा सकते है। जिसमें ये 'लवर' को 'लाभर' गाते है।

किसी जमाने में हिंदी फिल्मों मे संवाद निर्देशक हुआ करते थे जो कलाकारों को सही हिंदी बोलना सिखाते थे। लता मंगेशकर ने आपने उर्दू उच्चारण साफ करने कके लिये मौलवी से उर्दू उच्चारण साफ करने के लिये मौलवी से उर्दू सिखी, हिंदी के सही उच्चारण पंडित नरेंद्र शर्मा से सीखे आजकल की गायिकाएँ तो 'खुदा' को इस तरह बोलती हैं। कि अगर उसे लिपिबध्द किया जाए तो 'जुदा' ही लिखा जाएगा। आज तो आलम यह है कि हिंदी फिल्में तो धडाधड न रही हैं, मगर हिंदी जाननेवाला कोई नहीं है। फिल्मों की पटकथा और संवाद तक हिंदी में नहीं है। तिस पर वे गर्व से कहते है कि वे हिंदी नहीं जानते।

□□□

'स्वार्थी दुनिया'

अनोखा है सफर जीवन का
इस के हर मोड पर है धोखा।
तलाश रहा है रहा कोई मौका
स्वार्थी दुनियाने रिश्ता न देखा।
रफ्तार तेज है जिंदगी की
निकला वही आगे, जिसे साथ किस्मत की।
यहाँ है हर काम में खींचा-तानी
यहाँ पर है आदमी कारस्थानी।
खेल है किस्मत के निराले
तन उजले और मन के काले
दिलों के साथ बेदर्दी खेले
झूठी शान के रचाए मेले।

कु. मनिषा निकम
बी.ए.भाग- ३

दुनिया की रीत

राही तो बहुत मिलते है सफर में
पर सदा हम सफर नहीं मिलता।
खुशी में दोस्त बनती है दुनिया
गमों में कोई साथ नहीं देता।
प्यार तो सभी करते हैं दुसरों से
मरते दम तक साथ कोई नहीं देता।
जब तुफान में अंधेरे छाते है।
तब सब कहीं छुप जाते है।
यह सब हम अपना समझते है।
लेकिन वक्त आने पर बेगाने होते है।
यही तो दुनिया की रीत है।
किसको किससे प्रीत है।

कु.वर्षाराणी निकम
बी.ए.भाग -२

लडकी का A to Z परिचय

A क लडकी थी।
B मार कभी न पडती थी।
C नेमा उसे पसंद था।
D स्को करना जानती थी।
E मम्मी क्रिम लगाती थी।
F वाय.बी.ए. में उसकी सहेली थी।
G न्स उसे पसंद थी।
H एम.टी. घडी पहनती थी।
I वो हरदम करती थी।
J में रूपये रखती थी।
K रल में उसका भाई था।
L एल.बी.में पढता था ।
M एम.यु.कॉलेज में वह पढती थी।
N टी.रामराव को जानती थी।
O म पूरी को मानती थी।
P ते को चाय माँगती थी।
Q न बनना चाहती थी।
R वी से प्यार करती थी।
S वाय.बी.ए.में अध्ययन करती थी।
T म.में हिस्सा लेती थी।
U एस. ए.को जानती थी।
V डी.ओ.हरदम देखती थी।
W डी.कंपनी को जानती थी।
X रे मशिन को जानती थी।
Y वल की साडी पाहनती थी।
Z टी.व्ही उसे पसंद थी।

कु.मनिषा शेजवळ
बी.ए.भाग - २

'दास्ताने दिल'

"मोहब्बत तो तुमसे करती हूँ , लेकिन.....
दिल कि बात मुँह से निकलती ही नहीं।
दिल मिलना तो तुमसे चाहता है लेकिन....
दिल सहम जुटा पाता नहीं।"
"आँखों से आँखे तेरी मिलना चाहती हूँ, लेकिन..
ये आँखे है कि उपर उठती ही नहीं।
दिल कि नजरोंसे तुम्हें देखती हूँ, लेकिन....
ये शरमाई हुई नजर उपर उठती ही नहीं।"
"मोहब्बत तो तुमसे करती हूँ, लेकिन....
दिल कि बात मुँहसे निकलती ही नहीं।
उस जमाने का दिल को डरता है लेकिन....
दिल है कि मानता ही नहीं।"
"नजरोंसे नजर तेरे मिलाना चाहती हूँ, लेकिन..
ये शरमाई हुई नजर उपर उठती ही नहीं।
दिल कि नजरोंसे हरपल तुम्हें देखती हूँ,लेकिन..
दिल है कि मानता ही नहीं ।"
"तेरे बिना हरपल सुना-सुना लगता है लेकिन
तुमसे मिलने का सहस जुटा पाती ही नहीं।
मोहब्बत का जादू दिलको समझाती हूँ, लेकिन
ये दिल है कि मानता ही नहीं।"

कु.अनिता पाटील
बी.ए.भाग- २

ऐ मेरे प्यार

ऐ मेरे 'प्यार'
तू मेरे जीवन का सवेरा
मुझे छोड कहाँ किया बसेरा।
ऐ मेरे 'प्यार'
दिल का जख्म ताजा मेरा।
तुम बिना हो पाएगा क्या गुजारा।
ऐ मेरे 'प्यार'
तुम बिना जिंदगी में अंधेरा।
कर दो मेरे जीवन का सवेरा।

कु.अर्चना जाधव
बी.ए.भाग -२

अक्सर

अक्सर एक गंध ......
मेरे पास से गुजरती है।
अक्सर एक नदी ....
मेरे सामने भर जाती है।
अक्सर एक नाव.......
आकर तट से टकराती है।
अक्सर एक पगडंडी........
धूप में खो जाती है।
अक्सर एक दीप.........
मेरे में पास मिलता है।
अक्सर एक दुनिया......
मेरा मन का दुख रखती है।
अक्सर एक रात......
रोटी - सी रौंदती जाती है।
अक्सर एक खामोशी ....
मुझे छूकर देता है ।
अक्सर एक प्यार.....
मेरी दिल-धड़क बढ़ती है.

कु.अर्चना जाधव
बी.ए.भाग - २

आजादी

आजादी आज है कहाँ तो
राम के बाद रहीम रहेगा।
रहीम के बाद राम——
जब हिंदू-मुस्लिम थे भाई-भाई
तब हिंदुस्थाँ में छायी थी हरियाली।
पर आज मेरे दोस्तों
न रहा राम-न रहीम रहा....
सोचो आज दुनिया में
हिंदुस्थाँ का क्या हाल रहा?
मजहब के नाम पर करते है बरबादी
क्या मंदिर ? क्या मस्जिद?
क्या राम? क्या रहीम?
हमें न चाहिए......कब से हम उन्हें तो मिलेगी
ये आजादी ??

कु.एस.एम.शिंदे
बी.ए.भाग -२

दिल

ए दिल,
तुम सदा मेरा साथ देना
अपने को पराया न समझना।
उजडे वीराने में आवाज देना।
घुटती भीड मे हाथ पकडना।
दुःख में हरदम साथ मिलाना
सुख में कहीं खो न जाना।
छूट से भिडते धीरज बांधना
मंजिल पाने में प्रेरक बनना।

कु.एस.एम.शिपटे
बी.ए.भाग- २

अलविदा

यूँ हम चले,
आज महफिल को छोडकर,
उदासी नजर आती है,
राह की हर मोड पर।
जाना पडता है दूर हमें,
खुद अपनी मंझील की ओर
तीन साल यूँही बीते,
जैसे बीती सारी उमर।
सच तुम्हें क्या कहें ?
सर अपने आप झुकता है।
वंदन तुम्हें करती हूँ गुरु
कर अपने आपही जुडते हैं।
अलविदा तुम्हें कैसे कहूँ
पैर अपने आप रुकते है।
आप सबकी बिदाई पर।
आँसू यूँही उभरते हैं।
अब यूँ हम चले,
आँखो में आँसू, आह ओठों पर
दिल पुकारता है, अलविदा --अलविदा--

कु.गौरी गोकाशी
बी.ए.भाग - ३

पोस्टर

फिल्मी पोस्टर चिपकानेवाले
अजब है, तेरा तरिका
अजब है, तेरी बुध्दि
क्या इस प्रकार पोस्टर चिपकाये जाते है ?
'राजमहल' का पोस्टर
झोपडी के उपर।
'सदा झूठा का पोस्टर'
वकील के घर पर।
'सुहागन' का पोस्टर
विधवा के घर पर।
'अनाडी' का पोस्टर
प्रोफेसर के घर पर।
'अंधा कानून' का पोस्टर
अदालत के व्दारपर
'धनवान' का पोस्टर
निर्धन के मकानपर
'सति सावित्री' का पोस्टर
तवायफ के कोठेपर
'हमसे बढकर कौन' का पोस्टर
पुलिस स्टेशन पर।
वाह ! क्या है पोस्टर तेरा।

कु. पार्वती गोकाशी
बी.ए.भाग - ३

'सितारोंसे आगे' - गुलशननन्दा

जीना हो तो आकाश को छुना चाहिए। धरती पर तो हर कोई ऐडियाँ रगड सकता हैं। इस संसार में अकेला सफर करने से ये महसूस होता है-

की यह दुनिया बडी लम्बी चौडी है। इसके हर एक मोड पर तुम्हें शैतान, झूट बहकाने वाले लोग मिलेंगे, पर उससे एक मार्ग को कभी न भूलना, वह मार्ग है - सत्य ! इसपर चलनेवाला कभी नहीं गिरता !

वचन गुजरते देर नहीं लगती। दिन पानी के रेली की तरह बह जाते है। पर बात रह जाती हैं। प्रेम योग की बात वहियत है। शादी सारी जिंदगी का सौदा है, इसमें भुल की तो जिंदगी भर पछताना पडता है।

संग्राहक कु.शबाना मुल्ला
बी.ए.भाग - १

शेर - शायरी

१) उपवन में फुल खिलते है, लेकिन गुलाब जैसे नहीं,
जिंदगी में सहेलीयाँ मिलती हैं, लेकिन तुम्हारी जैसी नहीं।

२) फुल कहते है चमन बदला,
सितारे कहते है गगन बदला,
पर स्मशान की खामोशी कहती है,
आदमी वही है सिर्फ कफन बदला।

३) यादें नहीं तोडेंगे, कसमें नहीं भुलेंगे
आजकल कर मरेंगे, लेकिन दोस्ती नहीं छोडेंगे।

कु.गोकाशी पार्वती नारायण
बी.ए.भाग- ३

शेर

१) फानूस बनके जिसकी हिफाजत हवा करें,
ओ शमा क्या बुझेगी जिसे रोशन खुदा करें।

२) जिंदगी है कारवा आगे बढते रहेंगे
रही जिंदगी तो आगे मिलते रहेंगे।

३) हर दिल में एक साज होती है।
हर दिल में एक आवाज होती है।
मुमकीन नहीं हर कोई बनाए ताजमहल
मगर हर दिल में एक मुमताज होती हैं।

कु.शबाना मुल्ला
एफ.वाय.बी.ए.

कर्फ्यू

सारे शहर मे कर्फ्यू लगा हुआ था। एक आदमी लुंगी बनियान पहने घर से बाहर निकला ही था कि पुलिसवाले ने धर दबोचा और कहा-
"चलो थाने, देखते नहीं, शहर में कर्फ्यू लगा है।
आदमी ने कहा-
ठीक है लेकीन मैं कपडे तो पहन लूँ।
पुलिसवाले के छोड देने पर वह घर में घुस गया और अन्दर से कुंडी लगा ली।
पुलिसवाले ने कहा -
दरवाजा खोलो,
आदमी ने जवाब दिया -
देखते नहीं कर्फ्यू लगा हुआ है।

कु.पवार सुवर्णा बापूराव
बी.ए.भाग - १

हँसी के हंगामे

9) एक मिल्कासिंग नाम का आदमी मॉर्निंग वॉक के लिए गया था। दुसरा आदमी उसके पीछे दौड रहा था। मिल्कासिंग को लगा की वह उसका पिछा कर रहा है। इसलिए वह एक जगह रुक गया। बाद में वह आदमी उसके पास आया और उसने मिल्कासिंग से पूछा, Are You relaxing ? तो मिल्कासिंग बोला, No, No, I am Milkasing.

२) तैयारी

पापा— बंटी, कल से तुम्हारी परिक्षा शुरु है, तुमने कुछ तैयारी की है या नहीं ?
बंटी - हाँ पापा, मैंने पेन में स्याही भर ली है,
कपडे भी प्रेस कर लिये है। सिर्फ जूतों पर पॉलिश करना बाकी है।

३) प्यार का जवाब

पापा ने बंटी से कहा, "मैं तुम्हे इसलिए मार रहा हूँ क्योंकि मुझे तुमसे प्यार है।"
बंटी ने रोते हुए उत्तर दिया, "काश, मैं भी उतना बडा होता कि आपका प्यार का जवाब प्यार से दे सकता।

संकलक: कु.सविता सर्यकांत कदम
बी.ए.भाग-१

ENGLISH SECTION

त्रिवेणी

१९९६-९७

"True ease in writting from art not chance As those move easiest, who have learnt to dance"

Editor
Prof. Miss Ujwala Jadhav

INDEX

Lesson

No.	Title	Author
1)	Dowery system	Miss. Sunanda Salunkhe B. A.II
2)	The Impartance of English	Miss.Rupali Shingare, B. A. I
3)	Chemisty of sleep	Miss. Deepa Chougule, B. A. II
4)	Friend	Miss. Shabana Mulla B. A. I
5)	What is life	Miss. Sunanda salunkhe B. A. II
6)	Thoughts	Miss. Savita kadam B. A. I

Poetry

No.	Title	Author
1)	love	Miss. Gauri Mokashi B. A. III
2)	Be come to the fore	Miss: Surekha yadav B. A. I
3)	love	Miss. Pratima Shinde, B. A.III
4)	Conception of life	Miss. Vinda Jadhav B. A. I
	Humour	Miss. Gauri Mokashi B. A. III

Dowry System

Miss . Salunkhe S. P.
B. A. II

Dowry is the deep rooted system in this Country . Dowry is the property or money brought by a bride to her husband. When a girls father forced to give a huge amount fo money and gold to the grooms father] it becomes an evil-thing dowarry system has become one of the most serious evils in Indian-society. It has turned in to a "Burning problem" in India today. Many young helpless brides are burned to death if they are unable to bring "satisfactory"dowry with then

It is the main problem in our society. As the result the girls parents consider themselves the most unfortunate creatures. But why does this evil system continue to exist? the answer isnot easy to give. some people blame it on the backwardness of Indian society,other think that it is the result of blind Beliefs and superstitions in the Society. But the main reason is greedy nature of Indian people most of our people are after easy money. Therefore they look at their son as living bags of gold. They encash these bags at the time of marriage. The richer the man greedier he is ! No self-respeccting man would accept what he hasnt earrned by the sweat of his brow But these people seem to have lost their self-respect.

Originally dowry was a voluntary offer on the part of the girls parents, but now-a-days it has become an obligation and evil. The girls gather consider himself inferior to the bridgroom's father. Lack fo education and general social attitude are also responsible for the evil practice. The practice also harms the image of girls and indicates that woman are inferior to men. The arguments of the supporters of dowry systems is that it is the means of making a daughters claim to the fathers property. But this arguments is meaningless. Even if a girls brings more than her actual share she has been harassed by her husband as well as her in laws. The society cry of the dying falls on dear ears. They are left with no choice except death. It has turned thousands of lives into a hell.

Dowry is a poisonous tablet especially for the poor parents who have to run into debt all their lives for the happiness of their dear daughter. parents of even highly educated and wealthy boys try to extract as much money as possible from the helplees parents of girls The amount of dowry grows with the growing economic social and political status of the faily and the education and profession of the bridegroom. Thus dowry poses a very great problem at the time of marriage. It rains the lives of many brilliant and beautiful girls.

But now awareness increases in society about evil system. The social reformers are trying to eradicate the evil . The government has passed laws against the evil-system. but we all know that mere laws cannot change social attitudes, if the young generation , especially college boys and girl stage demonstration.

Till then let us pray for the dead and dying girls and curse those who were andare responsible for their deaths.

❑❑❑

The Importance of English

Miss . Rupali D. Shingare
B. A. I

The importance fo English language is very great in the educational field. English is an international language. it is the languge of the politics, trade, Commerce and industry English is the major language that is spoken all overthe world. Techinical journals and magazines use this language as the medium of experssion.

It is the key to the store house of knowledge . English language contains literature and various branches of knowledge so it is described as the window to the rapid progress of technology and scientific knowledge with the rapid progress of science the world is becoming smaller and smaller .As it is world language . It brings the learners into direct contact with the different people of the world and their culture. The knowledge of English has become essential today for establishing intellectual, culturel, economical, commerrcial and political with the rest of the world. English should be studied in colleges in orders to keep in touch with ever flowing stream to growing knowledge . English would play a vital role in higher education as an importantd language. No student should be considered as a qualified for a post-graduate degree untill he has acquired a reasonable skill in it

English was introduced in India a handred and sixty years ago. during this period it has played a very important part in bringing the unity of the country . The thoughts of great writers and thinkers like carlyle, Ruskin, macaulay. Abraham lincon and others stimulated thoughts of the political independence among the Indians. It inspired the pionerrs like mahatma Gandhi, Pandit Neheru. Tilak and the like who faught for the freedom of our country.

English is the source of developements of various branches of literature, the drama, the novel, the lyric, the short story, the essay, the sonnet.

In short the importance of English cann't be denide . Hence it is desired that the standerd of English should be mantained as high as possible.

❑❑❑

Chemistry of sleep

Miss .Choagule Deepa S.
B. A. II

"Given below is a chemical analysis of sleep and its effects on the sleeper".

Atomic Weight : 420

Molecular Weight : 4

History :

previously sleep was natural but now it can be brought by artifical drugs.

Preparation :

In a classroom when a teacher is teching and students are not interested it, sudden sleep is produced.

Education preparation :

In summers a diet reacts a soft bed and if the presence of an eletric fan as a catalyst sound sleep is produced.

Physical properties :

1) colour - colourless
2) Taste - It is sweet
3) Melting point and boiling point - unknown.
4) It is natural for living.
5) It is universally proporational to tea and coffee.
6) It is directly proportional to wines and curds.

Reducting properties :

1) When water is sprinkled over the face of sleeping person, sleep oxidises to weakness.

Equation :

1) Sleep +cold water = Activity + weakness.
2) Examination has negative effect on sleep.
Sleep + Exam = Exam Fever+ weakness.
3) Study has negative effect on sleep.

Benefits of sleep :

1) Sleep is useful for good health
2) It remove weariness
3) Sleep gives a chance to think over the beautiful thing of the world.
4) Sleep removes bad thinking in our daily life.
5) Sleep may cause sweet dreams.

❑❑❑

Friend

Miss .Shabana Mulla
B. A. I

God, in all his wisdom,
made a special friend,
Some one whom we count on
and on whom we can depend......
some one who will give and share
and always understand
someone who is always there
to lend a helping hand
And out of all the things
that god could ever send
Few mean as much as having
one good and trusted friend.

Of all heavenly gifts that mortal man commands, what trusty treasure in the world can make up for a friend ?

Thus Nicholas Garimold calls a friends a heavenly gift and the most trust worthy treasure of course, he refers ro a true and good friend But everybody is not fortunate enough to here true and good friends.

We must, therefore, distinguish between friends and companions . In our life we come in contact with so many person. Out of these we are invarialby drawn to a few. These are the person whose disposition , tastes and interests are found to be similar to ours. Naturally our contacts with them become more frequent and all the the more intimate some of them turn out to be our fast friends.

But we should be careful in selecting out friends we should test the loyalty fo those whom we accept as our friends , but once their loyalty is tested, let us as Shakespeare says," grapple them to our souls with hoops of steel.

Next to one's parents, brothers and sisters, friends are a great source of encouragement and support. Life's Journey becomes easy and pleasant in the loving compant of good friends. It is only our true friends who will stand by us at all times, under all trying circumstances, through thick and thin.

It is observed that lasting friend ship is mostly formed during school days. It is perhaps because children are innocent and have therfore not yet learnt to be selfish selfishness is great obstacle to true friendship.

it is difficult to get good friends, it is all the more difficult to keep them. Genuine friendship is made and nartured on the basis fo selfless regard mutual appreciation and sympathy . it is based on the cordinal principle of give and take .

It can never be a one-way traffic.

❑❑❑

What is life

Miss .Salunkhe S. P.
B. A. II
Miss. Savita kadam
B. A. I

"Man's life on earth is a warefare"

vulgate

"life is a tale told by and idiot full of sound and fury signifying nothing "

William Shakespeare

"Life, if thou knowest how ro use it, is long enough".

Seneca.

"Life is a pill which none of us can bear fo swallow without gilding "

Samuel Johnson

" I count life just a stuff to try the souls strength on"

Samuel Johnson

"It is matters not how a man die, but how he lives".

Samuel Johnson

"Life is a long headache in a noisy street"

J. Masefield

"life is a long lesson in humility"

J. M. Barrie

"Life is a short to the fortunate, long to the unfortunate".

Apollonious

"Life is a hallow buble"

E.V. Cooke

"Life is but a dream".

calderon

"Noble blood is an accident of fortune, noble action characterise the great".

Goldni

"Man can fly like s bird.
Man can swim like fish.
But how can man behave.
Man cannot behave like a man".

Dr. Radhakrishnan.

"Royal blood is always Royal".
"Beauty is truth truth beauty
A thing of beauty is a joy forever".

keats

"That age is best. Which is the first,
When youth and blood are warmer,
But being spent, the worse and worst
Times, still succeed the former".

Robert Herrick

❑❑❑

LOVE

The love is greater
And it is the better
So me always uttor
The love is life-nector
But when we love each other
It becomes a discussing matter
So we should
For, others wise it will pester
us, like lord ullir's Daughter
You must love as nature
And show your kind feature.

Customer : " Ouch ! I had told you to cut my hair but you have cut my ear."

Barber : "it is all right I won't Charhe you anything for cutting your ear".

Miss. Gauri Mokashi
B. A. III

LOVE

All world say

God is love

Love is God

Which gives you glad

But actually

Love is bad

Which give you only sad

And makes you mad

Separate you from

Mom and dad

And your life becomes

A sorrow of pad.

Miss. Pratima shinde
B. A. III

BE COME TO THE FORE

Be respect of forefather

Be think about fore thought

Be earn fore knowledge

Be test foretaste

Be work forever

Then you become

"A Foremost"

Miss. Surekha yadav
B. A. I

Conception of life

For rich man, life is funny.

On contrary for poor man, it is money

A youngster says, life is full of pleasure.

A lover says, life is full of love

A poet says, life is full of joy

But a small boy says, life is a cry

But for me, life is nothing but a try.

Miss. Jadhav Vinda
B. A. I

वार्षिक अहवाल विभाग

सांस्कृतिक मंडळ

या शैक्षणिक वर्षात सांस्कृतिक मंडळाने अनेक सामाजिक शैक्षणिक व सांस्कृतिक कार्यक्रम साजरे केले.

प्रतिवर्षी प्रमाणे या वर्षीही उंब्रज येथील तिन्ही शाखांच्या वतीने पद्मभूषण डॉ. कर्मवीर भाऊराव पाटील यांची जयंती मोठ्या उत्साहात साजरी करण्यात आली. कर्मवीरांच्या प्रतिमेची गावातून भव्य अशी मिरवणूक काढण्यात आली. कर्मवीर जयंती समारंभाचे अध्यक्षस्थान रयत शिक्षण संस्थेच्या मॅनेजिंग कौन्सीलचे सदस्य मा. रविंद्र केशवराव पवार यांनी भूषविले होते. कार्यक्रमाचे प्रमुख पाहुणे रयत शिक्षण संस्थेचे माजी सचिव एम. एस. स्वामी होते. कर्मवीर जयंती समारंभास तिन्ही शाखांचे सेवक, विद्यार्थी व ग्रामस्थ मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

तसेच महिला महाविद्यालय, उंब्रज चे मा. प्र. प्राचार्य आर. एम. जाधव यांच्या अध्यक्षतेखाली शिक्षक दिन साजरा केला. प्राचार्य आर. एम. जाधव यांच्या हस्ते श्रीफळ व गुलाब पुष्प देऊन महिला महाविद्यालयाच्या प्राध्यापकांचा सत्कार करण्यात आला. प्राचार्य जाधव यांनी आपल्या भाषणातून शिक्षकांना बहुमोल असे मार्गदर्शन केले. यावेळी प्रा. बी. पी. पाटील यांचेही भाषण झाले.

महिला महाविद्यालयातील प्रा. एल. पी. जाधव सेवा निवृत्त झाले यावेळी शाल व श्रीफळ देऊन शाखेच्या वतीने त्यांचा सत्कार करण्यात आला. तसेच प्राचार्य आर. एम. जाधव यांनी प्राध्यापक व प्रशासकीय सेवक वर्ग यांच्यासाठी पुण्याचे डॉ. मधुकर भाटवे यांचे "निसर्गोपचाराचे स्वरूप व महत्व". या विषयावरती व्याख्यान आयोजित केले.

क्रांतिज्योती सावित्रीबाई फुले यांच्या जयंती निमित्त कार्यक्रम आयोजित केला. या कार्यक्रमाचे अध्यक्ष स्थान मा. प्राचार्य आर. एम. जाधव यांनी भूषविले होते. यावेळी प्रमुख वक्ते प्रा. बी. डी. पाटील होते. प्रा. बी. डी. पाटील यांनी सावित्रीबाई फुले यांच्या कार्याचा आढावा आपल्या भाषणामध्ये सांगितला. या कार्यक्रमानंतर 'तीळगूळ समारंभ' कार्यक्रम साजरा करण्यात आला. प्राचार्य आर. एम. जाधव व प्रा. बी. पी. पाटील यांची तीळगूळ समारंभाचे महत्व सांगणारी भाषणे झाली.

ईस्माईल साहेब मुल्ला लॉ. कॉलेज सातारा येथे 'रूपाली तावडे' हिच्या स्मरणार्थ वक्तृत्व स्पर्धा आयोजित केली होती. त्यामध्ये आमच्या महाविद्यालयातील कु. शबाना रमजान मुल्ला व कु. राजश्री बापूसाहेब कदम यांनी सक्रिय सहभाग घेतला.

तसेच सिद्धीटेक कॉम्प्युटर्सच्या वतीने महिला महाविद्यालयातील विद्यार्थिनींसाठी आधुनिक कॉम्प्युटर तंत्रज्ञान विषयक माहितीपर कार्यक्रम झाला. याचे आयोजन श्री घोरपडे, सिद्धीटेक कम्प्युटर्स, उंब्रज यांनी केले होते.

या शिवाय स्वातंत्र्य दिन, म. गांधी जयंती शाहू महाराज जयंती, म. फुले पुण्यतिथी, प्रजासत्ताक दिन, आंबेडकर जयंती इ. कार्यक्रम साजरे केले.

प्राचार्य आर. एम. जाधव यांचे मार्गदर्शन व सांस्कृतिक मंडळातील सदस्य प्रा. एम. एस. मुजावर, सदस्य श्री ई पाटील, प्रा. कु. यु. डी. जाधव या सर्वांचे सहकार्यामुळे या शैक्षणिक वर्षातील सर्व कार्यक्रम उत्तम प्रकारे पार पडले. या सहकार्याबद्दल सर्वांचे मनःपूर्वक आभार.

प्रा. आर. पी. वाडते
प्रमुख
सांस्कृतिक मंडळ'
महिला महाविद्यालय, उंब्रज.

राष्ट्रीय सेवायोजना

'समाज सेवेच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांचा व्यक्तिमत्व विकास साधणे' हा राष्ट्रीय सेवा योजनेचा मुख्य उद्देश होय. महाविद्यालयातील विद्यार्थिनींना खेड्यातील ग्रामीण जीवनाची माहिती व्हावी यासाठी महाविद्यालय - स्तरावर राष्ट्रीय सेवा योजनेची सुरुवात करण्यात आली. विद्यार्थिनींमध्ये सहजीवन व श्रम प्रतिष्ठिची गोडी निर्माण करणे, जबाबदारी व शिस्तीप्रियतेची जाणीव निर्माण करून राष्ट्र प्रगतीला हाभार लावणे, निरक्षरता, लोकसंख्यावाढ, बेकारी, राष्ट्रीय एकात्मता, पर्यावरण, इ.समस्यांची जाणीव विद्यार्थिनींच्या मध्ये निर्माण करणे यासाठी राष्ट्रीयसेवा योजनेच्या वतीने प्रयत्न करण्यात आला.

आमच्या महाविद्यालयाच्या राष्ट्रीय सेवा योजनेत एकूण १०० विद्यार्थिनी आहेत. सन १९९६-९७ या वर्षाचे विशेष श्रमसंस्कार शिबीर मौजे वडोली-भिकेश्वर ता. कराड. जि. सातारा या ठिकाणी घेण्यात आले होते. या शिबीरामध्ये एकूण ५० विद्यार्थिनी सहभागी झाल्या होत्या शिबीर दि १४ डिसें. ९६ ते २३ डिसें. ९६ या कालावधीत घेण्यात आले. शिबीराचा उद्घाटन सोहळा दि. १४ डिसें ९६ रोजी मा.प्राचार्य ई.जी. निकम, स.गा.म. कॉलेज, कराड यांच्या उपस्थितीत व मा. श्री. दत्तात्रय धीपती जाधव, माजी सरपंच, उंब्रज यांच्या अध्यक्षतेखाली पार पडला. या कार्यक्रमासाठी महाविद्यालयाचे प्राचार्य आर.एम. जाधव वडोल-भिकेशर गावचे सरपंच, उपसरपंच व गावातील मान्यवर ग्रामस्थ उपस्थित होते. विशेष शिबीरामध्ये रस्ते सफाई, गटारसफाई, प्राथमिक शाळा परिसर स्वच्छता समाजमंदिर-परिसर स्वच्छता इ.कामे विद्यार्थिनींनी श्रमदानाने पार पाडली.

त्याचबरोबर वैज्ञानिक दृष्टीकोन व अंधश्रध्दा, महात्मा फुले स्त्री आणि शिक्षण, आध्यात्मिक कार्यक्रमाचे अनर्थशास्त्र, पशुसंवर्धन, एड्सः प्रतिबंधात्मक उपाय, कथाकथन, संत तुकाराम : जीवन-कार्य, महिला व बालकल्याण इ विविध विषयावर मान्यवर व्याख्यात्यांनी आपले विचार व्यक्त केले. समारोप समारंभ दि. २३ डिसें ९६ रोजी मा.श्री.एम एस. गावडे, सीनी.पी.एस.आय.उंब्रज पोलीस स्टेशन उंब्रज, यांच्या उपस्थितीत पार पडला. अध्यक्षस्थान मा.ॲड. रवींद्र केशवराव पवार, जनरल बॉडी सदस्य, र.शि.संस्था, सातारा यांनी भूषविले होते या विशेष श्रमसंस्कार शिबीरामध्ये 'उत्कृष्ट' स्वयंसेविका' म्हणून कु.सुवर्णा शिवाजी पवार, कु.शबाना रमझान मुल्ला, कु.सुरेखा राजाराम शिंदे, कु.सुजाता विष्णु घाडगे, कु.सविता पाडुरंग शिंदे या विद्यार्थिनींनी उत्तम काम केले.

सन् १९९६-९७ या वर्षभराच्या निमित कार्यक्रमामध्ये वृक्षारोपण, गाजर-गवत निर्मूलन, वडोल-भिकेश्वर व उंब्रज परिसरातील प्राथमिक व माध्यमिक शाळांना भेटी देऊन परिसर स्वच्छता केली. जन-जागृतीसाठी विविध मनोरंजनाचे कार्यक्रम केले १५ ऑगस्ट स्वातंत्र्यदिनी, २२ सप्टेंबर कर्मवीर भाऊराव पाटील जयंती, एन.एस.एस.दिन, २६ जानेवारी गणतंत्र दिवस इ. कार्यक्रमामध्ये रा.से.यो तील स्वयंसेवीकानी सहभागी होऊन उत्तम प्रतिसार दिन साक्षरता दिंडी, वृक्षदिंडी, लोकसंख्या शिक्षण, व्यसन मुक्ती, हुंडाबंदी, एड्स् जनजागरण, पल्स पोलिओ जनजागरण इ उपक्रम पार पाडले.

विशेष श्रमसंस्कार शिबीरासाठी व वर्षभरातील विविध कार्यक्रम राबविण्यासाठी महाविद्यालयाचे प्राचार्य आर.एम.जाधव, प्राध्यापक वर्ग, शिक्षकेतर कर्मचारी त्याच बरोबर प्रा.एन.आर.सूर्यवंशी, प्रा.आर.ए.पाटील, प्रा.आर पी.वाडते, प्रा.कु.यु.डी.जाधव या समिती सदस्यांचे सहकार्य लाभले.

प्रा.मारूफ मुजावर
प्रकल्पाधिकारी
राष्ट्रीय सेवा योजना

ग्रंथालय अहवाल (सन १९९६-९७)

महाविद्यालयाच्या अनेक विभागापैकी ग्रंथालय विभाग हा एक महत्वाचा विभाग आहे ज्ञान साधनांमध्ये ग्रंथालयाचे महत्व अनन्य साधारण आहे "ग्रंथ हेच गुरु" या उक्तिप्रमाणे अध्यापकाविना काही ज्ञान पुस्तकातून मिळत असते आज आमच्या महाविद्यालयात शिक्षण घेणाऱ्या विद्यार्थिनींची संख्या दिवसें दिवस वाढत आहे.

आज महाविद्यालयाच्या ग्रंथालयात २११२ ग्रंथ असून त्यांची किमत ७७,११९/- रुपये एवढी असून चालू १९९६-९७ या शैक्षणिक वर्षात रु.८४८३/- किंमतीच्या १३२ नवीन ग्रंथाचा त्यात समावेश आहे. अभ्यासक्रम तसेच संदर्भग्रंथ याच बरोबर कथा कादंबऱ्या शब्दकोश या अत्यंत उपयुक्त ग्रंथाचा यात समावेश केला आहे.

सर्व सामान्य परिवारातील विद्यार्थिनींना ज्ञानापासून पारखे व्हावे लागू नये म्हणून अशा होतकरू विद्यार्थिनींना अत्यंत अल्प किमतीमध्ये क्रमिक पुस्तकांचा संच घरी वाचण्यास दिला जातो. आजच्या विज्ञान व स्पर्धात्मक युगात घडणाऱ्या नवनवीन घडामोडींची विद्यार्थिनींना माहिती व्हावी यासाठी ११ प्रकारची वेगवेगळ्या विषयावरील नियतकालीके ग्रंथालयात घेतली जातात. याच बरोबर ९ वर्तमान पत्रे घेतली जातात.

चालू वर्षी विद्यार्थिनींसाठी वाचनालयाची वेगळी व्यवस्था केली असून ओळखपत्रावर प्रश्न संच मासिके संदर्भग्रंथ वाचण्यासाठी दिले जातात.

Liborary is growing organism या तत्वावर अढळ निष्ठा ठेवून ग्रंथालय समृध्द व सुसज्ज करण्याकरिता मान.प्राचार्य आर.एम.जाधव यांचे कुशल मार्गदर्शनाखाली महाविद्यालयाच्या ग्रंथालयाची प्रगतीकडे वाटचाल सुरु आहे ग्रंथालय समितीचे सदस्य, कार्यालयीन सेवक यांचे वेळोवेळी मार्गदर्शन मिळत होते. ग्रंथपाल श्री.गोडसे एस.आर. व ग्रंथालय परिचर श्री.कुमार निकम व राजेंद्र कांबळे यांचे सहकार्याने ग्रंथालयाचे कामकाज चांगल्या प्रकारे सुरु आहे.

श्री.एस.आर.गोडसे
ग्रंथपाल

मा.आर.एम.जाधव
चेअरमन
ग्रंथालय समिती

कर्मवीर विद्या प्रबोधिनी व स्पर्धा परीक्षा

रयत शिक्षण संस्थेव्दारे राबविल्या जाणाऱ्या अनेक उपक्रमांचा एक भाग म्हणून कर्मवीर विद्याप्रबोधीनी व स्पर्धा परीक्षा हे वर्ग आमच्या महाविद्यालयात सुरु आहेत. या विभागाव्दारे विद्यार्थिनींना नियमित अभ्यास क्रमाशिवाय सामान्यज्ञानाची गोडी निर्माण केली जाते.

याचाच परिपाक म्हणून सन१९९६-९७ या शैक्षणिक वर्षामध्ये सामान्यज्ञान साधना परीक्षेस ४३ विद्यार्थिनी बसल्या तर स्पर्धा मार्गदर्शन वर्गास २४ विद्यार्थिनींची उपस्थिती असते. या वर्गास मार्गदर्शन करण्यासाठी महाविद्यालयातील विविध विषय - तज्ञ प्राध्यापकाच्या तासांचे नियमित आयोजन करण्यात आले. या विभागाचे कामकाज यशस्वीरित्या पार पाडण्यासाठी प्रा.अभय पाटील, प्रा.आर.एम.यादव व इतर प्राध्यापकांचे सहकार्य लाभले. तसेच प्राचार्य आर.एम.जाधव यांचे वरचेवर बहुमोल मार्गदर्शन लाभले.

प्रा.आर.ए.पाटील
चेअरमन
विद्याप्रबोधिनी व स्पर्धापरीक्षा विभाग

प्रसिध्दी विभाग

आमच्या महाविद्यालयात दरवर्षी थोरामोठ्यांच्या जयंत्या; उत्सव, पुण्यतिथी व इतर सांस्कृतिक कार्यक्रम आयोजित केले जातात. तरी त्या दृष्टीने झालेल्या कार्यक्रमाची महती समाजाच्या सर्व स्तरापर्यंत पोहचावी म्हणून आम्ही वेगवेगळ्या वृत्तपत्रातून झालेल्या कार्यक्रमाची बातमी देत असतो.

प्रतिवर्षा प्रमाणे कर्मवीर जयंती, म.फुले जयंती, सावित्रीबाई फुले जयंती, स्वातंत्र्यदिन, प्रजासत्ताक दिन, शिक्षक दिन इ.कार्यक्रम साजरे केले व त्या कार्यक्रमांच्या वेळोवेळी प्रसिध्दीसाठी बातम्या दिलेल्या आहेत.

दै. ऐक्य, पुढारी, सकाळ, लोकमत, इ. वृत्तपत्रातून आमच्या महाविद्यालयाच्या बातम्या येत राहतात यासाठी प्रसिध्दी विभागाचे सदस्य प्रा.मारुफ मुजावर यांचे उत्तम सहकार्य लाभले. महाविद्यालयाचे सन्मानीय प्राचार्य आर.एम.जाधव यांचे मार्गदर्शन लाभले. प्राध्यापक वर्ग व शिक्षकेतर कर्मचारी यांनीही सहकार्य केले.

प्रा.बी.डी.पाटील
चेअरमन, प्रसिध्दी विभाग

प्रशांत प्रिंटर्स, उंब्रज

ता.कराड.जि.सातारा.
फोन. ६४२७६

- क्वालिटी ॲन्ड कमर्शियल प्रिंटर्स -
प्रोप्रा. पवार बंधू (चरेगांवकर)

सागर कन्स्ट्रक्शन

उंब्रज जि. सातारा.

सिव्हील इंजिनीअर ॲन्ड
बिल्डींग कॉन्ट्रक्टर्स

प्रोपा. श्री. सुरेश विष्णू पाटील

आसाम, निलगीरी, दार्जीलींग
येथील उत्कृष्ट प्रतिचा चहा मिळण्याचे
एकमेव ठिकाण

मुसळे चहा डेपो, उंब्रज.

मुसळे एजन्सीज उंब्रज

* आमचेकडे सर्वप्रकारची दैनिके, मासिके व साप्ताहिके मिळतील *

प्रोपा.प्रभाकर मुसळे.

कृष्णा इंजिनीअरिंग वर्क्स

हॉटेल राजतारा समोर,
पुणे - बेंगलोर रोड, कराड.

आमचेकडे सर्व प्रकारचे फेब्रिकेशन व जनरल कामे करून मिळतील.

प्रोपा. पाटील बंधू.

विजय स्टील फर्निचर मल्हारपेठ,

ता. पाटण, जि. सातारा.
आमचेकडे
उत्तम प्रतीचे स्टील कपाट, टेबल, खुर्ची, कॉट मिळेल
प्रोप्रा. रामचंद्र एस. खोराटे

भारत स्टेशनर्स अँन्ड जनरल स्टोअर्स

पशुवैद्यकीय दवाखान्यासमोर, कॉलेज रोड, उंब्रज.
शालोपयोगी वस्तू, स्टेशनरी, कटलरी, सौंदर्यप्रसाधने, बॅग हाऊस, प्रेझेंटेशन, आर्टिकल व शेतकरी संच. इ. विविध वस्तू मिळण्याचे ठिकाण

कृष्णा टायर्स कोल्ड प्रोसेस

अे. १७, अेम. आय. डी. सी.
कराड (तासवडे)
पुणे बंगलोर, हायवे जि. सातारा.
कलेक्शन सेंटर
प्रसन्ना ट्रव्हलर्स, हायवे. फोन २४३१७
साजाई मोटर्स, गोडोली. फोन ३१८२९
आमचेकडे मारुती, फीयाट, अॅम्बेसडेर, जीप, टेंपो, व ट्रकचे टायर्स कोल्डप्रोसेसने रिट्रेड केले जातात.

पिंकू गारमेंटस्, उंब्रज.

फॅन्सी रेडीमेड कपडयाचे व्यापारी
ठिकाण - बाजारपेठ उंब्रज.
प्रोप्रा. सागर देशमाने.

❄❄❄

संतोष इलेक्ट्रीकल्स अँड इलेक्ट्रॉनिक्स,

इंदोली (जि. सातारा)
आमचेकडे सर्वप्रकारचे इलेक्ट्रीक साहित्य योग्य व वाजवी दरात मिळेल
प्रोप्रा. संतोषनिकम, कुमार निकम. इंदोली

प्रिन्स टेलर्स

जेन्टस् स्पेशालिस्ट
कॉलेज रोड, उंब्रज.
प्रोप्रा. श्री. राजू येळवे.

ज्योती स्टेशनर्स

यू. वे. बँकेचे खाली, उंब्रज.
शालोपयोगी साहित्य, प्रेझेंटशन इ. मिळण्याचे ठिकाण
प्रो. खांबे ब्रदर्स.

सजनी कलेक्शन

लेडिज व चिलड्रन्स शॉपी
अद्ययावत शोरूम
एस. टी. स्टँड समोर, उंब्रज.
प्रोप्रा. सौ. सुरेखा म्हेत्रे. सौ. उमा म्हेत्रे

❄

मे. विजय मेडिक्लस्

मु. पो. वाठार, ता. कराड.
प्रोप्रा. श्री. विजयराव कुंभार

सगरे बँगल्स, उंब्रज.

फॅन्सी बांगडया व इमिटेशन ज्वेलरी मिळण्याचे ठिकाण
प्रोप्रा. राहूल श्री. सगरे.
टीप- आमची कोठही शाखा नाही.

माहेर जनरल स्टोअर्स, उंब्रज

स्टेशनरी, कटलरी व शालोपयोगी साहित्य मिळण्याचे ठिकाण
प्रोप्रा. जी. बी. गवरे.

डिलक्स टेलर्स

उंब्रज.
प्रोप्रा. मोरे ब्रदर्स

त्रिमूर्ती ॲटोमोबाईल, उंब्रज

प्रोप्रा. श्री. राजेंद्र यादव

साई जनरल स्टोअर्स

उंब्रज, जि. सातारा.
विविध वस्तू भांडार
प्रोप्रा. रमेश नामदेव अर्जुनगडे
(ह. वाडी)

साईनाथ फ्लॉवर हाऊस,

हॉटेल सहयाद्रि जवळ, उंब्रज.
लग्नसभारंभास हार-गुच्छ
योग्य दरात मिळतील
प्रोप्रा. वि. द. शिंदे (नाना फुलेवाले)

जयभवानी मटण शॉप, उंब्रज.

प्रोप्रा. धनंजय सूर्यकांत इंगवले.

हॅन्डसम शूज हाऊस

अर्बन बँक शेजारी, उंब्रज.
प्रोप्रा. सुनिल कुष्टे.

SELECTION Suiting Shirting

H. O. 240 Bhawani Peth,
SATARA
Branch- Datta Chowk KARAD

M/s. RAJ MEDICALS

Opp. S.T. Stand.
A.B. Builders Bldg. Gala No. 4
Shaniwar Peth
KARAD - 415 110

सायली कन्स्ट्रक्शन
सायली फायब्रोलॅम

आमचेकडे १००% वॉटरप्रुफ फायवर दरवाजे
तयार करुन मिळतील.
संपर्क - श्री. फोटो स्टुडिओ, उंब्रज.
प्रोप्रा. श्री. अजित कदम

श्रीकांत जनरल स्टोअर्स अॅन्ड फूट वेअर्स, उंब्रज

बाजारपेठ, उंब्रज.
प्रोप्रा. श्रीकांत वेडके
फोन - ६४२९२

जमादार टेलर्स

शिवाजी पुतळयासमोर, उंब्रज.
* सफारी, जोधपुरी, बॅगी, पॅरलल,
जिन्स-मेकर *
मास्टर - समीर जमादार.

बंटी स्टोव्ह रिपेअर्स, उंब्रज.

सर्व प्रकारचे स्टोव्ह विक्री व दुरुस्ती
प्रोप्रा. श्री. शिवाजी सुर्वे.

श्री गजानन महाराज टाईल्स फॅक्टरी,

खोडशी- कराड फ़ोन नं. ३१२० / ४४८५७
'आपल्या नविन घरकुलासाठी'
आमचेकडे सर्व प्रकारचे मोझेक टाईल्स मिळतील.

- वैशिष्टये -

१) दर्जेदार, विश्वसनीय उत्कृष्ट प्रतिचा माल.
२) मनपसंत भरपूर व्हरायटीज्.
३) टिकाऊ व चमकदार मोझेक टाईल्स.
४) वाजवी भाव
५) उत्तम सेवा, सहकार्य व मार्गदर्शन.

उत्तम, मनपंसत व दर्जेदार मोझेक टाईल्स वेळेवर मिळणेसाठी व
टिकणेसाठी- सनी क्लिनींग पावडर

व

सनी ड्रेनेक्स

या उत्पादनासाठी भेटा

सनी प्रॉडक्टस्, खोडशी

व्दारा श्री. गजानन महाराज टाईल्स फॅक्टरी, खोडशी
फोन - निवास - ४४८५७
फॅक्टरी - ३१२०

- सनी से सफाई बर्तन की चमकाई -

हार्दिक शुभेच्छा

मा. हनुमंत पिराजी आर्जुगडे

रा. हनुमानवाडी

ता. कराड, जि. सातारा

हार्दिक शुभेच्छा!

सह्याद्री सहकारी साखर कारखाना लि.,

यशवंतनगर , ता. कराड, जि. सातारा.

बहूजन हिताय । बहुजन सुखाय ।।

आदरणीय यशवंतरावजी चव्हाण यांचे
कृषि विकासाचे स्वप्न
आपल्या कार्यक्षेत्रात साकार करणारा,
महाराष्ट्रातील अग्रेसर साखर कारखाना

- शुभ्र दाणेदार साखर निर्मिती,
- अत्याधुनिक तंत्राद्वारे , अल्कोहोलचे प्रतिदिनी ४५,००० लिटर्स उत्पादन,
- कार्यक्षेत्रातील २२ हजार एकर क्षेत्र उपसा जलसिंचनाद्वारे बागायत ओलिताखाली,
- प्रतिदिनी ५००० मे. टन गाळप क्षमता विस्तारवाढीचा प्रकल्प पूर्ण,
- प्रतिदिनी १०,००० मे. टन गाळप क्षमता वाढविण्याचे नियोजन .

ग. श्री. चव्हाण कार्यकारी संचालक	श्रीमती हिराबाई ह. घाडगे व्हाईस चेअरमन	शामराव पांडुरंग पाटील चेअरमन	पी.डी. पाटील संस्थापक.

विशाल सप्लायर्स

प्लम्बींग मटेरियल व सॅनेटरी वेअर्सचे

होलसेल व रिटेल विक्रेते

कृष्णा कॅनॉल, विद्यानगर (सैदापूर) कराड

प्रोप्रा. काळभोर बंधू

फोनः- ७१५९३

दिपीका ज्वेलर्स, कराड

फोनः- ४५४२७

एकदा आवश्य भेट द्यावे असे आकर्षक व नाविण्यपूर्ण शोरुम

आमच्याकडे सोने, चांदी व मोत्याचे आकर्षक दागिणे

ऑर्डरप्रमाणे करुन व तयार मिळतील.

नेकलेस पैजण, मोत्याचे हार, अंगठया, वोरमाळ, कोल्हापुरी साज,

मंगळसूत्र, पाटल्या, वाजुबंद, कर्णफुले, रिंग्ज

- शोरुम -

३६, रविवार पेठ, जुन्या जनता बँकेजवळ,डे-नाईट केमिस्ट समोर कराड

दुकान - ६२/ ६३, रविवार पेठ, त्रिलोक मार्केट, गाळा नं. ए. ४ कराड

प्रोप्रा. श्री. दिलीप दत्तात्रय पाटील (लेंगरेकर)

श्री. शिवाजी महादेव पाटील

❄

मे. शिराळकर असोसिएटस्, कराड

पी.बी. रोड, लालबहादूर शास्त्रीनगर, कराड
क्रोम प्लेटेड व पावडर कोटेड फर्निचरचे उत्पादक
हॉटेल्स, ऑफिसेस व घरगुती वापरासाठी टिकाऊ व
वाजवी दरात फर्निचर मिळणेचे एकमेव ठिकाण

'लाकूड वाचवा व पर्यावरण वाचवण्यास हातभार लावा !'
फोन:- ऑफिस- ४४९९३
निवास - ४४९९६

मे. खेतमर ट्रेडर्स

स्पेशालिस्ट:
❄ ॲल्युमिनियम विन्डो * डोअर्स ॲण्ड पार्टिशन्स
❄ सनमायका, प्लायवुड ॲण्ड सिन्टेक्स दरवाजा
❄ ग्लास ❄ हार्डवेअर

४६१/ब-३, शनिवार पेठ, मार्केट यार्ड, कराड - ४१५ ११०. जि. सातारा.
प्रोप्रा. राम / लक्ष्मण
फोन:- (०२१६४) ४४२६२

एस. के. इंजिनिअरिंग कंपनी

डब्ल्यु ७ एम. आय. डी. सी. , कराड (तळबीड)
☞ ट्रॅक्टर ट्रेलर स्पेअर पार्टस्
☞ ऊडन व स्टील फर्निचरस्
☞ ट्रेलर दुरुस्ती, मशिन शॉप वर्क्स

फार्मकिंग ट्रेलर

ऑफिस - एस. के. इंजिनिअरिंग कंपनी
चार चाकी आठ टनी ट्रेलर
- खास वैशिष्ट्ये -
(१) मजबूत व आकर्षक बांधणी (२) हेवी चेस ब तेरा सपोर्ट (३) स्वःत सर्वस्पेअर पार्टस बनवितो (४) हेवी हॉफ व ६५ मि. मी. ॲक्सल (५) माफक दर ब उत्तम दर्जा (६) सहा महिने मोफत सेवा

बहुमूल्य गव्हर्मेंट कोर्सेस
एस. एस. सी. , एच. एस. सी. , तसेच महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांसाठी
विविध गव्हर्मेंट कोर्सेस
वैयक्तिक मार्गदर्शन, व्यवसायानुरुप अभ्यासक्रम,
अद्यावत प्रशिक्षण, गव्हर्मेंट सर्टिफिकेट,
एक विद्यार्थी - एक कॉम्प्युटर
सरकारमान्य

साई कॉम्प्युटर ॲकॅडमी

सातारा - न्यु इंग्लिश स्कूल चौक, सातारा कराड- साई कॉम्प्युटर ॲकेडमी
कन्याशाळेजवळ वाई, फलटण, बारामती.
नवीन बॅचेस साठी संपर्क सुरु.
श्री. सावळे

श्री. गणेशाय नमः

मेसर्स. के. एम. पलंगे

किराणा भुसार मालाचे व्यापारी

उंब्रज - ४१५ १०९ जि. सातारा

फोनः एस. टी. डी. (०२१६४)

दुकान - ६४१२१

निवास - ६४०९२

६४२९३

ONLY TRUSTED NAME IN QUALITY COMPUTER EDUCATION

MIDITECH COMPUTERS

(GOVT. RECOD.)

: RECOGNISED BY :

Maharashtra State Board Of Vacational Examination, Mumbai

: AVAILABLE COURSES :

Certificate Course In Computer Application. (C. C.C.A.)	3 Months
Certificate Courses In Computer Operation (C.C.C.O)	6 Months
Diploma In Computer Programming.(D.C.P.)	1 Year
Advance Diploma In System Management. (A.D.S.M.)	15 Months
Windows Applications.	6 Weeks
Desk Top Publishing (D.T.P.)	8 Weeks
Finantial Accounting	4 Weeks

- INSTITUTIONAL SETUP -

* IDEAL LOCATION * DEDICATED STAF * SPECTACULAR LAB
* PERSONAL ATTENTION * INSTALLMENT FACILITY * CONVENIENT BATCH

- FOR MORE DETAILS CONTACT TO US -

Venue- Mali Building, Near M.G. College, UMBRAJ. Ph. 64364

- Join today for better future -

शिकलगार लाईट हाऊस

उंब्रज

पुणे - बेंगलोर रोड, उंब्रज.

* आमचेकडे सर्वप्रकारचे लाईटचे साहीत्य मिळेल *

प्रोप्रा. समीर शिकलगार

हार्दिक शुभेच्छा

हॉटेल प्रसाद

कॉलेज रोड, उंब्रज.

चहा, फराळाचे पदार्थ व सर्वप्रकारची थंड पेय योग्य भावात मिळतील.

एकवेळ अवश्य भेट द्या ! आस्वाद घ्या !!

प्रोप्रा. दिलीप मोहिते

हार्दिक शुभेच्छा

ॐ

मोनाली मेडिकल ॲण्ड जनरल स्टोअर्स

कॉलेज रोड, उंब्रज.

आमचेकडे सर्व प्रकारची देशी, विदेशी औषधे मिळतील.

प्रोप्रा. - विकास ज. जाधव

फोन - ६४३४४

एस. पी. कॅप मार्ट

मु. पो. वराडे. ता. कराड, जि. सातारा

होलसेल विक्रेतेः- टोप्या, हातरुमाल, फॉल व छत्री इ.

प्रोप्रा. श्री. शिवाजी साळुंखे

संपर्क- बीझनेस लिंक एस.टी.डी. बुथ, उंब्रज.

फोनः- (०२१६४) ६४२८४

With Best Complements From

M/s.
PHINIX INDUSTRIES

for Coating & Bhatti Painting
Plot No. W 4 MIDC Area,
Karad. A/P Talbid,
Tal. Karad Dist.- Satara
Phone :- (02164) 65744

फोन - ४४१५१

हॉटेल गोल्डन, कराड

(राजमहाल चित्रमंदीर शेजारी, कराड)
"व्हेज, नॉनव्हेज,
इंडियन व चायनिज डिशेस्
मिळण्याचे एकमेव ठिकाण"
ॐ
प्रोप्रा. कुमार बी. माने

सायली रेफ्रीजरेशन, कराड

विक्री व दुरुस्ती

* फ्रीज, एअर कंडिशनर, डिप फ्रिजर,
वॉटर कुलर, एअर कुलर इ.
९०/२, बुधवार पेठ, जनताबझार समोर
रंगोली शेजारीच, कराड जि. सातारा
फोन: ७१६४१ (घर)
प्रोप्रा. सतिश नलावडे
निवास पाटील

पुनम भांडी स्टोअर्स,

उंब्रज अर्बन बँके शेजारी,
उंब्रज ता. कराड, जि. सातारा
आमचेकडे सर्वप्रकारची भांडी,
कॉट, कपाट, खुर्ची, प्लॅस्टीक मटेरीयल इ.
योग्य व वाजवी दरात मिळतील.

प्रोप्रा. डी. डी. पवार (वहागावकर)

त्रिवेणी.......

ॐ

गगनगिरी ट्रेडर्स

कॉलेज रोड, उंब्रज

* आमचेकडे सनमायका, प्लायवुड,
फोरमायका, ग्लास इ. सर्व प्रकारचे
साहित्य मिळेल.

प्रोप्रा. श्री. राहुल उकिर्डे
ॐॐ

फेमस एस. टी. डी. आय. एस. डी.

टेलीफोन बुथ आणि झेरॉक्स
सेंटर, उंब्रज,
सातारा जिल्हा मध्यवर्ती बँकेजवळ,
मार्केट यार्ड, उंब्रज.
२४ तास सेवा उपलब्ध
शिवराज कन्स्ट्रक्शन
विट, वाळू सप्लायर्स
फोन:- ऑफिस ६४१०८, ६४२८२ निवास
६४६६४ संपर्क: प्रो. श्री. राजेंद्र विष्णू भोसले
बी.एस.सी.
एल.आय.सी. एजंट - शिवडे उंब्रज

निवास कॅप मार्ट

होलसेल विक्रेते
फॅन्सी कॅप्स, रुमाल, लेडीज जेन्टस्
पर्स, स्कूल बॅग
श्रीनाथ कॉम्प्लेक्स, गाळा नं. ५,
पूना बेंगलोर रोड,
हॉटेल राजतारा शेजारी,
मलकापूर - कराड.
प्रोप्रा. निवास पवार

✦ ✦ ✦

मे. उदय स्टील.

- अधिकृत विक्रते -

अँगल्स, स्टील आणि छत (रुफ)
विद्यानगर, सैदापूर (कराड)
डी. डी. जाधव फोन - ७११२१
ॐ

श्री खेतेश्वर प्रसन्न

श्री राजपुरोहित स्वीट सेंटर

हायवे रोड, उंब्रज जि. सातारा

"आमचेकडे विविध प्रकारची उच्च दर्जाची मिठाई व फरसाण होलसेल व रिटेल दरात मिळेल"

एकवेळ अवश्य भेट द्या !!!

प्रोप्रा. सी. एल. राजपुरोहित

नॅशनल ॲटोमोबाईल्स्

अर्बन बँकेशेजारी, उंब्रज

मोपेडस्, मोटारसायकल्स, रिक्षा स्पेअर पार्टस् विक्रेते

सुपर ॲटो ॲण्ड हार्डवेअर्स

एस.टी. स्टॅण्ड समोर, उंब्रज

जीप, ट्रॅक्टर, ट्रॉली स्पेअर - पार्टस् विक्रेते

फोनः ६४१२५

श्री लक्ष्मीनारायण प्रसन्न

विमल वस्त्र भांडार

दत्त चौक, शनिवारपेठ, कराड

(एस.टी. बस स्टॅण्डचे जवळ)

सर्वप्रकारचे कपडे मिळण्याचे एकमेव ठिकाण

रेमंड् सुटींग चे अधिकृत विक्रेते.

लग्नबस्त्याची खास सोय.

मे. उदय स्टील.

- अधिकृत विक्रेते -

ॲंग्लस, स्टील आणि छत (रुफ)

विद्यानगर, सैदापूर (कराड)

डी.डी. जाधव फोन - ७११२१

- महाविद्यालयाची वास्तू -

हार्दिक अभिनंदन

कु. वैशाली रामचंद्र यादव
बी.ए.भाग -१ वर्गात प्रथम

कु. वैशाली भोसले
बी.ए.भाग -२ वर्गात प्रथम

कु. जयश्री गोकाशी
बी.ए.भाग -३ वर्गात प्रथम

सहलीची क्षणचित्रे (बी.ए.भाग -३ मराठी विभाग)

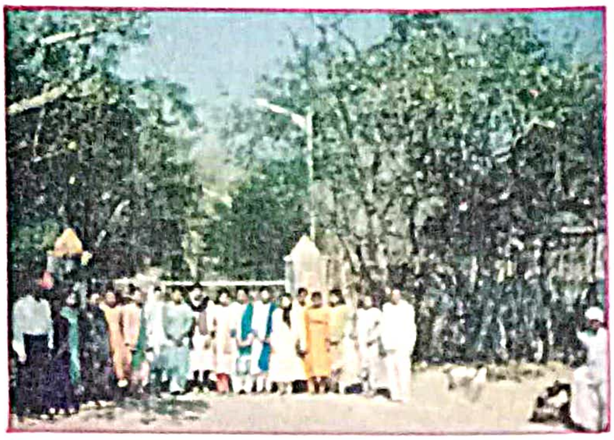

औध म्युझियमच्या परिसरात
प्राध्यापक व विद्यार्थिनी

औध -यमाई मंदिराच्या आवारात
प्राध्यापक व विद्यार्थिनी

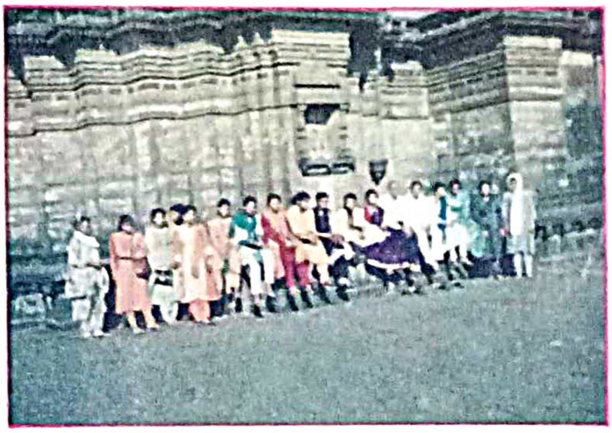

शिंगणापूर येथील शंभूमहादवे मंदिराच्या
चित्तवेधक कलाकृतीचा भाग

श्री. ब्रम्हचैतन्य गोंदवलेकर
महाराजांचे मंदिर - गोंदवले बु॥

बनेश्वर येथील भोजनाचा ,
आस्वाद घेताना

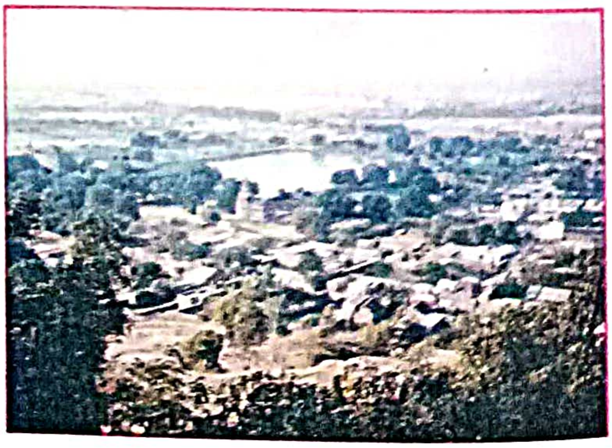

जेजूरीचा तलाव
व निसर्गरम्य परिसर